

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**GÜVENLİK POLİTİKALARI VE NATO
EKSENİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GELECEĞİ**

AHMET TANER GÖKSU

2502140014

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SEYHUN DOĞAN**

İSTANBUL-2019



T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



DOKTORA
TEZ ONAYI

Adı ve Soyadı : AHMET TANER GÖKSU Numarası : 2502140014
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı /
Programı : AVRUPA BİRLİĞİ Danışma : PROF. DR. SEYHUNDOĞAN
Tez Savunma Tarihi : 01.07.2019 Saati : 11:00
TEZ BAŞLIĞI : GÜVENLİK POLİTİKALARI VE NATO EKSENİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN
GELECEĞİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. SEYHUN DOĞAN		KABUL
2- PROF. DR. BURAK GÜRİŞ		KABUL
3- PROF. DR. AYHAN AYTAÇ		KABUL
4- PROF. DR. NAMIK SİNAN TURAN		
5- PROF. DR. YAŞAR HACISALİHOĞLU		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1. DR. ÖĞR. ÜYESİ ELİFE AKIŞ		
2. DR. ÖĞR. ÜYESİ UMUT AKDUĞAN		KABUL

ÖZ

GÜVENLİK POLİTİKALARI VE NATO EKSENİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GELECEĞİ

AHMET TANER GÖKSU

Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği'nin kuruluşundan günümüze kadar geçen süreçte güvenlik politikalarının inşasında hangi aşamalardan geçtiği, ekonomik entegrasyon ve genişleme süreçlerinde Avrupa devletlerinin gösterdiği kararlılığının güvenlik politikalarının uygulanabilirliği söz konusu olduğunda neden etkili olmadığını tespiti ve bu sürecin Avrupa Birliği'nin geleceğini ne ölçüde etkileyebileceğinin NATO ve ABD'nin güvenlik stratejileri ekseninde değerlendirilmesidir.

Avrupa'nın güvenliğini etkileyebilecek her türlü gelişmenin aynı zamanda tüm dünyanın barış ve refahı ile etkileşimde olduğu açıktır. Küresel olarak barışı temin edebilmek, insanların huzurlu ve güven içerisinde yaşamalarını sağlamak için tüm Birlik üyesi ülkelerin azami katkı sağlaması gerektiği gibi, jeostratejik farklılıklara rağmen NATO ve ABD gibi uluslararası örgütler ve devletler ile birlikte mücadele etme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Güvenliğin insanın en temel ihtiyaçlarından biri olduğu fikrinden yola çıkarak Avrupa Birliği'nin geleceğini belirleyecek en önemli faktörün amaca yönelik güvenlik politikalarının tesis edilmesi ve bu politikaların küresel bir konsensüs ile uygulanabilirliğinin sağlanması olduğu değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, Avrupa Birliği'nin güvenlik politikalarının sürdürülebilirliğini sağlamada NATO ile işbirliğinin barışın tehdidine verilecek güçlü bir karşılık olduğu, bu aşamada Birlik, savunma ve güvenlik konularında nasıl organize olacağına kendisi karar verirken NATO'nun, Birlik ülkelerini savunmasında temel yapı taşı fonksiyonunu koruduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, NATO, Güvenlik, Güvenlik Politikası

ABSTRACT

FUTURE OF THE EUROPEAN UNION IN THE AXIS OF SECURITY POLICIES AND NATO

AHMET TANER GÖKSU

The aim of this study is to determine the stages of the European Union in the process of building security policies from its foundation to the present day, to diagnose why the stability of European states in the process of economic integration and enlargement couldn't be effective in the applicability of security policies and to evaluate to what extent this process can affect the future of the European Union in the axis of security strategies of NATO and USA.

It is clear that any development that could affect the security of Europe interacts with the peace and prosperity of the world at the same time. In order to constitute global peace and ensure that people live in peace and security, all member states must make maximum contribution, and despite the geostrategic differences, the necessity to struggle together with international organizations and states such as NATO and USA has emerged. Based upon the idea that security is one of the most basic needs of people, it is considered that the most important factor that will determine the future of the European Union is the establishment of security policies as to the purpose and ensuring that these policies are implemented with a global consensus. In this study, it was reached that the cooperation with NATO in ensuring the sustainability of the European Union's security policies was a strong response to the threat of peace, and at this stage, while the Union decided on how to organize itself in defence and security matters, NATO maintained its basic building block function in defending the countries of the Union.

Key Words: European Union, NATO, Security, Security Policies

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği (AB), İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından Avrupa kıtasında barış ve huzuru temin etmek, siyasi ve ekonomik açıdan daha güçlü bir Avrupa oluşturma hedefine giden yolda önemli bir mihenk taşıdır. Özellikle Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan yeni jeopolitik sistem, AB ve benzeri uluslararası örgütlerin önemini daha da arttırmıştır. Bu süreçte, öncelikle Avrupa'nın siyasi ve ekonomik açıdan güçlenmesi hedeflenirken, diğer taraftan bu hedeflerin sürekliliğinin teminini sağlamaya yönelik güvenlik politikalarını oluşturmak ve geliştirmek için yoğun çaba sarf edilmiştir.

Birlik içerisinde sadece ortak bir dış güvenlik ve savunma politikası belirlemek ve uygulamaya çalışmak küresel dünyada tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Bu politikaların uluslararası barışı sağlamaya yönelik diğer örgütlerle eşgüdümlü bir hale getirilmesi ve değişen dünya düzeninde insanlığı tehdit eden yeni küresel risklere karşı zaman içerisinde bu örgütlerin yapısal değişim ve dönüşümünün sağlanması ve güncellenmesi zorunlu hale gelmiştir. AB'nin özellikle NATO ile kimi zaman kimlik sorunu kimi zaman ise rekabet olarak algılanabilecek fikir ayrılıkları yaşadıkları, ancak ortak bir kurumsal iş birliğinin tesis edilmesi noktasında ciddi bir gelişme gösterdiği açıktır. Bu noktada nihai hedef ise, AB'yi elindeki bütün imkânları etkili bir şekilde kullanarak siyasi, ekonomik ve askerî açıdan bütünleştirmek ve uluslararası arenada söz sahibi olan küresel bir aktör haline dönüştürmektir.

AB'nin güvenlik sorunsallarına ve uluslararası örgütlerle ilişkilerine dair birçok akademik yayın, rapor, tez ve istatistik yayımlanmıştır. Ne yazık ki birçoğu küresel tehditlerin ve güvenlik önceliklerinin değişmesi nedeni ile güncelliğini kaybetmiştir. Bu çalışmanın amacı, AB'nin güvenlik ve savunma politikalarında ki değişim ve dönüşümünü, uluslararası örgütlerin (özellikle NATO'nun) etki alanı içerisinde incelemek ve AB'yi tehdit eden güvenlik risklerinin araştırılarak birliğin geleceğine yönelik etkilerini kapsamlı bir şekilde analiz etmektir.

Tez sürecinde, araştırmalarıma katkıda bulunan ve tezime akademik bir bakış açısı kazandırılması noktasında desteğini esirgemeyen değerli dostum Dr.Öğr.Üyesi Oğuz GÜNER'e teşekkür ederim. Tez İzleme süreçlerinde yönlendirmeleri ve

katkıları ile ve özellikle ekonomik verilerin detaylandırılması ve yorumlanması noktasında yol gösteren, Tez İzleme Komitesi Üyesi Prof.Dr. Burak GÜRİŞ hocama şükranlarımı arz ederim.

Yüksek Lisans döneminde tanışma ve öğrencisi olma şerefine nail olduğum, her daim kendisi ile fikir alışverişinde bulunmaktan inanılmaz keyif aldığım, bana Uluslararası İlişkiler disiplini öğreten, sevdiren ve yoğun temposuna rağmen hiçbir zaman desteğini esirgemeyen İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. İ.Yaşar HACISALİHOĞLU hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Nihayetinde bu çalışmanın akademik bir esere dönüşmesini sağlayan, yorum ve tavsiyeleri ile beni motive ederek cesaretlendiren tez danışmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Seyhun DOĞAN'a ve bu süreçte bana sabır ve anlayış gösteren kıymetli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İSTANBUL, 2019

AHMET TANER GÖKSU

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK KAVRAMI

1.1.Güvenlik Kavramı.....	4
1.2.Ulusal Güç ve Güvenlik İlişkisi.....	8
1.2.1.Ulusal Güç Kavramı ve Unsurları.....	8
1.3.Uluslararası Güç Politikası ve Güvenlik Teorileri	13
1.3.1.Siyasal Realizm ve GüvenlikTeorileri	13
1.3.2.İdealizm ve Güvenlik	17

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKALARININ TARİHSEL SÜRECİ

2.1.Paris Antlaşması Öncesi.....	21
2.1.1.Dunkirk Antlaşması ve Avrupa'da İlk Savunma Girişimi.....	21
2.1.2.Brüksel Antlaşması ve Batı Avrupa Birliği'nin Kuruluşu.....	22
2.1.3.Avrupa Savunma Topluluğu.....	24
2.2.Maastricht Antlaşması Öncesi.....	26
2.2.1.Paris Antlaşması ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun Oluşumu.....	26
2.2.2.Fouchet Planı ve Avrupa'da Bütünleşme	27

2.2.3.Davignon (Lüksemburg) Raporu ve Avrupa Siyasi İş Birliği'nin Temelleri.....	29
2.2.4.Helsinki Zirvesi ve Avrupa Güvenlik İş Birliği Teşkilatı	30
2.2.5.Avrupa Tek Senedi ve Avrupa Siyasi İş Birliği.....	32
2.2.6.Dışişleri ve Güvenlik Politikasında İşbirliği'nin Kurulması.. ..	33
2.3.Lizbon Antlaşması Öncesi	34
2.3.1.Maastricht Antlaşması ve Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası.....	34
2.3.2.Petersberg Görevleri.....	37
2.3.3.Amsterdam Antlaşması ve Köln Zirvesi	38
2.3.4.Berlin Plus Anlaşması	39
2.3.5.Avrupa Güvenlik Stratejisi	40
2.3.6.Avrupa Savunma Ajansı.....	43
2.4.Lizbon Antlaşması ve Sonrası	44
2.4.1.Lizbon Antlaşması Ve Avrupa Güvenlik Ve Savunma Politikası	44
2.4.2.Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Gelişimi.....	46
2.4.3.Ortak Dış ve Güvenlik Politikası	50
2.5.Avrupa Birliği Küresel Stratejisi: Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı.....	52
2.5.1.Avrupa Birliği'nin Küresel Stratejisi	52
2.5.2.Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı.....	56
2.5.2.1.Avrupa Savunma Eylem Planı.....	58
2.5.2.2.Kalıcı Yapısal İşbirliği (Pesco)	59
2.5.2.2.1.Kapsamı.....	61
2.5.2.2.2.Hukuki Dayanağı.....	62
2.5.3.Güvenliğin Avrupalılaşması	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TEMEL GÜVENLİK PERSPEKTİFİ VE NATO İLE ETKİLEŞİMİ

3.1.Avrupa Birliği'nin Temel Güvenlik Perspektifi.....	65
3.1.1.Terörizm ve Terörle Mücadele	65

3.1.2.Mülteci Krizi ve Göç Sorunu.....	80
3.1.3.Brexit Süreci ve AB Güvenlik Politikalarına Etkisi.....	85
3.2.Avrupa Birliği'nin Temel Güvenlik Perspektifinde NATO'nun Yeri.....	89
3.2.1.AB-ABD-NATO Ayrışması	89
3.2.2.ABD Yönetimi ve Transatlantik Kırılma	95
3.2.3.Savunma Harcamaları	99
3.2.3.1.AB Ülkelerinin Savunma (Askeri) Harcamaları ve NATO.....	99
3.2.3.2.Savunma Harcamalarının GSYH Açısından Değerlendirilmesi... ..	105
3.3.Avrupa Birliği Ordusu Tartışmaları.....	111
SONUÇ.....	125
KAYNAKÇA	136
ÖZGEÇMİŞ.....	156

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1.: Güç Çeşitleri	11
Tablo 1.2.: Güç Yelpazesi	13
Tablo 3.1.: Avrupa Ülkelerinde Gerçekleşen Terör Eylemleri	73
Tablo 3.2.: Avrupa'ya Gelen Mülteci ve Göçmen Sayısı.....	84
Tablo 3.3.: AB Ülkelerinin Savunma Harcaması.....	101
Tablo 3.4.: NATO Ülkelerinin Savunma Harcaması.....	104
Tablo 3.5.: AB Ülkelerinin Savunma Harcamalarının GSYH'ye Oranları.....	106
Tablo 3.6.: NATO Ülkelerinin Savunma Harcamalarının GSYH'ye Oranları.....	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1.: Lizbon Sonrası Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın İşleyiş Sistemi.....	50
Şekil 3.1.: AB Ülkelerinde Gerçekleşmiş/Başarısız Olmuş/Engellenmiş Terör Faaliyetleri (2014-2017).....	76
Şekil 3.2.: 2017 Yılında AB Ülkelerinde Gerçekleşmiş/Başarısız Olmuş/Engellenmiş Terör Faaliyetleri	77
Şekil 3.3.: 2017 Yılında AB Ülkelerinde Saldırı Gerçekleştiren Gruplar (Yüzdesel Oran).....	78
Şekil 3.4.: Savunma Harcamaları İçerisinde Ekipman Harcamalarının Oranı.....	110
Şekil 3.5.: Avrupa Birliği Ordusunu En Çok Destekleyen Ülkeler.....	120

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.e.	: Aynı Eser
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AGİK	: Avrupa Güvenlik İşbirliği Konferansı
AGSP	: Avrupa Güvenlik Savunma Politikası
AKÇT	: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
ASA	: Avrupa Savunma Ajansı
ASEAN	: Güneydoğu Asya Ülkeleri İşbirliği
ASİ	: Avrupa Siyasi İşbirliği
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BREXİT	: Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden Ayrılma Sürecine

Verilen İsim

CIVCOM	: Sivil Kriz Yönetimi Komitesi
CMPD	: Kriz Yönetimi ve Planlama Müdürlüğu
COREPER	: Avrupa Birliği Daimî Temsilciler Komitesi
DSACEUR	: Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargâhı
ECRIS	: Avrupa Kriminal Veri Sistemi
EDA	: Avrupa Savunma Ajansı
EDW	: Avrupa Tutuklama Emri
EIS	: Europol Bilgi Sistemi
ESDC	: Avrupa Güvenlik Savunma Koleji
EU	: Avrupa Birliği / European Union
EUMS	: Avrupa Birliği Askeri Personeli
EURODAC	: Avrupa Otomatik Parmakizi Tanıma Sistemi

EURATOM : Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu / European Atomic Energy Community

EUROPOL :Avrupa Polis Ofisi

EUROSUR : Avrupa Sınır Gözetim Sistemi

FRONTEX :Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı

GSYH : Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla

MERCOSUR: Güney Amerika Ortak Pazarı

NATO : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü / North Atlantic Treaty

Organisation

ODGP : Ortak Dış ve Güvenlik Politikası

OGSP :Ortak Güvenlik Savunma Politikası

PESCO :Daimî Yapılandırılmış İşbirliği

PMG : Siyasi Askeri Grup

SIPRI : Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü

SIS : Schengen Bilgi Sistemi

SIS II : İkinci Nesil Schengen Bilgi Sistemi

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği

VIS : Vize Bilgi Sistemi

WEU : Batı Avrupa Birliği

WU : Batı Birliği

GİRİŞ

Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın, 9 Mayıs 1950'de sunduğu bildirisinde vurguladığı “*Dünya barışı, kendisini tehdit eden tehlikelerle orantılı çabalar olmaksızın korunamaz. Örgütlü ve diri bir Avrupa'nın uygarlığa yapabileceği katkı, barışçıl ilişkilerin korunması ve sürdürülmesi için elzemdir...*”¹ sözü, tarihinin en acımasız savaşlarına sahne olmuş ve savaş acılarını sarmaya çalışan bir kıtada, yeni bir “*Barış ve İşbirliği Avrupası*”nın temellerinin atılmasına vesile olmuştur. Aynı kıtada yaşayan devletlerin ayrışarak değil, birleşerek daha güçlü bir Avrupa yaratma ideali, bugün Avrupa Birliği (AB) olarak adlandırılan oluşumun temel yapıtaşını oluşturmaktadır.

AB, temelinde Avrupa'nın siyasi, ekonomik ve sosyal problemlerinin çözümüne katkıda bulunacak bir proje olarak tasarlanmış olsa da nihai hedef, bu coğrafyada barışı ve istikrarı sağlayarak vatandaşlarına hukukun üstünlüğüne dayanan, insan haklarına saygılı, hoşgörü ve dayanışmanın hâkim olduğu bir kıtada yaşam imkânı sağlamaktır. Bugün AB, yapılandığı kurumlarıyla ekonomiden tarıma, turizmden çevrenin korunmasına kadar geniş bir yelpazede özgün ve başarılı politikaları hayata geçirmiştir. Şüphesiz bu politikaların başarıya ulaşmasının temel sebeplerinden birisi de Soğuk Savaş döneminde yüksek maliyetli ve uzun vadeli bir güvenlik yapılanması tesis etmek yerine, güvenlik konusunda NATO şemsiyesi altında kalmayı tercih etmesi dolayısıyla, Birliğin kaynaklarını ekonomik açıdan güçlenmeye odaklandırarak bu doğrultuda kullanmak istemesidir. Ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesine yönelik bu yaklaşım, Avrupa ülkelerinin NATO'ya ve ABD'nin korunma kalkanına güvenebildikleri sürece bir sorun teşkil etmemiştir. Ancak, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte iki kutuplu sistemin ortadan kalkması, bu güven ilişkisinin sorgulanmasına ve Birliğin “*Güvenliğin Avrupalılaşması*” perspektifine uygun politikaları üretmek için girişimde bulunmasına neden olmuştur.

Çalışmada bu temel çerçeveden hareketle, AB'nin günümüzün karmaşık sorunları ile mücadele etme noktasında ortaya koyduğu Güvenlik ve Savunma

¹The Schuman Declaration, (Çevrimiçi) https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_en, 14 Nisan 2019.

girişimlerinin NATO ile etkileşimi, bu politikaların kısa ve uzun vadede Birliğin geleceğini nasıl şekillendireceği sorusu başta olmak üzere aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

- Savunma ulusal bir konu mu ve sadece AB'nin sorumluluğunda mı?
- AB'nin nihai hedefi ortak bir AB ordusu kurmak mı?
- AB Ordusu'nun oluşumu, tüm dünyaya ve özellikle Rusya'ya karşı Birleşik Avrupa mesajı verebilir mi?
- Ortak savunma girişimleri, AB üyesi ya da komşu ülkelerde barışın tehdidine verilecek güçlü bir karşılık olabilir mi?
- Ortak bir askeri oluşum terörizm ve mülteci sorunlarının çözümüne katkı sağlayabilir mi?
- Üye ülkeler arasında savunma işbirliği mi yoksa AB kontrolünde bir ordu fikri mi tercih edilmelidir?
- NATO, AB ülkelerinin savunmasında eskiden olduğu gibi temel yapıtaşı rolünde mi kalmalıdır?
- Uzun vadeli bir AB Ordusu ve NATO iki zıt oluşum mu? Yoksa madalyonun iki farklı yüzü mü?
- AB Ordusu, NATO içerisinde güçlü bir ittifak olabilir mi?
- Muhtemel bir AB Ordusu oluşumu, NATO'nun faaliyetlerini taklit etmesi (Duplicating) durumunda güçlü bir savunma ve kooperasyona hizmet edebilir mi?
- Brexit sürecinin sonuçlanması ve İngiltere'nin Birlikten ayrılması durumunda, AB'nin güvenlik ve savunma politikası zafiyete uğrayabilir mi?
- Avrupa'da aşırı sağ akımların yükselişi, Birliğin ortak bir savunma politikası uygulayabilmesine engel teşkil edebilir mi?
- Savunma araçlarının geliştirilmesi ve savunma harcamalarının azaltılması için NATO ile işbirliği mali bir avantaj sağlayabilir mi? Üye ülkelerin savunma harcamaları azaltılabilir mi?
- AB Savunma Fonu'na, tüm üye ülkeler eşit oranda katkı sağlayabilir mi?

Çalışma sürecinde, öncelikle teorik ve kavramsal alt yapı ele alınmaya çalışılarak tanımlamalar ortaya konulmuştur. Özellikle, çalışmanın ekonomik verileri

içeren bölümleri, güvenilirliği kabul edilmiş uluslararası veri tabanlarından güncel verilerin derlenerek yorumlanması suretiyle oluşturulmuştur.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; güç ve güvenlik kavramlarının ulusal çıkar, ulusal güç ve uluslararası güç politikası arasında ilişkisi irdelenerek uluslararası güvenlik teorileri ışığında güvenlik konusu ele alınmıştır. İkinci bölümde; AB’de güvenlik ve savunma politikalarının tarihsel süreci ele alınmış, Avrupa’da savunma girişimlerinin hangi aşamalardan geçtiği ve mevcut durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise; AB’nin temel güvenlik perspektifi NATO ile ilişkilendirilerek detaylandırılmış ve günümüzün jeopolitik sorunsallarının AB’nin geleceğini ne ölçüde şekillendirebileceği hususunda mevcut veriler ışığında öngörülebilirliğe çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK KAVRAMI

1.1. GÜVENLİK KAVRAMI

Güvenlik, hem varoluştan itibaren insanoğlunun hayatta kalma mücadelesi içinde yaşamını devam ettirebilmesi, hem de devletlerin sahip olduğu temel değerleri koruyabilmesi için gerekli bir unsurdur. Her gün gelişen ve koşulları değişen dünyada genel kabul görmüş bazı terimler güncellenmedikleri takdirde orijinal anlamları bu terimleri ifade etmede yetersiz kalır. Bu yüzden güvenlik tanımını ve bu tanımın tarihsel dönüşümü incelediğinde farklı yorumlamalar veyahut yaklaşımlar ile karşılaşılmaktadır. Bunun temel sebebi ise bu kavramın karmaşık bir yapıya sahip olması, farklı disiplinler içerisinde farklı kişilerce incelendiğinde değişik şekillerde yorumlanmasıdır.

“Güvenlik terimi, batı geleneğinde zihnin felsefi ve psikolojik durumunu ifade eden anlamında ilk olarak Cicero ve Lucretius tarafından *Securitas* olarak yaratılmış ve birinci yüzyıldan itibaren de *Pax Romana* bağlamında temel bir siyasi kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır.”²

Türk Dil Kurumu sözlüğünde güvenlik, “*Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet*”³ şeklinde tanımlanırken, Uluslararası literatürde bu kavram, bireysel yaklaşımlardan ziyade devletin bireyler üzerinde sağlamakla yükümlü olduğu bir sorumluluk çerçevesinde tanımlanmıştır. Açıkçası devletin temel amacı halkının güvenliğini garanti altına alması ve bunu koruyabilmesi için gerekli tüm tedbirleri sağlamasıdır.

Bu çerçevede Arnold Wolfers, güvenliği hem eldeki değerlere karşı mevcut bir tehdidin olmaması hem de oluşabilecek bir tehdidin bu değerlere zarar verebileceği

²Hans Gunter Brauch, “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s.1- 47.

³Şükrü Haluk Akalın, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11.Baskı, Ankara, 2011, s.1013

korkusunu taşımamak olarak tanımlamıştır.⁴ Walter Lippmann ise, toplumların barış zamanında temel değerlerini koruyabildiği, savaş zamanında ise bu değerleri elinde tutabilecek bir zafere ulaşabilecek durumda olduğu sürece güvenli olduğunu öne sürmüştür⁵.

Bazı düşünürler ise güvenliği tanımlarken birey ve devlet ikileminden çıkararak bu tanımları genişletmeye çalışmışlardır. Buzan, Waever ve Wilde, “*Security: A Framework for Analysis*” isimli çalışmalarında coğrafi konum olarak birbirine yakın birden fazla devletin bir araya gelerek güvenlik konusunda bir işbirliği oluşturmak için birbirleri ile anlaşabileceğini, bu ülkeler arasındaki ilişkileri şekillendirecek unsurun ise karşılıklı dayanışma olacağını ileri sürmüşlerdir.⁶ Beril Dedeoğlu ise geniş bir sistematik içerisinde (Ekonomik, toplumsal, çevresel vb.) güvenliği tanımlarken, uluslararası sistemin bütününe güvenliğinden bireylerin güvenliğine kadar tüm alt sistemleri kategorize ederek, “*Güvenlik*” ve “*Strateji*” kavramlarının önemine dikkat çekmiştir. Bu çerçevede güvenliği, bireylerin devletler ya da değişik aktörlerin sahip olduklarını korumak istemeleri ile bu varlıkların bir güvenlik olgusu meydana getirdikleri şeklinde tanımlarken stratejiyi ise güvenlik ekseninde varlığın devamının birey, devlet veya aktörün belirlenmesi gereken yetenekler ve bunların hayata geçirilmesi olarak tanımlar. Dedeoğlu’na göre, güvenliğin sağlanabilmesi ile stratejinin uygulanabilmesi koşulu, devletler ve uluslararası örgütler temelindeki aktörler arası ilişkilere dayanır. Güvenliğin sağlanabilmesi koşulu belirlenen stratejilerin hayata geçirilmesi, aktörün kendisinin ve karşısındakinin hakkında birçok bilgiye sahip olması, ekonomik ve askeri gücü ile birlikte siyasi birikimleri ve bunların akıllıca kullanılmasına dayanır. Güç ve amaçlarına yönelik olarak değişik güvenlik anlayışına sahip aktörler, aynı koşulda olsalar dahi farklı güvenlik anlayışı, tehdit algısı ve özellikler içerebilirler.⁷

⁴ Barry Buzan, **People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in Post-Cold War Era**, ECPR Press Classics, 2008, s.36.

⁵ Walter Lippmann, **U.S. Foreign Policy**, Little, Brown, Boston, 1943, s.51.

⁶ Barry Buzan, Ole Waever, Jaap De Wilde, **Security: A Framework For Analysis**, Lynne Rienner Publishers, London, 1998, s.15.

⁷ Beril Dedeoğlu, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul, 2008, s.24.

Güvenlik kavramını tanımlarken genel kabul görmüş bazı kavramlardan söz etmek mümkündür;⁸

Refah ve Beka: İster aile, ister şirket, isterse devlet olarak adlandırılınsın bütün sosyal varlıklar bir kuruluş gayesi ile meydana gelirler. Bu organizasyonlar, kuruluş amaçlarını yerine getirebilmek için varlıklarını ve gelişimlerini sürdürebilecek koşulları sağlamak zorundadır.

Kimlik, Tehdit, Çıkar ve Değer: Yapıları ister basit isterse karmaşık olsun tüm organizasyonlar, ortak kimlik, çıkar, değer ve tehdit kavramlarından en az birisinin ortak paydası altında oluşturulabilirler.

Güç: Güvenlik, bir güç işlevidir ve onun üzerine inşa edilir. Güç, tehditleri bertaraf ederken aynı zamanda eldeki değerlerin korunmasını ve çıkarların elde edilmesine olanak sağlar.

Güvenlik, devletin temel gerekliliklerinden belki de en önemlisidir. Özgürlüğü ve hâkim olmayı arzulayan insanlar devletleri oluşturarak aynı zamanda kendilerini bir takım kısıtlamalara tabi tutmak zorunda kalırlar. Her koşulda nihai hedef ise yaşamlarına devam edebilmek için korunmaktır. Korunmak ise duygularının doğal sonucu olan savaş durumundan uzaklaşmaktır. Bu nedenle güvenlik, doğal hukuk kurallarıyla sağlanamaz. Aksine, caydırıcı bir gücün olmadığı sistemde bu duyguları engelleyecek bir sistem oluşmaz.⁹

Soğuk Savaş'ın başladığı döneme kadar savaş halinin getirdiği endişelerin gölgesinde sadece birey, devlet, güç ve askeri stratejiler ile birlikte ele alınan güvenlik tanımı, Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde ise güvenliği tehdit eden parametrelerin değişmesi ile daha geniş bir yelpazeyi etkilemeye başlamıştır. Özellikle Soğuk Savaş'ın sonra ermesiyle birlikte ve küreselleşmenin de etkisiyle tehdit algılamaları çeşitlenmiş, dolayısıyla güvenlik kavramının değişim süreci hızlanmıştır. Sadece askeri stratejilerin ve analizlerin değerlendirilmesinden ziyade nüfus, siyasi, ekonomi,

⁸ Ali Bilgin Varlık, "Ulusal Güvenlik", Milli Güvenlik Teorileri, (Ed. Ümit Özdağ), Kripto Yayınevi, Ankara, 2015, s.16.

⁹ Thomas Hobbes, *Leviathan*, (Çev. S. Lim) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004, s.127

sosyal ve çevresel etmenlerinde sürece dahil edildiği görülmüştür. Günümüzde ise güvenlik konsepti neredeyse tüm disiplinler ile ilişkilendirilebilecek yeni bir akademik disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Artık değişen tehdit algılamaları bu kavramın sadece bireyler ve devlet üzerinden değil, uluslararası sistem üzerinden incelenmesi zorunluluğunu ortaya koymuştur.

Güvenlik kavramı çoğu kaynaklarda “*Uluslararası Güvenlik*” tanımı çerçevesinde de ele alınmaktadır. Uluslararası ilişkilerde benzer şekilde tanımlanmış ve kesin bir ayırım yapılmamış olsa da ulusal güvenliği, güvenlik tanımının daha dar kapsamda ve büyük ölçüde askeri stratejiler çerçevesinde incelenmesi şeklinde yorumlayabiliriz. Dolayısıyla;

a) Devletlerin, kendi egemenlik sınırlarını ve bireylerini içeriden ya da dışarıdan gelebilecek her türlü tehdide karşı barış sürecinde korumak savaş sürecinde savunmak,

b) İçeriden ya da dışarıdan gelebilecek her türlü tehdide karşı askeri, siyasi, ekonomik tedbirleri almak ulusal güvenliğin temelini oluşturmaktadır.

Ulusal güvenliğe ilişkin tanımlamalar genellikle Avrupa kökenlidir. Özellikle Fransız Devrimi ve Avrupa’da yükselen milliyetçilik akımları, Otuz Yıl Savaşları ve Vestfalya Antlaşması gibi Avrupa siyasi sisteminde meydana gelen tarihi ve ideolojik değişiklikler ve dönüşümler bu kavramın değişik şekilde tanımlanmasında önemli rol oynamıştır.¹⁰

Ulusal güvenlik bir ülkenin bekasını etkileyen en önemli öznelerden biri olmakla birlikte genel kabul görmüş yaklaşımlara göre devleti oluşturan toplumların varlığı ve geleceği güvence altına alınmadan ulusal bir devletin kurulamayacağı öngörülür.¹¹ Ulusal güvenliğin aynı zamanda devletin güvenliği ile ilişkili olması gerektiği fikrinden hareketle, bir yapının devlet olarak nitelendirilebilmesi için bazı

¹⁰ S. Neil MacFarlane and Yuen Foong Khong, **Human Security and the UN A Critical History**, Indiana University Press, Bloomington, 2006, s.25.

¹¹Ahmet İncekara ve Seyhun Doğan, “Güvenlik-İktisadi Kalkınma: Türkiye Odaklı Bir Değerlendirme”, **Genelkurmay Başkanlığı Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Cilt;5, Sayı;4,Yıl; 2004, s.24.

kıstasların ortaya konması gerekmektedir. Devletin fiziksel tabanı ülkesi ve nüfusedir. Dolayısıyla bu fiziksel tabanı yönetebilmek için kurumlara ve insanların zihninde devletin meşruiyetini sağlayan bir ideolojiye sahip olunması gerekmektedir. Ayrıca insanların devleti devlet olarak kabul etmesi için bu yapının belirli bir büyüklükte nüfusa ihtiyacı vardır. Devletin büyüklüğü ne kadar önemlisi ise, toprakları üzerinde barındırdığı nüfus da o kadar önemlidir. Bu noktada en can alıcı unsur ise, egemenlik kavramıdır. Devleti diğer sosyal birimlerden ayıran ülke, politika ve toplumu birbiri ile ilişkilendiren güç görevini egemenlik yerine getirir. Devlet içinde bölünemeyen egemenlik, devleti insanların oluşturduğu yapı içerisinde siyasi analizin merkezine yerleştirir.¹²

Güvenlik kavramlarının tanımlanması arasındaki bu farklılıklar *-Ulusal Güvenlik mi yoksa Uluslararası Güvenlik mi?-* teorisyenlerce değişik şekillerde yorumlanmış ve genel kabul görmemiş tartışmalı kavramlardır. Birçok düşünür, güvenlik kavramının tanımlanması sürecinde özellikle Soğuk Savaş'ın ardından dünya politikasında yaşanan temel değişimlerin göz ardı edildiğini ve toplumsal güvenliğe daha fazla vurgu yapılmasının gerekli olduğunu savunmaktadırlar.

1.2. ULUSAL GÜÇ VE GÜVENLİK İLİŞKİSİ

1.2.1. Ulusal Güç Kavramı ve Unsurları

Güvenlik ve güç, uluslararası ilişkilerde birbirleriyle ilişkili kavramlar olarak tanımlanır. Güç, uluslararası sistemde aktörler arasında her zaman var olan ve rekabetçi bir sistematik içerisinde var olmaya devam edecek bir olgudur. Devletler, varlıklarını sürdürebilmek ve refahlarını koruyabilmek için güç ve güvenlik unsurlarına hayati önem verirler. Devletlerin temel hedefi tehditleri bertaraf etmek, güç ve güvenlik ilişkisi ortamında kendi güvenliğini ve bekasını sağlamaktır. Bu yüzden devletler güvenlik politikalarını, ulusal güvenliği sağlayacak güç hesapları üzerine inşa ederler. Güvenlik, güç ilişkisi ile doğru orantılıdır. Kısacası birey, ulus veyahut devlet ne kadar güçlü ise aynı oranda güvencedir.

¹² Haşim Türker, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007, s.15

Uluslararası ilişkilerde güç, bir devletin başka bir devlete karşı uyguladığı ve normal şartlar altında o devletin yapmak istemeyeceği bir şeyi yapmasını sağlamaya yönelik etkidir.¹³ Max Weber'e göre ise güç, bir sosyal ilişkide başkalarının direncine rağmen ne pahasına olursa olsun kendi isteğini kabul ettirebilmektir.¹⁴ Dolayısıyla bir devletin uluslararası ilişkilerde uyguladığı politikanın yegane vasıtası güçtür. Bu vasıtaya sahip olmak devletin amaçlarından biridir. Siyasetin bir vasıtası olarak kullanılmayan ya da kullanılma becerisi gösterilmeyen yeteneğin güç olma niteliği de yoktur.¹⁵

Ulusal güvenlik, gücün sahip olduğu bütün dinamiklerde, zaman ve mekân özelliklerinden etkilenmiştir. Farklı güvenlik, algı ve uygulamaları incelemeyen kavramı bütünsel bir şekilde tanımlamak ve nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya koymak mümkün değildir.¹⁶ Özellikle güç kavramının izah edebilmek için, gücün kapsamını oluşturan ve etkileyen tüm faktörlerin dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Gücü meydana getiren tüm parametreler ortaya konulduğunda bir ülkenin sahip olduğu neredeyse her şey gücün tanımına girmektedir.

Güç, diğerlerini etkileyerek onlara istediğini yaptırma yeteneği olarak da tanımlanabilir. Bu ilişki çoğu kez, içinde bulunulan durum ve üzerinde güç uygulanan tarafın bu eyleme yönelik düşüncesi içerisinde gelişmektedir. Bir eylemi yapmaya gönüllü olan veya farklı bir seçeneği olmayanların üzerinde istenileni gerçekleştirmek ile bu isteğe karşı çıkanları istediğiniz şekilde hareket ettirebilmek birbirinden çok farklı şeylerdir. Gücün etki kapasitesi ve diğerlerini bu çerçevede hareket ettirme olasılığının birbirlerinden ayırt edilmesi konusunda yaşanan zorluklar nedeniyle gücü, daha basit bir yöntemle yani sahip olunan yetenekler ve kaynaklarla ölçmek ve tanımlamak daha çok tercih edilen bir yöntem olmuştur.¹⁷ Kısacası daha fazla nüfusa,

¹³ Yılmaz Tezkan, **Jeopolitikten Milli Güvenliğe**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2005, s.137.

¹⁴ Richard Swedberg, **The Max Weber Dictionary: Key Words And Central Concepts**, Standford Social Sciences, California, 2005, s.205.

¹⁵ Sait Yılmaz, **Güç ve Politika**, Alfa Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 2008, s.43.

¹⁶ Varlık, **a.g.e.**, s.19.

¹⁷ Joseph S. Nye, "**Soft Power, The Means to Success in World Politics**", Public Affairs, New York, 2004, s.2-3.

daha geniş topraklara, daha güçlü bir ekonomiye ve askeri kapasiteye sahip olmak güçlü olmanın kriterleri olarak görülmüştür.

Steven Lukes, “*Power: A Radical View*” isimli çalışmasında, sadece bir aktörün diğerinin davranışlarını etkilemesinin güçten bahsedebilmek için yeterli olamayacağını ileri sürer. Lukes’a göre, gerçek bir güç ilişkisini ortaya koyabilmek için taraflardan birinin, (gücü kullanan tarafın) diğerinin davranışlarını kendisinin arzulamadığı şekilde veya kendi çıkarlarına ters düşecek şekilde değiştirmeye zorlayabilmesi gerekir.¹⁸ Kısacası bir taraf, diğer bir tarafın yönlendirmesiyle kendi çıkarlarına aykırı hareket ediyorsa güç kullanımından söz etmek mümkündür. Davranış değişikliğine sebep olabilecek ikna yöntemleri güç olarak nitelendirilemez. Çünkü ikna edilerek davranışının değiştiği düşünülen aktör, bu kararını kendi çıkarlarını düşünerek vermiş olabilir.

Joseph S. Nye, güç kavramını “*Sert Güç*” ve “*Yumuşak Güç*” şeklinde iki farklı başlık altında incelemiş, bu tanımlama literatürde geniş yer bulmuştur.¹⁹ Nye’e göre zaten herkes tarafından bilinen sert güç, askeri ve ekonomik argümanları kullanarak diğerlerinin davranışlarını değiştirebilmek ve pozisyonlarını etkileyebilmektir. Sert güç, politik amaçlarına ulaşabilmek adına zorlayarak, tehdit ederek veya askeri güç kullanarak diğer aktörlere rızası dışında istediğini yaptırabilme kabiliyetidir. Sert güç, en çok savaşlar ve silahlı çatışmalar şeklinde kendini gösterir. Günümüzde aktörlerin askeri güç kullanarak birbirlerini istedikleri çizgiye getirme çabalarına sıklıkla rastlanılmamaktadır. Bunun temel sebebi ise uluslararası sistemde değişen algılar ve askeri maliyetlerin artmasıdır.

¹⁸ Steven Lukes, **Power A Radical View**, Macmillan Press, London, 1974, s.30-31.

¹⁹ Nye, **a.g.e.**, s.5.

Tablo 1.1.: Güç Çeşitleri

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
ASKERİ GÜÇ	<ul style="list-style-type: none">• Zorlama• Caydırma• Koruma	<ul style="list-style-type: none">• Tehdit• Kuvvet	<ul style="list-style-type: none">• Zorlayıcı Diplomasi• Savaş• İttifak
EKONOMİK GÜÇ	<ul style="list-style-type: none">• Teşvik• Zorlama	<ul style="list-style-type: none">• Para verme• Yatırım	<ul style="list-style-type: none">• Yardım• Rüşvet
YUMUŞAK GÜÇ	<ul style="list-style-type: none">• Hayranlık Uyandırma• Gündem Yaratma	<ul style="list-style-type: none">• Değerler• Kültür, Politikalar• Kurumlar	<ul style="list-style-type: none">• Kamu Diplomasisi• İki taraflı diplomasi• Çok taraflı diplomasi

Kaynak: Joseph S. Nye, “**Soft Power, The Means to Success in World Politics**”, Public Affairs, New York, 2004, s.31.

Ulusal güç bir milletin milli hedeflerine ulaşma ülküsünde ulusal çıkarlarını maksimize etmek amacıyla sahip olduğu ve kullanma potansiyeli olan birçok kapasitenin bir araya gelmesi ile oluşan yetenektir. Ulusal gücün, tarihsel açıdan askeri kapasiteyle bağlantılı olduğu kabul edilmekle birlikte askeri yeteneklerin tek başına ulusal gücün belirlenmesi noktasında yeterli olmadığı gözlemlenmiştir. Buna rağmen, ulusal güç ile askeri yetenek arasındaki doğal ilişki yadsınamaz.²⁰

Devlet merkezli bakışın bir gereği olarak, gücü oluşturan unsurlar aynı zamanda milli güç unsurları olarak da nitelendirilebilir. Milli gücü oluşturan öğeler birbirlerinden bağımsız bir şekilde tasnif edilmiş olsa dahi birbirlerinden bağımsız olarak irdelenemez ve karşılıklı etkileşimleri göz ardı edilemez.²¹

²⁰ İncekara ve Doğan, **a.g.e.**, s.23-24

²¹ Yaşar Hacısalıhoğlu, “Kuramsal ve Kavramsal Bir Çözümleme: Mekan-Güç-Çatışma ve Jeopolitik”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı:47, Yıl; 2006, s.1-14.

Bir devletin gücünü oluşturan öğeler iki grupta toplanabilir. Birincisi, elle tutulabilen somut nitelikli öğeler. Bir diğeri ise elle tutulamayan soyut nitelikli öğeler. İlk grupta toplanabilen öğeler farklı şekillerde sıralanabilmekle birlikte bunları beş farklı başlık altında toplayabiliriz;

- Coğrafi Konum
- Nüfus ve İşgücü
- Doğal Kaynaklar
- Endüstriyel ve Tarımsal Potansiyel ve Gelişme Düzeyi
- Askeri Güç

Elle tutulamayan soyut nitelikli öğeler ise, kendi aralarında üç gruba ayrılabilirler;

- Uluslar Moral
- Diplomasinin Kalitesi
- Hükümetin Niteliği²²

İstedikini elde edebilmenin dolaylı yolu ise, gücün diğeri yüzü olarak adlandırılır. Bir devlet diğeri bir devletin değerler sistemini, toplum yapısını, refah düzeyini benimseyebilir, kalkınmasını örnek alabilir ve uluslararası siyasette sert güç kullanmadan bu devleti takip etmek isteyebilir.²³ İşte bu noktada baskı yapmadan iş birliği elde edebilme ve başkalarının tercihlerini şekillendirebilme kabiliyeti yumuşak güç olarak adlandırılır. “Yumuşak güç, siyasi gündemi diğeri insanların önceliklerini şekillendirecek biçimde belirleme kabiliyetine dayanır. Bir ülke kendi amaçlarının ve değerlerinin başka ülkeler tarafından benimsenmesini sağlayabilirse askeri güç ve ekonomik gücünün ağırlıkta olduğu sert gücünü daha az kullanmak zorunda kalır. Yumuşak güç, geleneksel güç dengesinin çok üzerinde etki ve kontrol imkânı verir.”²⁴

²² Yılmaz, a.g.e., s.84-85

²³ Joseph S. Nye, **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç**, (Çev. R. Aydın) Elips Kitap, Ankara, 2005, s.17

²⁴ Yılmaz, a.g.e., s.53.

Bu noktada temel amaç diğer aktörleri, zor kullanmadan veya tehdit etmeden, kendi çizgisine çekebilmektir.

Tablo 1.2.: Güç Yelpazesi

	Sert Güç		Yumuşak Güç	
Davranış Yelpazesi	Zorlama	İkna Etme	Gündem Yaratma	Cazibe
	← ● ——— ● ——— ● ——— ● → (Emir)		(Yanına Çekme)	
En Uygun Kaynaklar	Baskı Yaptırımlar	Ödemeler Rüşvet	Kurumlar	Kültür Değerler Politikalar

Kaynak: Joseph S. Nye, *Soft Power, The Means to Success in World Politics*, Public Affairs, New York, 2004, s.8.

1.3. ULUSLARARASI GÜÇ POLİTİKASI VE GÜVENLİK TEORİLERİ

1.3.1. Siyasal Realizm ve Güvenlik Teorileri

Uluslararası ilişkiler disiplinini güç ve güvenlik sistematığı çerçevesinden yorumlamaya çalışan teorilere siyasi tarihin her döneminde rastlamak mümkündür. Ancak dönemseller gelişmeler, bu teorilerin kavramsal açıdan farklılaşmasına ve diğer teorisyenler tarafından tartışılır hale gelmesine neden olmuştur. Özellikle temelinde kalıcı barışı tesis etmek ve savaşları önlemek olan idealist görüşün, İkinci Dünya Savaşı başta olmak üzere çatışmaları engelleyememesi üzerine alternatif bir teori olarak ortaya atılan Siyasal Realizm, uluslararası ilişkilerin temel yaklaşımlarından biri haline gelmiştir.

Eski çağlarda klasik realizmi temellendiren ve insan doğasını açıklayan düşünürler var olsa da siyasal realizmin öncüleri, literatürde Edward Hallett Carr ve Hans Morgenthau olarak kabul edilir. Carr ve Morgenthau, realist politikaların

temelini güç ve güç dengesi üzerinden ilişkilendirirken, uluslararası sistemdeki güç dağılımındaki eşitsizliğin çözümlenmesi ve analizinin önemine dikkat çekmişlerdir. Bir diğer düşünür Kenneth Waltz ise, doğa ve insan davranışlarının savaşların en önemli sebebi olduğu tezini ileri sürerek yeni realist düşünce akımının oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Edward Hallett Carr'ın uluslararası ilişkiler alanına getirdiği en önemli yeniliklerden biri uluslararası ilişkiler disiplinini uluslararası sistem çerçevesinde tanımlamasıdır. Daha sonraları Hans Morgenthau ve Kenneth Waltz'un da geliştireceği üzere Carr'ın, siyasal realizmi ütopyadan uzak, bilimsel metotlara uygun bir teorik çerçeve ve sistematik kazandırmaya yönelik girişimleri dikkat çekicidir. Carr'a göre Anarşi, uluslararası sistemde denetleyen bir otoritenin yoksunluğudur. Bu nedenle işlevsel açıdan birbirlerine benzeyen, ancak kabiliyetleri açısından birbirinden ayrılan devletler geleceklerini garanti altına alacak politikalar üretmek durumundadır. Carr ayrıca, Machiavelli'nin siyasal realizmin temel koşulları olarak tanımladığı üç temel fikri kendi analizinde öne çıkarır: Bu analizlerin ilki tarihin, hayal ile yönlendirilen bir şey değil, zihinsel çabayla yönü analiz edilebilecek ve anlaşılabilir bir neden-sonuç ilişkisi olduğu tezidir. Bir diğer ise, teori pratiği değil, tam tersine pratik teoriyi yaratır. Üçüncü ve son olarak da siyaset, etiğin bir fonksiyonu değil, etik siyasetin bir fonksiyonudur. Dolayısıyla güçlü bir otorite yoksa ahlaki olanından söz etmek mümkün değildir. Zira ahlak, gücün ürünüdür.²⁵

Morgenthau'ya göre de devletlerarası sistem, ulusların çıkarları doğrultusunda güç elde etmek için mücadele ettikleri bir arenadır. Bu amaçla devletler, güçlerini göstermeye yönelik adımlar atmakta ve amaçlarına yönelik ittifaklara yönelmektedirler.²⁶ Siyasal politikada olduğu gibi uluslararası politika da, güç ve çıkar ilişkisi üzerine kuruludur. Dolayısıyla, devletlerin dış politikalarını çıkar üzerine şekillendirmeleri rasyonel bir tercih olacaktır.

²⁵ Edward H. Carr, **The Twenty Years Crisis 1919-1939**, Mcmillan and Co Limited, London, 1941, s.81-82

²⁶ D.Ülke Arıboğan, **Globalleşme Senaryosunun Aktörleri Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi**, Der Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 20

Morgenthau, güç ve politika arasında doğrudan ilişki kurarak idealist ilkelere kuşkuyla yaklaşmıştır. Morgenthau siyasal realizmi altı temel ilkede özetler;²⁷

1. Siyasal realizm, politikanın toplumlarda olduğu gibi kökleri insan doğasında bulunan objektif yasalarla yönetildiğine inanır.
2. Siyasal realizmin hareket noktası, güç ile ilişkilendirilen çıkar kavramıdır. Bu kavram olmadan politikayı incelemek ve teorik olarak anlamlandırmak mümkün değildir.
3. Siyasal realizm, çıkar kavramının siyasetin temeli olduğunu varsayar. Ancak bu çıkarlar sabit değildir ve zaman içerisinde değişebilirler.
4. Siyasal realizm, politik eylemin ahlaki önemini farkındadır. Ancak devletlerin dış politika eylemleri, evrensel moral değerlere göre değerlendirilemez. Bu değerlerin zaman ve mekâna bağlı olarak ortaya çıkan somut şartlar ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğine inanır.
5. Siyasal realizm, bir devletin siyasal eylemlerinin evrensel ahlaki prensiplerle ölçülmesini reddeder. Herhangi bir devletin ahlaki seçimleri, uluslararası ilişkileri yöneten değerlerle bağdaştırılamaz. Bizi ahlaki aşırılıktan ve siyasi hatalardan koruyan, güç çerçevesinde tanımlanan çıkar kavramıdır.
6. Siyasal realizmi diğer düşünce okullarından ayıran temel fark, gerçek ve gerçeğin derinliğidir. Ekonomistler, politik çıkarları servet ile, avukatlar hukuk ve yasalar çerçevesinde, törebilimciler ise ahlaki ve etik değerler ile tanımlarlar. Realizme göre ise politik çıkar, güç ile ilişkilidir. Siyaset ise kendi başına bir alandır ve kendi ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmelidir. Siyasal realizm, bir politikanın devletin gücünü ne yönde etkilediği konusuna eğilir.

Özellikle Yeni Realist akımın öncüsü olarak kabul edilen Kenneth Waltz, “*Man, The State and War*” isimli çalışmasında, savaşın sebeplerine yönelik filozoflar arasındaki düşünce farklılıklarını ortaya koymuştur. Kimi filozoflar için uluslararası ilişkilerde savaşın en önemli sebebi olarak doğa ve insan davranışları göze

²⁷ Hans J. Morgenthau, **Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace** , (Ed. Kenneth W.Thompson, David Clinton) Mcgraw-Hill, 7th Edition, Boston, 2006, s.3-16

çarpmaktadır. Savaşlar, bencillikten, yanlış yönlendirilmiş saldırgan dürtülerin ve aptallıkların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer tüm sebepler ikinci plandadır ve konu bütünüyle birincil sebeplerin ışığında yorumlanmalıdır. Bir kısım filozoflar içinse savaşların temel sebebi, uluslararası sistemin anarşik yapısıdır.²⁸ Tüm bu karmaşıklığın içerisinde Waltz, realizmin yeniden yorumlanması gerektiği fikrinden hareketle çalışmalarını devletlerden ziyade sistem üzerine yoğunlaştırmıştır. Uluslararası sistemde yaşanan istenmeyen hadiseleri sadece insan doğasındaki kötü özelliklerin dolaylı bir sonucu olarak görmekten ziyade, bu sistemi meydana getiren faktörlerin oluşturduğu baskının da dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.²⁹

Realizm'in temel felsefesine göre uluslararası ilişkilerde devletler en önemli aktörlerdir. Devletler arasındaki ilişkiler, sistemi yöneten veya ülkeleri birbirinden koruyan bir otoritenin bulunmadığı anarşik ortamda süregelir. Bu yüzden çatışmalar ve savaşlar olağandır. Dolayısıyla bu anarşik sistemde devlet, varlığını sürdürebilmek için güçlü olmak mecburiyetindedir. Devletler, çıkarlarını maksimize edebilmek için ahlaki yükümlülüklerle bağlı kalmak zorunda değildir. Gerekirse çıkarlar ile ahlak arasında bir seçim yapmak zorunda kalırlarsa ahlaki yükümlülükler, uluslararası politikada uygulama dışında kalacaktır. Çünkü devlet, dış politikada rasyonel davranarak kendi çıkarlarını her ne pahasına olursa olsun koruma hakkına sahiptir.³⁰ Devletler bir taraftan güvenlik kaygılarını giderecek tedbirleri alırken diğer taraftan kendi güvenliğini sağlamaya yönelik her türlü girişimi meşru kabul etmek zorundadır. Ancak bu noktada bir devletin güçlenmesi, diğer devletlerin güvenliğine ilişkin endişeleri arttırmakta, nihayetinde ise karşılıklı güç mücadelesi süreklilik arz edecek bir hale dönüşmektedir.

1.3.2. İdealizm ve Güvenlik

İdealist eğilimler, politik bir araç olarak sert güç kullanımının yoğun olarak yaşandığı Birinci Dünya Savaşı'nın sonra ermesi ile birlikte bir kısım Avrupalı

²⁸ Kenneth N. Waltz, **Man, The State and War: A Theoretical Analysis**, Columbia University Press, New York, 2001, s.16-21

²⁹ a.g.e., s.27

³⁰ Burcu Bostanoğlu, **Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası**, İmge Kitapevi, 2.Baskı, Ankara, 2008, s.83

devletlerin güç hâkimiyetine karşı tepki olarak yeni bir dünya düzeni kurma fikri ile ortaya çıkmıştır. Çünkü idealist görüşe göre savaşın en önemli sebebi, güç politikaları ve realist yaklaşımlar çerçevesinde Avrupalı devletlerin daha fazla güç elde etme yarışı içerisine girmiş olmalarıdır. Bu dönemde savaş ve çatışmayı engelleyecek çözüm yolları geliştirilmeye başlanılmış ve uluslararası sistemin hukuk ve diplomasi ile şekillendirilebileceği düşüncesi ortaya konulmuştur.

İdealizm 'in bir diğer çıkış noktası ise realist teorisyenlerin ve bilakis realist yapının yetersizliğinin sıklıkla eleştirilmesidir. Bu eleştirilerin odak noktası ise realist düşüncenin, uluslararası sistematığın bütününe ilgilendiren birçok sorunun çözümüne ilişkin bir cevabı olmayışıdır. Temel hatlarıyla bu sorunlar, beş temel başlıkta toplanmıştır;

- Realist Teori, uluslararası sistemde ki değişim ve dönüşümü açıklamaz.
- Realizm, devletlerde ki değişik kültürleri ve kimlik tanımlamalarının önemini göz ardı eder.
- Realist teoride kabul edilemez ahlaki çıkarımlar mevcuttur.
- Realizm, devletlerin önemini ve kendi aralarında gücün dağılımını gereğinden fazla abartır. Dolayısıyla, uluslararası sistemde ki diğer temel aktörlerin etkilerini ihmal eder.
- Realizm, dış politika kararları üzerinde çok fazla durmaz.³¹

İdealist düşünürler, savaştan sonra bir daha böyle bir felaketin tekrarlanmamasını sağlamak ve uluslararası sistemin eksikliklerini ortaya koymak için çaba göstermeye başlamışlardır. Bu çabalar, özellikle uluslararası uyuşmazlıkların artmasını önleyecek olan uluslararası mekanizmaların azlığı, baskıcı yönetimlerle idare edilen ve liderlerinin demokratik sorumluluktan yoksun olduğu ülkelerin yaşadıkları problemler üzerine yoğunlaşmıştır. İdealistler, uluslararası ilişkileri etkileyen tek faktörün güç olmadığını, uluslararası örgütler, uluslararası hukuk ve moral değerlerin ön plana çıkarılmasını, ülkelerde demokrasinin ve açık diplomasinin

³¹ Craig Snyder, *Contemporary Security and Strategy*, Palgrave Macmillian, London, 1999, s.24.

geliştirilmesini, hukukun güçlendirilmesini ve uluslararası kurumların inşa edilmesi gibi bazı reform çalışmaları yapılması gerektiğini savunmuşlardır.³²

İdealist düşüncenin temel düsturu, insan doğasının iyi, barışçıl ve iş birliğine hazır niteliklere sahip olduğudur. Bu bağlamda realist düşüncenin aksine, savaşların engellenebilmesi, güç ve çatışmaların önlenmesi ve toplumsal refahın sağlanabilmesinin yegâne nedeni, insan doğasının aslında rasyonel, iyi ve akılcı olmasından kaynaklanmaktadır. Doğru koşullar oluşturulduğunda uluslararası devletlerde rasyonel akılcı olabilirler ve siyasi ilişkiler dostane bir ortamda yürütülebilirler. İnsan doğasının iyi, karşılıklı yardıma ve iş birliğine yatkın olduğu halde kötü davranış göstermesinin nedeni, hâkimiyetçi ve baskıcı bir şekilde örgütlenen devletlerin temelindeki bozuk yapısal düzenlemelerdir.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ABD Başkanı Woodrow Wilson'ın öncülüğünü yaptığı idealist kuram, önemli ölçüde Alman filozof Immanuel Kant'ın düşüncelerinden etkilenmiştir. Kant'ın "*Demokratik Barış Teorisi*", uluslararası uyumu sağlamak üzere kurala dayalı olan bir barışı önerirken, uluslararası sistemde demokratik ülkelerin birbirleriyle savaşmayacağını öngörüyordu. Kurala dayalı barış terimi ile bahsedilen, "Devletler için hukuki yükümlülükler olmamakla birlikte, ciddi olarak barışı amaç edinen devletler için ahlaki yükümlülük teşkil eden kurallardır." Kant'a göre "Güçlerin ayrımı ilkesine bağlı cumhuriyetler kurulursa, bu cumhuriyetler barışa yönelik federasyonlar oluşturacak ve böylelikle uluslararası barış ortamına katkıda bulunacaklardır."³³ Ayrıca, evrensel hukuk kurallarının benimsendiği demokratik devletlerden oluşacak bir dünya federasyonu meydana getirilmesi halinde ise sürekli barışa ulaşılabilecektir.

İdealist felsefeyi benimseyen yazarlardan Jean Jacques Rousseau'ya göre, "Uluslararası toplumlar arası çatışmalar, ortak bir egemen gücün varlığı herkesin toplumsal çıkarına hizmet edecek iken, devletlerin bazen bu otoriteyi hiçe sayabilmeleri çıkarlarının gereklerinden kaynaklanmaktadır." Bu yüzden, düzenli bir örgüt veya bir üst otorite kurulursa, bir bölgede yer alan devletler birbirine bağlanır.

³²Bülent Uğrasız, "Uluslararası İlişkilerde İki Farklı Yaklaşım: İdealizm ve Realizm", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt;5, Sayı;2,Yıl; 2003, s.141.

³³ Enver Bozkurt, "Kant'ın Ebedi Barış Üzerine Denemesinin Günümüze Yansıması", (Çevrimiçi) http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/BOZKURT.pdf, 9 Ocak 2019.

Örgüt içindeki herhangi bir devletin diğer devletler üzerinde güç kullanması engellenir.³⁴ Rousseau, devletin kökeni ve meşruluğu sorununu Toplum Sözleşmesi üzerinden analiz eder.

Rousseau'ya göre toplumsal ve siyasal yaşam mutlak olarak bir sözleşmeye dayanmalıdır. Bu sözleşme kuramı da doğa durumu varsayımı ile ilişkilendirilmiştir. Toplum sözleşmesiyle kurulan ortaklıkta bireyler, her şeyin sahibi olacaktır. İnsanların iradeleri haricinde kurulan ortaklık ile genel istenç ortaya çıkacaktır. Bu genel istenç, aslında tüm toplumun istenci olup gücünü Toplum Sözleşmesi'nden alır. Genel istence itaat etmeyi kabul etmeyen birey, genel istence uymaya zorlanmalıdır. Çünkü bireyler bütün haklarını devlete toplum sözleşmesiyle devreder. Rousseau'nun devlet tasarımı özgürlük ve eşitlik kavramına dayanır. Devletin ortaya çıkışıyla insanlar arasında hukuksal eşitlik ve siyasal özgürlük olacaktır. Bunu sağlamak için devlet, genel istenci otoritesine yansıtır. Ayrıca, devletin varlığının koşulu genel istençtir. Rousseau'ya göre egemenlik halkındır ve başka hiçbir şeye bu yetki devredilemez. Egemenliğin en önemli ögesi olan iktidar devleti temsil ederken, genel istenci temsil edemez.³⁵

Devletlerin üstünde bir güç merkezi ya da merkezi bir otorite olmamasından kaynaklanan anarşik düzenin uluslararası ilişkileri istikrarsızlaştırdığını ileri süren idealistler, uluslararası hukuk ve normların tesis edilmesiyle toplumun ve bireyin güvenliğinin sağlanacağını savunmaktadır. İdealist düşünürler, uluslararası sistem içerisinde aktörler arasında iş birliğinin nasıl oluşturulacağı üzerine yoğunlaşmış ve güvenliği tesis etmeye yönelik olarak bir yol haritası ortaya koymaya çalışmışlardır. Kısacası İdealistler, uluslararası düzenlemeler ve kurallar çerçevesinde ortak güvenliğe dayalı bir kimlik oluşturulabileceği fikrini savunmaktadırlar.

İdealistlere göre savaş, sürekli başvuru ve devletlerin çıkarlarını korumak için kullandıkları bir araçtır. Savaşların çıkmasına neden olan en önemli sebep ise güç olgusudur. Bu güç olgusu ise silahlanmayı beraberinde getirir. Aslında savaşlar kaçınılmaz ya da önlenemez değildir. Savaşların önlenmesi yolunda atılması gereken

³⁴ William, H., Wright, M., Elvans, T, **Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi Üzerine Bir Deneme**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996, s.148-150.

³⁵ Cengiz İskender Özkan, "Toplum ve Devlet Öğretileri-II: Rönesans ve Modern Felsefenin Toplum ve Devlet Öğretileri", (Ed. Harun Tepe), **Siyaset Felsefesi I**, Ankara, 2011, s.52.

ilk adım, savaşın çıkmasında önemli ölçüde rol oynayan silahlanma yarışının önüne geçilmesidir. Savaşın önlenmesinin mümkün olmadığı durumlarda ise en azından tekrarlanmaması için, barışçıl ve geniş katılımı teşkil edilecek, uluslararası bir yapı ile kolektif bir güvenlik sisteminin oluşturulması savaşların daha çıkmadan engellenmesine imkan sağlayabilecektir. Legal bir yapının kurulması ile çatışmalar ve sorunlar, arabuluculuk rolü ile çözümlenerek savaşlar engellenecektir. Uluslararası politikayı küresel anlamda iş birliği, uluslararası kurumlar, uluslararası hukuk ve yaygın bir şekilde benimsenmiş silahsızlanma antlaşmaları ile yeniden düzenlemek mümkündür.³⁶ Özetle idealist düşünürler;

- İnsan doğasını iyi, barışçıl ve iş birliğine yatkınlık gibi niteliklere sahip olduğu fikrini savunur. İdealistlere göre uluslararası ilişkileri etkileyen tek faktör güç değildir. Uluslararası örgütler, barış, iş birliği, uluslararası adalet ve etik değerler gibi kavramların ön plana çıkarılmasının önemini vurgularlar.
- Kurumsal yapılaşmanın eksik olması, ekonomik ve sosyal faktörlerin önem kazanması neticesinde devlet dışı aktörlerin de uluslararası arenada göz ardı edilemeyeceğini, tüm problemlerin hukuk çerçevesinde ve iş birliğine dayalı olarak çözülmesinden yanadırlar.
- Devletler, uluslararası toplumun eşit temsilcileridir. Ancak, asıl önemlisi toplum kurallarının hangi kesimin çıkarlarını yansıttığı ve temsil ettiği. Diğer bir deyişle uluslararası arenada çatışmanın/iş birliğinin vurgulanması, devletlerin davranışları ve tercihlerinden kaynaklandığını öngörürler.
- Geçmişte yaşanan kötü deneyimlerin ileride ulusların geleceklerini şekillendirecek ve onlar için ideal olanı ortaya koyacak bir yapıya dönüşeceğini, bu yapının temelini de uluslararası nitelikte, herkesce kabul edilen, birbirleriyle ilişkilerinde bir dizi ortak kurala bağlı bir toplum fikri olduğunu savunurlar.

³⁶ Şaban Çalış ve Erdem Özlük, “Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapısökümü: İdealizm-Realizm Tartışması”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl:2007,Sayı:18, s.226-235.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GÜVENLİK ve SAVUNMA POLİTİKALARININ TARİHSEL SÜRECİ

2.1. PARİS ANTLAŞMASI ÖNCESİ

2.1.1. DUNKİRK ANTLAŞMASI VE AVRUPA'DA İLK SAVUNMA GİRİŞİMİ

Bilinen en eski manifestosunda Avrupa projesi, Avrupa halkları için bir güvenlik projesi olarak anlatılmıştır. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa coğrafyasında ki kömür ve çelik endüstrisini konsolide etmek ve kurumsal bir mekanizma kurmak amacı taşıdıysa da temel gaye yeniden silahlanabilecek olan Almanya'ya karşı Fransa ve diğer Avrupalı devletlere garanti sağlamaktır. Daha sonra kurulma girişiminde bulunulacak ancak başarısızlığa uğrayacak olan Avrupa Savunma Topluluğu'nun da iki amacı bulunmaktadır. Birincisi Avrupa'da konuşlanmış olan Amerikan güçlerini kısmen tamamlayabilecek, belki de Amerikan güçlerinin yerine geçebilecek bir Avrupa silahlı güçleri yaratmaktır. İkincisi ise Almanya'nın kendi silahlı kuvvetleri üzerindeki dolaylı otoritesini kontrol altında tutarak yeniden silahlanmasını sağlamaktır. Avrupa Savunma Topluluğu'nun başarısızlığı daha sonradan Batı Avrupa'da gerçekleşecek olan entegrasyonunun güvenlik üzerinden gerçekleşmeyeceğinin göstergesi olacak ve Roma Antlaşması ile iş birliği ve dayanışmanın daha çok Avrupa ekonomisi üzerinden gerçekleşmesi gerekliliğini doğuracaktır.¹

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ülkeleri arasında çeşitli iş birliği girişimleri olmuştur. Genel kabul gören ekonomik iş birlikleri dışında en somut çalışmalar ise savunma ve güvenlik alanında gerçekleşmiştir. Savaş sonrasında bir araya gelen Avrupa ülkelerinin güvenlik ve savunma alanlarında oluşturduğu iş

¹ Emil Kirchner, James Sperling, **EU Security Governance**, Manchester, Manchester University Press, 2007, s.1-3.

birlikleri kombinasyonları, ülkelerin tehdit algılarına göre değişiklik göstermiş, Avrupa genelinde karmaşık bir tablo ortaya çıkartmıştır. Bu tehdit algılarından bir tanesi Fransa ve İngiltere'nin sahip olduğu ve olası bir Alman saldırısına karşı iş birliğini içeren Dunkirk Antlaşması'dır.²

Dunkirk Antlaşması'nın uzun görüşmeler ve istişareler sonunda Fransa ve İngiltere tarafından 4 Mart 1947 tarihinde imzalanmış, Batı Avrupa Savunma Grubu ve Kuzey Atlantik Güvenlik Sistemi'nin geliştirilmesinin başlangıç noktası olmuştur.³

8 Eylül 1947 tarihinde yürürlüğe giren ve on beş yıl yürürlükte kalması planlanan Dunkirk Antlaşması, olası Alman tehdidine karşı Fransa ve İngiltere'nin iş birliği ve karşılıklı yardım yapmasını öngörmüştür. Kimi siyaset bilimcilere göre 'olası Alman tehdidi' ifadesi, Fransa ve İngiltere'nin olası Sovyet saldırısına karşı bir bahanesi olarak yorumlansa da, bu antlaşma Avrupa'da savunma ve güvenlik alanında önemli bir dönüm noktası olabilmiş, Brüksel Antlaşması'nın önünü açmıştır.

2.1.2. BRÜKSEL ANTLAŞMASI VE BATI AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KURULUŞU

Fransa ve Birleşik Krallık nazarında Almanya'nın kısmen tehdit olmaktan çıkması ve yeni tehdit olarak Almanya'nın yerini SSCB'nin alması sonrasında Fransa, Birleşik Krallık, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda 1948 yılında Brüksel Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu antlaşma 1954 yılında Batı Almanya ve İtalya'nın da dâhil olmasıyla Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) kurucu anlaşması haline gelmiştir. Antlaşma, ortak savunma hükümlerinin yanı sıra üye ülkeler arasında askeri, ekonomik, sosyal ve kültürel iş birliğini de öngörmüştür. Daha sonra elli yıllığına uzatılacak olan ve Batı Avrupa Birliği adını alacak olan bu antlaşmanın tarafları, o dönemde Rus tehdidine karşı koyabilecek güce sahip değildiler. Brüksel Anlaşması'nı imzalayan devletlere Sovyet yayılmacılığını engellemek için Amerika ve Avrupa'dan yeni müttefikler katılmıştır. ABD, Kanada, Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç ve

² M.Hakan Keskin, **Mitos'tan Lizbon'a Avrupa Birliği El Kitabı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s.41-42.

³ John Baylis, "Britain and Dunkirk Treaty: The Origins of NATO", **Journal of Strategic Studies**, 5:2, s. 236

Portekiz gibi müttefiklerin de katılımı sonrasında toplam oniki ülke Rus tehdidine karşı Washington Antlaşması'nı imzalamış ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) resmen 1949 yılında kurulmuştur.⁴ Oldukça kısa ve az maddeli bir antlaşma olmasına rağmen Washington Antlaşması tarihte varlığını en uzun süre sürdürebilmiş ve başarılı bir şekilde kurumsallaşabilmiş bir ittifakın kurucusu olabilmektedir. Bu antlaşma, antlaşma öncesinde birbiri ile savaşan Avrupa ülkelerinin bir araya gelebildiğini ve askeri alanda iş birliği yapabildiğini göstermiştir. 1950 yılı Aralık ayında ise Brüksel Antlaşması'na taraf olan ülkeler Batı Birliği Askeri Örgütü'nün işleyişini NATO'ya devretmişlerdir. Böylece NATO, Batı Avrupa'nın güvenliğinde sorumluluk almıştır.

1948 yılında oluşturulan Avrupa Ekonomik İş Birliği Örgütü'nün sağladığı hükümetler arası koordinasyon, Marshall Planı, Brüksel Antlaşması ve sonrasında NATO'nun kurulması, Avrupa'da iş birliği ve dayanışmanın güçlendirilmesi anlamında önemli kazanımlar sunmuştur. 1954 tarihinde ise 1948 yılında imzalanan Brüksel Antlaşması yeniden düzenlenmiş ve Batı Avrupa Birliği Antlaşması imzalanmıştır. 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa'daki ilk güvenlik kurumu olan Batı Birliği (*Western Union-WU*) 1954 yılı itibarıyla genişlemiş ve yeniden adlandırılarak Batı Avrupa Birliği (*Western European Union-WEU*) ismini almıştır. Brüksel Antlaşması'nda yapılan revizyonlar sonrasında Modifiyelenmiş Brüksel Antlaşması olarak 1954 yılında Paris Konferansı'nda kabul edilen antlaşma ile Birleşik Devletler, Batı Bloku ve NATO ülkeleri müttefik olmuşlardır.⁵ Batı Birliği'nin Batı Avrupa Birliği'ne dönüşümü ile İtalya ve Batı Almanya da birliğe kabul edilmiştir. Modifiyelenmiş Brüksel Antlaşması ile Batı Avrupa Birliği'nin kurulmasının temel olarak 3 hedefi bulunmaktadır. Bunlar; 'ekonomik iyileşmenin sağlanabilmesi için Batı Avrupa'da bir taban oluşturmak, herhangi bir saldırı durumunda üye ülkeler arasında yardımlaşmayı sağlamak ve Avrupa'da entegrasyonu ve birliği tesis etmektir'.

⁴ Keskin, a.g.e., s. 42-43.

⁵ Robert E. Hunter, **The European Security and Defense Policy NATO's Companion or Competitor?**, Santa Monica, RAND, 2002, s. 1-7.

Brüksel Antlaşması ile öngörülen kültürel ve sosyal amaçlar daha sonra Avrupa Konseyi'ne devredilmiştir. Batı Avrupa Birliği'nin politika ve uygulamaları büyük oranda Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası altında ele alınmaya başlamıştır.⁶ 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'nda ise Batı Avrupa Birliği'nin karşılıklı savunma hükümleri yer almıştır. Batı Avrupa Birliği'ne dair tüm işlevler Lizbon Antlaşması ile devralınmıştır. Birleşik Krallık, Almanya ve İspanya gibi ülkelerin Modifiye edilmiş Brüksel Antlaşması'ndan çekilmesiyle de Batı Avrupa Birliği resmi olarak ilga edilmiştir.

2.1.3. AVRUPA SAVUNMA TOPLULUĞU

İkinci Dünya Savaşı süresince Sovyetler Birliği'nin ebedi ülküsünü idrak edememiş olan Batı Müttefikleri⁷, ancak savaş sonrasında ortak savunma ve güvenlik arayışları içerisine girmiş ve bu alanda kurumsallaşma gerekliliği hissetmiştir.⁸ Bunun için atılan ilk adımlardan bir tanesi Avrupa Savunma Topluluğu'dur. Avrupa Savunma Topluluğu, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulmasından hemen bir yıl sonra Almanya'nın kontrol altında tutulması, Amerika Birleşik Devletleri'nin ise Avrupa dışında tutulması amacıyla Fransa tarafından öncülük edilen bir proje olarak ortaya çıkmıştır.

Avrupa Savunma Topluluğu, Fransız siyasetçi Rene Pleven'in planladığı ve Avrupa bütünleşmesini öngören ortak bir Avrupa ordusu kurulması fikrine dayanmaktadır. Topluluğun kurulması ile başta İngiltere olmak üzere tüm Avrupa ülkeleri ile birlikte örgütlenme hedeflenmiştir. Bu örgütlenmede ABD ve Kanada ile iş birlikleri de öngörülmüştür. Topluluğun siyasi sacayağının doğrudan Avrupa'da olması öngörülmüştür. Toplulukla birlikte bir savunma bakanlığı makamının ihdas edilmesi planlanmış, ilgili bakanın üye devletlere karşı sorumlu olması kararlaştırılmıştır. Ülkelerin de bu toplulukta bakanlık seviyesinde temsil edilmesi

⁶ David J.Galbreath, **The Organization for Security and Co-operation in Europe**, Oxon, Roudledge, 2007, s.89.

⁷ H.J. Kruls, "The Defense of Europe", **Foreign Affairs**, Council on Foreign Relations, Vol.30, No.2, 1952, s. 266.

⁸ Levent Yiğittepe, "Avrupa Birliği'nin Güvenlik Politikası", **International Journal of Social and Educational Sciences**, Vol.4, No.7, s. 13.

düşünülmüştür. Pleven'in tasarlamış olduğu içeriğe göre ortak ordu oluşturan topluluk sayesinde güvenlik alanında uluslararası kurumlar ve 3. ülkelerle olan ilişkiler düzenlenebilecek, Avrupa genelinde silahlanmaya ve silah programlarına dair kararlar ortak verilecek ve Avrupa ordusu örgütlenme ve silahlanma hususunda NATO yükümlülüklerine uygun olacaktır. Ayrıca Topluluk hizmetine verilecek olan ordunun doğrudan Topluluğun emrinde olması ve hiçbir ayrımcılığın yapılmaması antlaşma maddelerinde güvence altına alınmıştır. Avrupa'da bu yönde bir girişimin olması ABD tarafından olumlu karşılanmıştır. Nitekim henüz Sovyetler etkisine girmemiş olan Batı Avrupa'nın güvenliğinin kalıcı ve sürdürülebilir bir yapı tarafından korunması gerekmiştir. Bu yapı aynı zamanda Sovyet etkisi karşısında zayıf kalabilecek olan Avrupa ülkeleri için de önemli bir fırsat olarak algılanmıştır. Ayrıca Amerikalılar, Avrupa'da oluşturulacak olan bir güvenlik ittifakının kendi kuvvetleri ile entegre edilmesini önemsemişlerdir. Nitekim entegre edilmiş güçler birliği Washington'un da çıkarlarına hizmet edecektir. Sovyetlerden gelebilecek olan olası tehditler için Fransa ve İngiltere'nin yeterli askeri güce sahip olmayışı, Amerikalıların bu topluluğu önemsemesine sebep olmuştur. Silahlanmış ve Avrupa Savunma Topluluğu'na entegre olmuş Alman birliklerinin olası Sovyet saldırısı durumunda Batı Avrupa'nın savunmasına katkı sunacağı Washington için aşikardır. Son olarak Kore yarımadasına yapılacak olan çıkarmalardan ötürü ABD'nin Avrupa güvenliği için ayırmış olduğu kaynağın bir kısmının Asya'ya kaydırılması gerekliliği, Topluluğun Atlantik tarafından da ciddiye alındığını ve desteklendiğini göstermektedir. 2. Dünya Savaşı sonrasında büyük üstünlük sağlayan, etkin politikaları sayesinde Avrupa'da hegemonya kurabilmiş olan ABD'nin Avrupa'da rahatsızlık yayan bir aktör olarak algılanmaması için Avrupa kökenli bir savunma topluluğunun kurulması hem Avrupa ülkeleri hem de ABD için önemli faydalar sunacaktır.⁹

Çoklu düzlemde bakıldığında tüm paydaşlar için avantajlı sonuçlar doğuracağı öngörülse de, Fransa, öncülük ettiği bu proje için kendi meclisinden onay alamamıştır. 1951 yılında gerçekleştirilen seçimler ile Fransız meclisindeki sandalye dağılımları

⁹ Armağan Gözkaman, "Avrupa Savunma Topluluğu'nun Reddi Üzerine Bir Analiz", **Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, V 7(2), 2014, s. 6-19.

değişmiş, Avrupa entegrasyonunu destekleyen Sosyalist Parti seçimde başarısız olmuştur. Avrupa ordusu fikrini desteklemeyen sağcı RPF partisi ise koalisyon ortağı olarak yeterli desteği vermemiştir.

Özetle Fransa meclisinden geçemeyen Avrupa Savunma Topluluğu teklifi, savunma ve güvenlik gibi önemli bir alanda iş birliğinin yapılabilmesi için Avrupa'nın o dönemde yeterli olgunluğa ulaşamadığını göstermiştir. Tasarının ulusal mecliste reddedilmesi ile proje iflas etmiştir.

2.2. MAASTRICHT ANTLAŞMASI ÖNCESİ

2.2.1. PARİS ANTLAŞMASI VE AVRUPA KÖMÜR VE ÇELİK TOPLULUĞU'NUN OLUŞUMU

Jean Monnet'in Avrupa'daki zengin kömür ve çelik yataklarının yönetiminin Ruhr İdaresi adında bir otorite tarafından kontrol edilmesi ve yönetilmesi fikri Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman tarafından uygun bulununca, konu Alman Şansölyesi Konrad Adenauer'e intikal ettirilmiştir. Konrad Adenauer, ülkesinin olumsuz savaş sicilinin temizlenebileceği düşüncesiyle ortak bir otoritenin kurulmasını ve kömür ve çelik madenlerinin bu ortak idare tarafından idare edilmesini olumlu karşılamıştır. Bölgedeki iki önemli aktörün ittifakla hemfikir olması ile yasal süreç başlamış ve Avrupa'da bütünleşmenin ilk adımları atılmıştır. Jean Monnet'in tasarladığı Ruhr İdaresi planı, Monnet Planı olarak isimlendirilmiş ve 9 Mayıs 1950 yılında Fransa Kabinesi'nden geçmiştir. Aynı günün mesai bitiminde ise Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman, bu projeyi Schuman Bildirisi olarak deklare etmiş ve Avrupa bütünleşmesi için ilk resmi adımı atmıştır.

Schuman Bildirisi ile kömür ve çelik üretimi önündeki engeller ortadan kalkmaya başlamış ve Alman-Fransız heyetler dışındaki ülkelerin de katılımına açık müzakere süreçleri başlatılmıştır. 20 Haziran 1950 tarihinde Paris'te düzenlenen hükümetler arası konferans ile Ruhr Yüksek Otoritesi'nin teknik prosedürleri açıklanmış ve Almanya, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda'dan destek alınmıştır. Süreci takiben 18 Nisan 1951 tarihinde Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un katılımıyla 50 yıl sürecek olan Avrupa Kömür ve Çelik

Topluluğu'nu kuran Paris Antlaşması imzalanmıştır. 23 Temmuz 1952 tarihinde yürürlüğe girecek olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun (AKÇT) kurulmasıyla o dönemde savaşın temel hammaddeleri olan kömür ve çelik ticaretine dair kısıtlamalar kaldırılmış, ortak bir pazar oluşturularak üçüncü ülkelere ortak gümrük tarifesi uygulanmaya başlamıştır. İlk kez Avrupa'da ulus üstü ve ortak bir girişimin başlatılmış olması bu iş birliklerinin diğer alanlara da taşınacağı düşüncesiyle paydaşları heyecanlandırmıştır. Avrupa siyasi tarihi adına kırılma noktası denebilecek bir siyasi olay olan bu girişim, Avrupa'da artık yeni açılımların yapılacağına dair işaretler vermiştir.¹⁰

2.2.2. FOUCHET PLANI VE AVRUPA'DA BÜTÜNLEŞME

1960'lı yılların başlarında Fransa, Avrupa'daki yönetişime dair önemli değişiklikler içeren ve Danimarka'da görevli Fransız diplomat Christian Fouchet tarafından hazırlanmış olan Fouchet Planı'nı AKÇT ülkelerine teklif olarak sunmuştur. Teklifte Avrupa'nın dışışleri ve savunma politikalarında daha yakın iş birlikleri öngörülmüştür. Ancak, Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle'nin himayesinde sunulan ve bağımsız Batı Avrupa savunma politikası yaratmayı amaçlayan Fouchet Planı, NATO'nun varlığı için tehdit algısı oluşturmuştur.¹¹

Fouchet Planı dâhilinde Avrupa'da üç farklı kurumun kurulması önerilmiştir. Bu kurumlardan ilki; oy birliğiyle kararların alınacağı, yılda altı kez devlet başkanları, altı kez de dışışleri bakanları düzeyinde toplantıların yapılacağı Konsey'dir. İkincisi Konsey'e yazılı ve sözlü önerilerde bulunabilecek bir Avrupa Parlamento, üçüncüsü ise Konsey'in kararlarını ve uygulamalarını desteklemek üzere çeşitli görevleri yerine getirecek olan Siyasi Komisyon'dur. Plan çerçevesinde oluşturulacak olan birliğin bütçesinin ise üye devletlerin katkıları ile oluşturulacağı planlanmıştır.

Fouchet Planı, genel manada Büyük Britanya'yı dışlamış ve Avrupa savunma politikalarındaki Amerikan etkisini azaltmayı hedeflemiştir. Her ne kadar ulus üstü bir

¹⁰ Keskin, a.g.e., s. 53-55.

¹¹ Stefan Ganzle, Allen G. Sens, *The Changing Politics of European Security-Europe Alone?*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2007, s.8.

plan olmasa da, Fransız hegemonyasının veya Fransız-Alman müşterek hâkimiyetinin bu örgütlenmede baskın geleceği endişesinden ötürü Topluluğun diğer üyeleri tarafından bu plan reddedilmiştir.¹²

1950’li yıllarda başarısızlığa uğrayan Avrupa Siyasi Topluluğu ve 1960’lı yıllarda başarısızlığa uğrayan Fouchet Planı, Avrupa’nın uluslararası diplomasi alanında –o dönem için- birleşebilmiş, münferit bir yapı olamadığını göstermektedir.¹³ Öte yandan Avrupa Savunma Topluluğu’nun başarısız olmasına ve Batı Almanya’nın NATO’ya dâhil edilmesine rağmen Fransa ile Birleşik Devletler destekli Avrupa ülkeleri arasındaki bağlar gerilmiş, tansiyon yükselmiştir. De Gaulle’nin Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun güçlendirilmiş bir savunma boyutunun da olması gerektiğine dair söylemleri, diğer üye devletler tarafından NATO’nun varlığına bir tehdit olarak algılanmıştır. Aynı tartışmalar otuz altı yıl sonra gerçekleşecek olan St-Malo görüşmelerinde de gündeme gelmiş olacaktır.¹⁴ Avrupa entegrasyonunun güvenlik boyutunda bu tür tartışmaların yapılması, Avrupa’nın ABD’nin gücünü dengelemesi gerektiğini savunan ülkeler için ‘Euro-Gaullis’ tezi, Avrupa’nın dünya siyasetinde ABD ile birlikte olması gerektiğini savunan ülkeler için ise ‘Euro-Atlantic’ tezinin türetilmesini sağlamıştır. Her iki teze göre de Avrupa; “ekonomik bir dev, politik bir cüce, askeri bir solucandır¹⁵”.¹⁶

Fouchet Planı’nın reddedilmesi sonrasında ikili ilişkileri güçlendirmek isteyen Almanya ve Fransa, Elysee Antlaşması’nın imzalamışlardır.

¹² Alexander Moens, “The Challenges and Limits of NATO-ESDS Synergy”, **The Changing Politics of European Security-Europe Alone?**, Ed.By. Stefan Ganzle, Allen G. Sens, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2007, s.186.

¹³ Sven Biscop, Jan Joel Andersson, **The EU and The European Security Strategy**, Oxon, Roudledge, 2008, s.167

¹⁴ Joachim A. Koops, “Theorising inter-organisational relations: the EU-NATO relationship as a catalytic case study”, **European Security**, 26:3, s.318-319.

¹⁵ Belçikalı siyasetçi Mark Eyskens’e ait bir ifadedir.

¹⁶ Jorge Silva Paulo, “The European Defense Sector and EU Integration”, **Connections**, Vol. 8, No. 1, Winter, 2008, s. 11-12.

2.2.3. DAVIGNON (LÜKSEMBURG) RAPORU VE AVRUPA SİYASİ İŞ BİRLİĞİ'NİN TEMELLERİ

Avrupa Birliği sivil süper-güç olarak bilinen, önemli bir uluslararası aktördür. Sivil sorumluluklarının yanı sıra uluslararası sorumluluklarını da genişletmek için Avrupa Siyasi İşbirliği'ni (ASİ) kurma girişimi göstermiştir. Bu iş birliği, Araştırma ve Sanayi Komisyonu başkanlığı yapan Belçikalı diplomat Viscount Etienne Davignon tarafından 1970 yılında yayınlanan Lüksemburg Raporu'nun (Davignon Raporu)¹⁷ bir ürünüdür. Rapor daha sonra Avrupa Tek Senedi içerisine dâhil edilerek Avrupa Topluluğu'nun kuruluşunda önemli rol oynayacaktır.

Davignon Raporu ile iki temel hedef belirlenmiştir. Bunlar; 'bilgi paylaşımı ve istişarelerle uluslararası siyasetin temel meselelerine dair daha kapsamlı ve karşılıklı anlaşmanın sağlanması ve uyumlu görüş, davranış ve gerektiğinde ortak hareketle dayanışmanın artırılmasıdır.' Raporunda, Birleşmiş Avrupa'nın iktisadi anlamda gelişme, endüstriyel anlamda güçlenme ve yaşam standartlarının yükseltilmesi gibi konularda bilinç sahibi olduğu, bunların yanı sıra Avrupa'nın diğer aktörlerle güvene dayalı ilişkiler kurması gerektiği belirtilmiştir.¹⁸

Davignon Raporu, yasal kısıtlamalar ile üye ülkeler arasında tartışmalar açmış olsa da 19 Kasım 1970 tarihinde, ilk bakanlar toplantısında Münih'te resmi olarak açılan Avrupa Siyasi İş Birliği Forumu'nun kurucu belgesi olmuştur.¹⁹

ASİ öncelikle dışişleri bakanları arasındaki görüşmeler ve toplantıların koordinasyonundan sorumlu bir birim olarak düşünülmüştür. 1987 yılına kadar müstakil bir kurum olarak değerlendirilmemiş ve troika²⁰ tarafından yönetilmiştir. Başkanlık süresinin her altı aylık süreçte el değiştirmesinden ötürü uzun vadeli planların yapılması ve devamlılığın sağlanması oldukça zorlaşmış, AB'nin ortak

¹⁷ Davignon Report, (Çevrimiçi) https://www.cvce.eu/content/publication/1999/4/22/4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5/publishable_en.pdf, 30 Ocak 2019.

¹⁸ A.e.

¹⁹ Davignon Proposal, Historical Events in the European Integration Process (1945-2014), (Çevrimiçi) <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/56b69a5e-3f16-4775-ba38-b4ef440fdccb>, 30 Ocak 2019.

²⁰ AB Dönem Başkanlığı'nı elinde bulunduran ülke

politikalar geliştirmesi ve pozisyon almasına engel olmuştur. ASİ'nin 1987 öncesi ve 1987 sonrası süreçteki pozisyonu Komisyon ve Avrupa Parlamentosu'nun pozisyonlarına da benzemiştir. Ekonomik ilişkilerde daha fazla role sahip olan Komisyon'un, ASİ'nin dış ilişkilerini ve politikalarını etkileyen ticari meselelerde dahi oldukça etkin bir role sahip olmasından ötürü ASİ, kurumsal olarak zayıf olmakla eleştirilmiştir. 1980'li yıllarda ortak pozisyon geliştirememesi, Soğuk Savaş sürecinde bir Avrupa vizyonu ortaya koyamaması, Sovyetler Birliği'nin çöküşünde bir Avrupa reaksiyonu geliştirememesi ve dış politika kimliği oluşturamaması sebebiyle zayıf ve etkisiz bir kurum olarak anılmıştır.²¹

2.2.4. HELSİNKİ ZİRVESİ VE AVRUPA GÜVENLİK İŞ BİRLİğİ TEŞKİLATI

Soğuk Savaş döneminde iki büyük aktör arasında diyalogun tesis edilmesi ve gerginliğin azaltılması amacıyla başlatılan müzakere süreci ve görüşmeler 'Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı' (AGİK) adı altında gerçektelemiştir. 1973 yılında Helsinki'de başlayan görüşmeleri takiben ABD, Kanada ve otuz üç Avrupa ülkesi 1 Ağustos 1975 tarihinde Helsinki Nihai Senedi'ni imzalayarak Komünist rejim ve Batı arasında bağlayıcı olmayan bir yumuşama süreci başlatmak istemişlerdir. Senette güvenliğin siyasi, askeri, insani ve iktisadi-çevresel olmak üzere üç boyutlu bir yapı olduğu belirtilmiştir. Örgüt, Soğuk Savaş'ın bitimine kadarki süreçte bu boyutlardan en fazla siyasi-askeri boyuta odaklanmıştır. Soğuk Savaş ve beraberindeki kampaşmanın sona ermesi ile AGİK kuruluş felsefesinden farklılaşarak demokratikleşme, insan hakları, kriz yönetimi, çatışma yönetimi gibi alanlara yönelmiştir. Helsinki Süreci sonrasında AGİK'in çalışma alanlarını genişlediği ve kurumsallaşma ihtiyacının hissedildiği anlaşılmış, 1990 Paris Şartı ile politik organları oluşturulmuştur.1992 Helsinki Zirvesi'nde bugünkü anlamda işlevsel olan

²¹ Robert Dover, "The EU's Foreign, Security and Defence Policies", **European Union Politics**, Ed.By.Michelle Cini, New York, Oxford University Press, 2007, s.238-244.

kurumlarının temeli atılmış, 1994 Budapeşte Zirvesi'nde ise uluslararası bir kuruluşa dönüşmüş ve Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı (AGİT) adını almıştır.²²

AGİT, kendi bölgesinde yeni, kapsayıcı ve iş birliğine dayalı bir güvenlik modeli tesis edebilmek için Soğuk Savaş sonrasında Avro-Atlantik güvenlik kurumu olarak kurulmuştur. Nitekim o dönemde istikrarlı liberal demokrasilerin bölgesel istikrar ve uluslararası güvenliğin reçetesi olduğuna dair kanı oldukça hâkimdi. Bu bağlamda AGİT'in kuruluş amacı AB ve NATO gibi kurumların kurulmasına benzer bir motivasyonla gerçekleşmiştir. AB ve NATO'dan farklı olarak AGİT, üyelik için şartlar ve kriterler uygulamamıştır. Daha önce hiç liberal demokrasiyi benimsememiş olan eski komünist ülkelerin bile teşkilata dâhil olmasını olumlu karşılamış, onlara liberal-demokratik değerlere sahip bir sistemi benimsemeleri için yardımcı olmayı hedeflemiştir.²³

AGİT, birbiri ile zıt ideolojilere sahip hatta birbirine düşman ülkelerin birbiriyle nasıl müttefik olabileceğine dair bir örnek olarak karşımıza çıkmıştır. Diğer Avrupa kurumları gibi AGİT'in ortak normlar, değerler, ilkeler, sorumluluklar ve standartlar oluşturarak bir güvenlik topluluğu olabilmesi önemsenmiştir. Bu bağlamda ortak Avrupa kurumlarının kurularak özellikle çatışma sonrası barışın tesis edilmesi, sürdürülebilir çatışma önleme ve barış inşası gibi misyonlarda başarılı olunabileceği öngörülmüştür.²⁴

AGİT'in temelleri hukuken bağlayıcı olan bir belgeye dayanmamaktadır. İdari yapısı ve normlar itibarıyla ülkelerin devlet/hükümet başkanları tarafından alınan kararlara göre oydaşma ile şekillenmektedir. Soğuk Savaş sonrasında geliştirilen detaylı insan hakları mevzuatı ile bünyesinde 'AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi, Milli Azınlıklar Yüksek Komiseri ve Medya Özgürlüğü Temsilcisi' kurumları ihdas edilmiş, insan ve azınlık haklarının korunmasına yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 2003 yılında "21. Yüzyılda Güvenlik ve İstikrara Yönelik

²² Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-agit_tr.mfa, 31 Ocak 2019.

²³ Alexandra Gheciu, **Securing Civilization**, New York, Oxford University Press, 2008, s.116.

²⁴ Dennis J.D. Sandole, **Peace and Security in the Postmodern World**, Abington, 2007, s.15.

Tehditlere Yönelik AGİT Stratejisi” ve 2010 yılında “Güvenlik Topluluğuna Doğru Deklarasyonu” kabul edilmiş, AGİT üyesi ülkelerde güvenlik topluluğunun inşa edilmesi ve kapsamlı güvenlik ilkelerine dayalı bir iş birliğinin tesis edilmesi planlanmıştır. Ayrıca Helsinki Nihai Senedi’nin 40. yılı olan 2015 yılında Helsinki+40 süreci ile devletlerarasında gayri resmi diyalog süreci başlatılmıştır.²⁵

2.2.5. AVRUPA TEK SENEDİ VE AVRUPA SİYASİ İŞ BİRLİĞİ

1980’li yıllara gelindiğinde ekonomik olarak bütünleşmeye başlamış olan Topluluk devletleri, bu bütünleşmenin siyasi olarak da birbirini tamamlaması gerektiğine inanmaya başlamışlardır. 1982 yılında İtalyan parlamenter Altiero Spinelli’nin manifestosu ile Avrupa’da daha bütünleşik bir siyasi topluluğun tesis edilmesine dair süreç başlamıştır. 1982-1985 yılları arasında “uluslararası ilişkiler, mali konular, kurumlar, ekonomi politikaları ve hukuk” alanlarında müzakereler gerçekleşmiş, Dublin Zirvesi ve Milano Zirvesi gibi hükümetler arası konferanslarla Topluluk liderleri arasında müzakereler gerçekleştirilmiştir. 1985 Lüksemburg Zirvesi ile üyeler arasında uzlaşa sağlanmış ve 1986 yılında Avrupa Tek Senedi imzalanmıştır. İç pazarın tamamlanması ve siyasi iş birliğinin gerçekleşmesi için öngörülen Avrupa Tek Senedi, siyasi bütünleşmenin henüz çok erken bir aşamasında olmasından ötürü Antlaşma olarak değil Senet olarak tercih edilmiştir. Avrupa bütünleşmesini ‘tek’ algısı üzerinden inşa etmeyi amaçlayan Avrupa Tek Senedi, Avrupa Parlamentosu’nun konumunun güçlendirilmesi, ilk derece mahkemelerin kurulması, iç pazarın tek pazara dönüştürülmesi, vergilerin uyumlaştırılması, kişilerin serbest dolaşımı, hayvan ve bitki sağlığı ve sermaye hareketleri gibi faaliyet ve düzenlemelerle önemli yenilikler içermiş, Avrupa bütünleşmesine ivme kazandırmıştır.²⁶

²⁵ Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-agit_tr.mfa, 31 Ocak 2019.

²⁶ Keskin, a.g.e., s. 77-81.

2.2.6. DIŞIŞLERİ VE GÜVENLİK POLİTİKASINDA İŞBİRLİĞİ'NİN KURULMASI

1950'lerden beri NATO, üye ülkeleri için kapsamlı güvenlik garantisi ve savunma politikası tesis etmiştir. Ancak Avrupa ülkeleri kendi savunma ve güvenlik politikalarını geliştirmek için çeőtli seğenekleri masaya yatırmıştır. Avrupa devletleri güvenliklerini tekrar millileőtirebilirdi veya NATO'nun tüm tehdit ve zorluklara karőtı kullanılacak bir güvenlik kurumu olmasını sağlayabilirdi. Batı Avrupa Birliği veya Avrupa'da Güvenlik ve İŞbirliği Konferansı'nı reformlarla kurumsallaőtırebilirdi. Veya Avrupa hükümetleri temsilen çok taraflı bir kurum kurulabilirdi. Bunca seğeneğe rağmen Avrupa devletleri yeni, özerk bir Avrupa kurumu kurmak istemiŐlerdir. NATO ile benzer sorumluluklara sahip olabilecek, NATO ile benzer görevleri üstlenebilecek, kurumsal tasarım itibarıyla NATO'ya benzeyen, NATO ile aynı üyelik mantığıyla hareket edebilecek ve NATO ile aynı Şekilde kaynaklara sahip olabilecek bir kurumun varlığı tabi ki dikkat çekmektedir. Böylesi bir kurumun hayata geçirilmesi oldukça masraflı bir projedir. Ancak ulusal güvenliğin yanı sıra uluslararası taahhüt ve zorunluluklar önemli bir realitedir. Avrupa'nın böylesi bir iş birliği için irade göstermesinin bir diğer nedeni de müttefikleriyle ulusal yollardan ziyade kurumsal bir yapı ile diplomatik bağlar kurmaktır. Son olarak; ABD'nin güvenlikle ilgili hususlarda Avrupa ülkelerini NATO'dan bağımsız, özerk bir aktör olarak görmemesi ve onların güç ve güvenlik bağlamında önemli bir aktör olduğunu inkâr etmesi, Avrupa'daki aktörleri bu alanda iş birliğine itmıştır.²⁷

Geçen süre içerisinde Avrupa devletleri dikkatlerini NATO'nun gölgesinde yeni bir güvenlik kurumu oluşturmaya vermiŐlerdir. 1950-1954 arasında Avrupa Savunma Topluluğu, 1960-1963 arasında Fouchet Planı, 1970'de Avrupa Siyasi İş Birliği ve sonrasında gelecek olan Tindemans Raporu, Genscher-Colombo Girişimi, Ortak Dışişleri ve Savunma Politikası gibi her girişim NATO'nun görev ve sorumluluklarıyla örtüŐmeye başlamıştır.²⁸

²⁷ Stephanie C. Hofmann, **European Security in NATO's Shadow**, Cambridge, Cambridge University Press, 2013, s. 2-4.

²⁸ **A.e.**, s. 2-3.

Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası'nın bir kısmını oluşturan Avrupa Birliği Dış Politikası Avrupa Topluluğu Antlaşmaları'nın dışında 1970-1981 yılları arasında belirli raporlar ekseninde ortaya konulmuştur. Raporlarda üye devletlerin egemenlik hassasiyetleri dile getirilmiş ve dış politikadaki iş birliğinin en düşük düzeyde tutulması gerekliliği vurgulanmıştır. 1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi ile AB dış politikası bir antlaşma zeminine oturtulmuştur. Bu politika alanı AB entegrasyonunun diğer politikalarından Maastricht Antlaşması'na kadar ayrı tutulmuştur.²⁹

2.3. LİZBON ANTLAŞMASI ÖNCESİ

2.3.1. MAASTRİCHT ANTLAŞMASI VE ORTAK DIŞIŞLERİ VE GÜVENLİK POLİTİKASI

1990'lı yıllarda Balkan ülkelerinde yaşanan krizler ve karışıklıklar sonrasında Yugoslavya'nın parçalanması ve sonrasında baş gösteren Bosna Krizi ve Kosova çatışmaları, Avrupa'nın dışışleri ve güvenlik politikaları ekseninde NATO'nun yürüngesinden çıkamayacağını göstermiştir. Özellikle NATO'nun Kosova'ya yapmış olduğu müdahale sonrasında ABD'li askeri yetkililerin uydu görüntülerini hiçbir NATO ülkesi ile paylaşmaması, AB'nin artık NATO çizgisinden ayrılmış, bağımsız bir model geliştirmesi gerekliliğine olan inancını artırmıştır. NATO'dan bağımsız bir dış politika ve güvenlik politikası oluşturulması fikrini benimsemeyen ve veto eden İngiltere dahi Avrupa'da artık bir savunma politikasının geliştirilmesi fikrini desteklemiş ve vetosunu kaldırmıştır.³⁰ Ayrıca Berlin Duvarı'nın yıkılışı da bölgesel değişlikleri beraberinde getirmiş, Avrupa Topluluğu için dış politika ve savunma alanında irade gösterilmesi kaçınılmaz olmuştur. Soğuk Savaş sürecinde Batı Avrupa Birliği, Avrupa Savunma Topluluğu ve Avrupa Siyasi Birliği gibi bir takım

²⁹ Hylke Dijkstra, **Policy-Making in EU Security and Defense**, London, Palgrave Macmillan, 2013, s.47.

³⁰ Mesut Şöhret, "Avrupa Birliği'nin Güvenlik Yapılanmasının Tarihsel Gelişim Süreci ve Mevcut Durumu", **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 6/2, Uşak, 2013, s. 67-70.

girişimlerle bölgesel ortak güvenliğe dair bazı adımlar atılsa da, kurumsal bağlamda ilk adım Maastricht Antlaşması ile gerçekleşmiştir.³¹

Dış politikadaki iş birliğinin gerçekleştiği ilk dönemlerde (1970-1999) üye devletler küçük kurumsal desteklerle bir iletişim platformu geliştirmiştir. Bu platformun müzakere, koordinasyon ve temsil için belirli masrafları bulunmaktaydı. Zaman içerisinde bu platform, yetkili temsilcilerin olduğu yuvarlak masa toplantılarına dönüşmüştür. Zamanla bu toplantılar üye devletlerin vermiş olduğu yetkilerle kararlar almaya başlamış ve bu platform 1980'li yıllarda bir antlaşma zemini üzerine oturtulmuştur. Süreç içerisinde dış politika iş birliği, farklı bir hukuki kimliğe bürünmüş ve sonrasında Maastricht Antlaşması ile ikinci sütun olarak kurulmuştur. Komisyona ise karar alma sürecinde merkezi bir rol verilmemiştir.³²

1992 Maastricht Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Avrupa Birliği'ne (AB) dönüşmüş ve 3 sütunlu bir yapı olarak teşekkül etmiştir. 'Avrupa Topluluğu', 'Güvenlik ve Adalet İş Birliği' ve 'Ortak Dış ve Güvenlik Politikası' isimleriyle sınıflandırılmış olan bu yapı ile Birliğin daha güçlü ve sistemli bir şekilde entegrasyonun sağlanması ve kurumsallaşması hedeflenmiştir. AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası oluşturmasındaki temel gaye uluslararası güvenliğe katkı sunmak, barışın korunmasını sağlamak, temel hak ve özgürlüklerin geliştirilerek hukukun üstünlüğü tesis etmek ve AB içerisinde iş birliğine katkı sunmaktır. Birlik bu politika enstrümanı vesilesiyle Avrupa dışındaki bölgelerde barış inşası süreçlerine katkı sunmayı ve ABD, Japonya, Kanada, Rusya ve Çin gibi grand aktörlerle ikili ilişkiler geliştirmeyi hedeflemektedir.³³

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na dair dönüm noktası 1998 yılında Britanya Başbakanı Tony Blair'in, AB'nin daha bağımsız bir güvenlik rolüne sahip olması gerektiği fikrini desteklemesi ile gerçekleşmiştir. Fransız ve İngilizlerin Avrupa'nın güvenlik ve savunma kapasitesinin güçlendirilmesi için Fransa'nın St.Malo

³¹ Yiğittepe, a.g.e., s.15.

³² Dijkstra, a.g.e., s.55.

³³ İktisadi Kalkınma Vakfı, Dış ve Güvenlik Politikası, (Çevrimiçi) <https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=228>, 18 Ocak 2019

kasabasında imzaladıkları St Malo Deklarasyonu AB için yeni bir boyut ortaya koymuştur. St Malo Deklarasyonu, AB üye ülkeleri tarafından güvenlik ve savunmadaki iş birliğinin şekillenmesi için sistematik şekilde tartışılmaya başlamıştır. Avrupa Birliği'nin iç ve dış siyasetini etkileyen birçok etmenin AB'nin dışişleri ve güvenlik politikasını da etkileyeceğine o dönemde kesin gözüyle bakılmıştır. Bu bağlamda yaşanan bu gelişmelerin tıpkı Topluluğun ilk kurulduğu dönemdeki ortak savunmaya dair girişimler gibi geçici bir olay olarak mı kalacağı yoksa uygulamaya geçilip Birlik nazarında bir kurum olarak mı kabul göreceği tartışılmıştır.³⁴ Akademi dünyasında tartışmalar halen devam etmektedir. St. Malo Zirvesi'ne dair önemli husus ise daha sonra AB'nin Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası'nın çekirdeğini oluşturacak olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın ilk kez bu zirvede duyurulmuş olmasıdır. Avrupa için önem arz eden bu politika alanının Fransız ve İngilizler arasında düzenlenen ikili zirvede duyurulmuş olması eleştirilere de sebebiyet vermiştir. Ancak İngilizlerin bu politika alanının oluşturulmasındaki temel amacı NATO'nun görev ve sorumluluklarını çığnmeden Avrupa'nın sivil kriz yönetimine dair kabiliyetinin geliştirilmesidir. Fransızlar ise müstakil askeri operasyonlar yürütebilecek kabiliyete sahip, NATO'dan farklılaşmış, özerk bir Avrupa ordusu kurmayı hedeflemiştir.³⁵

Avrupa'daki aktörlerin ortak bir dışişleri ve güvenlik politikasının oluşabilmesi için ulusal çıkarların birbiri ile örtüşmesi gerekliliği inancı o dönemde en çok dile getirilen ve tartışılan konu olmuştur. Bu bağlamda ulusal çıkarları diğer üye ülkelerin çıkarlarıyla örtüşmeyen bir ülkenin entegrasyondan ayrılmak istemesi gayet makul karşılanacaktır. Netice itibarıyla bu alanda ortak bir politika uygulanmak istenmesi Birliğin dış politika davranışını ve uluslararası sistemdeki performansını belirlemektir. Ayrıca Birliğin kabiliyet ve politika enstrümanlarının da dikkate alınması gerekmektedir. Zira 1990'lı yıllarda Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, Soğuk

³⁴ Helene Sjursen, "Understanding the Common Foreign and Security Policy", **Understanding the European Union's External Relations**, Ed.By.Michele Knodt-Sebastian Princen, London, Routledge, s.35-36

³⁵ Darrell Driver, "The European Union and the Comprehensive Civil-Military Approach in Euro-Atlantic Security Matching Reality to Rhetoric", **Strategic Studies Quarterly**, Vol. 4, No. 3, Fall 2010, s. 138.

Savaşı bitirmeye yeterli gücünün olmadığı gerekçesiyle eleştirilmiş ve Birlik yerine bu boşluğu ABD doldurmuştur. Benzer şekilde Birliğin, “Filistinlerinin kendilerini savunma hakkı olduğunu” belirttikleri Venedik Deklarasyonu sonrasında hiçbir somut inisiyatif göstermemiş olması, özellikle Orta Doğu’da hiçbir misyonu olmaması ve sahanın tamamen ABD hegemonyasında olması sebebiyle şiddetli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu bağlamda Ortak Dış ve Güvenlik Politikası özellikle uluslararası krizler konusunda karar alma ve bu kararların uygulanabilmesi hususunda yavaş olması sebebiyle eleştirilmektedir.³⁶

AB devletlerinin çoğu savunmayla ilgili hususlarda NATO’nun üstünlüğünü kabul etmiş ve benimsemiş olsalar da AB, küçük ama kararlı adımlar atarak OGSP’yi kurmuştur. 1999 yılında Kosova’da yaşanan kriz bu bağlamda bir dönüm noktasıdır. AB tıpkı Bosna’daki gibi Kosova krizinde de ürkek ve yavaş hareket etmiş, ABD ve NATO’ya alan hâkimiyeti sağlamıştır. Sonrasında AB daha büyük bir irade göstererek önce Amsterdam, sonra ise Nice’de güvenliğe dair sorumluluk üstlenecektir. Petersberg Görevleri olarak adlandırılan insani misyonlar ve kurtarma faaliyetleri AB’nin temel dış politika ve güvenlik amaçları olarak belirlenecektir.³⁷

2.3.2. PETERSBERG GÖREVLERİ

Soğuk Savaş ve devamındaki Balkanlar’daki çatışmaların bitmesi sonrasında Avrupa Birliği çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi alanlarında sorumluluk alma gerekliliğini hissetmiştir. Petersberg Görevleri olarak bilinen “*hangi koşullar altında askeri birliklerin konuşlandırılması gerektiği*” 1992 yılında Batı Avrupa Birliği Konseyi tarafından kabul edilmiştir. İnsani misyonlar, barış misyonları, kurtarma görevleri, barış sağlama, çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi gibi faaliyetleri içeren Petersberg Görevleri, Maastricht Anlaşması’ndaki J.7. maddesine eklenmiştir. Ayrıca Birliğin, dış politika konularında bir yüz ve bir ses tarafından temsil edilmesi

³⁶ A.e., s.36-50.

³⁷ Elizabeth Boomborg, John Peterson, Alexander Stubb, **The European Union:How does it work?**, New York, Oxford University Press, 2008, s.215.

gerekliliği ile Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi makamı oluşturulmuştur.³⁸

Petersberg Görevleri, adını deklarasyonun yapıldığı Petersberg Hotelinden almaktadır. Bu deklarasyon ile transatlantik ortaklıklarının güçlenmesi ngrlmş, BAB yesi devletlerin ilerde BAB yesi olabilecek olan AB ve NATO yesi ülkelerin yükümlülüklerini tanımlamıştır. Deklarasyonda ayrıca, BAB'ın çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi gibi misyonlarda sürece destek vermeye hazır olduğu belirtilmiştir. BAB'ın yürütebileceği askeri misyonlar ise Washington Antlaşması'nın 5. maddesi ve Modifiyelenen Brüksel Antlaşması'nın 5. maddesinde çizilen çerçevede ortak güvenliğe katkı sunmak olarak belirtilmiştir.³⁹

2.3.3. AMSTERDAM ANTLAşMASI VE KÖLN ZİRVESİ

Maastricht Antlaşması'nda önemli değişiklikler yapan Amsterdam Antlaşması, ye ülkeler tarafından 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanarak ve 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe girmiştir.

Amsterdam Antlaşması ile Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) AB'ye entegrasyonuna dair ajanda belirlenmiş, entegrasyona dair süreç kısmen başlatılmıştır. Amsterdam Antlaşması'na BAB'ın Petersberg Görevleri de dâhil edilmiş, BAB'ın NATO ve AGİT kapsamında yapacağı her faaliyetin Birlik faaliyeti olarak kabul edileceği belirtilmiştir.⁴⁰

3-4 Haziran 1999 tarihinde Köln'de gerçekleştirilen zirvede ise St Malo'da alınan kararların desteklendiği, AB'nin artık uluslararası arenada bir aktör olduğu ve uluslararası kriz ve çatışma durumlarında askeri bir güce sahip olması gerektiği belirtilmiş, Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ismini almıştır. St Malo zirvesi sonrasında AGSP süreci geri

³⁸ Shaping of a Common Security and Defence Policy, (evrimii) <https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-en>, 30 Ocak 2019.

³⁹ Petersberg Deklarasyonu, (evrimii) <https://oldweb.ikv.org.tr/print.asp?id=1268&baslik=AB%20KAVRAMLARI%20S%D6ZL%DC%D0%DC>, 30 Ocak 2019

⁴⁰ Yiğittepe, a.g.e., s.16.

dönülmez bir aşamaya gelmiştir. Sonrasındaki süreç ise Komisyon'un siyasi birliktelik projesi üzerine inşa edilmiştir. Nitekim Avrupa Parasal Birliği'nin göstermiş olduğu başarının bu antlaşmalardan sonra AGSP'de de gösterileceğine dair inanç artmış, AGSP'nin başarısının Brüksel'in AB entegrasyonu vizyonu için önemli faydalar sağlayacağı düşünülmüştür.⁴¹

2.3.4. BERLİN PLUS ANLAŞMASI

Berlin Plus Anlaşması 1999 Washington Zirvesi'nden 16 Aralık 2002'ye kadarki süreçte yapılan kapsamlı uzlaş ve anlaşmaları içeren bir anlaşmadır. Anlaşma 2003 yılında, AB Yüksek Temsilcisi ile NATO Genel Sekreteri arasında imzaların karşılıklı olarak atılmasıyla tamamlanmıştır. Genel itibarıyla Berlin Plus, AB'ye, AB tarafından yürütülecek olan kriz yönetimi operasyonlarında 'NATO imkân ve kabiliyetlerinden istifade etme' izni veren düzenlemeler paketidir. Kriz yönetim süreçleri ve barış inşası operasyonlarında danışmanlık ve şeffaf iş birliği ile AB ve NATO arasında dayanışmanın güçlendirilmesini desteklemektedir. AB ve NATO ile Batı Avrupa Birliği'nin 1996 yılında Berlin'de gerçekleştirdiği uzlaş sonrasında 1999 yılında kurulan ve daha sonra Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ismini alan politika alanının yasal bir anlaşma üzerine kurulması gerekliliğinden dolayı Berlin Plus Anlaşması imzalanmıştır. Kriz yönetimi ve barış inşası operasyonlarında karşılıklı danışma, iş birliği ve şeffaflığın sağlanması her iki ortağın da birincil önceliği olmuştur. Berlin Plus Anlaşması sonrasında "karşılıklı güvenlik koruma kuralları ile sınıflandırılmış bilginin paylaşımı, AB tarafından gerçekleştirilecek operasyonlarda NATO planlama bilgilerine güvenli erişimin sağlanması, AB tarafından gerçekleştirilecek operasyonlarda NATO imkân ve kabiliyetlere erişim izninin verilmesi, NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Karargâhı'nın (DSACEUR-Deputy Supreme Allied Commander Europe) AB operasyonlarında kullanılabilmesi izni ve NATO-AB arasında askeri ihtiyaçların giderilmesi ve idari kapasitenin artırılabilmesi için karşılıklı yasal düzenlemelerin yapılması" mümkün olabilmiştir. Anlaşma sonrasında AB, ilk kez NATO imkân ve kabiliyetlerini kullanarak

⁴¹ Neil Winn, "CFSP, ESDP and the Future of European Security: Whither NATO?", **The Brown Journal of World Affairs**, Vol.9, No:2 (Winter/Spring 2003), s. 158.

Makedonya’da 2003 Aralık’ta Concordia Operasyonu’nu icra etmiş ve NATO’nun bölgedeki yerini almıştır. Berlin Plus Anlaşması çerçevesinde gerçekleştirilen ikinci operasyon ise EUFOR Althea ismiyle 2004 yılında Bosna Hersek’te gerçekleştirilmiştir.⁴²

2.3.5. AVRUPA GÜVENLİK STRATEJİSİ

Avrupa Konseyi 2003 yılında Ortak Dışişleri ve Savunma Politikası’na kavramsal bir çerçeve oluşturmak için Avrupa Güvenlik Stratejisi’ni kabul etmiştir. “Daha iyi bir dünyada güvenli bir Avrupa” sloganıyla duyurulmuş olan güvenlik stratejisi ile ilk defa AB’nin güvenlik çevresi belirlenmiş, temel güvenlik tehditleri ele alınmış ve hangi durumlarda AB’nin müdahil olması gerektiğine dair çerçeve çizilmiştir.

Strateji belgesinde; ABD’nin özellikle NATO’yu araçsallaştırarak Avrupa’nın güvenliğine ve entegrasyonuna fazlasıyla sunduğu belirtilmiştir. Soğuk Savaş’ın sona eriş ABD’yi askeri aktör olarak baskın bir pozisyona getirmiştir. Ancak günümüzdeki karmaşık güvenlik problemlerinin artık tek bir ülke tarafından çözülemeyeceği de anlaşılmıştır. Yirmi beş üyesi ve 450 milyon vatandaşı ile dünyanın Gayri Safi Milli Hasılası’nın çeyreğini üretmekte olan bir Birliğin, küresel güvenliğin tesis edilmesinde sorumluluk paylaşmaya hazır olduğu belirtilmiştir. Birliğin son on yıl içerisinde Afganistan, Doğu Timor ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti’ne Avrupa kuvvetlerini konuşlandırdığının, ortak menfaatler üzerinden yapılacak olan uluslararası iş birliklerinin Birliği daha güvenilir ve etkin bir aktör yapacağıının altı çizilmiştir.⁴³

Strateji belgesinde 1990’dan beri dört milyon insanın savaşlarda hayatını kaybettiği, bu insanların yüzde 90’ının da sivil olduğu belirtilmiştir. Belgede, ‘dünya genelinde on sekiz milyondan fazla insanın çatışmalardan dolayı yurtlarını terk etmek zorunda kaldığı, yaklaşık üç milyar insanın günde iki Euro’dan az gelir ile hayatını idame ettirmek zorunda kaldığı, her yıl açlık ve yetersiz beslenmeden dolayı kırk beş

⁴² Berlin Plus Agreement, (Çevrimiçi) <https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-en> , 2 Şubat 2019

⁴³ A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003.

milyon insanın hayatını kaybettiği' de belirtilmiştir. Yaşanan ekonomik sorunların siyasi sorunlarla ve çatışmalarla alakalı olduğu vurgulanmıştır. Güvenlik, kalkınmanın ön koşuludur. Güvenliğin tesis edilmediği bölgelerde yaşanan çatışmalar öncelikle bölgenin altyapısını, ardından bölgedeki toplumların sosyal altyapısını yerle bir ederek suç oranlarını yükselmesine sebebiyet vermektedir. Buna bağlı olarak da normal ekonomik faaliyetler sekteye uğramakta ve yatırımlar durmaktadır. Birçok ülke ve bölge bu çatışma, güvensizlik ve yoksulluk döngüsü içerisinde sıkışıp kalmaktadır. Dünyadaki bu tehditlerin yanı sıra "Su" gibi önemli doğal kaynakların özellikle küresel ısınma tehdidi karşısında azalmaya başladığı, enerji gibi temel ihtiyaca Avrupa'nın her geçen gün daha da bağımlı hale geldiği vurgulanmıştır.⁴⁴

Strateji Belgesi'ne göre temel tehditler terörizm, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, bölgesel çatışmalar, başarısız devletlerin yıkılması ve organize suç olarak belirtilmiştir. Terörizmin insan yaşamlarını riske attığı, özellikle Avrupa'daki tolerans ve açıklıktan ötürü bu bölgede yayılmasının mümkün olduğu, elektronik ağlar sayesinde yayılmasının oldukça kolay olduğu ve Avrupa güvenliği için büyük bir tehdit olduğu vurgulanmıştır. Raporda Al Kaide'nin Avrupa'yı lojistik bir üs olarak kullandığı, Birleşik Krallık, İtalya, Almanya, İspanya ve Belçika gibi ülkelerde terör örgütüne dair hücrelerin ortaya çıkartıldığı da vurgulanmış, Avrupa'nın müşterek hareket etmesinin kaçınılmaz olduğu dile getirilmiştir. Rapor, kitle imha silahlarının yayılması potansiyelini de en büyük tehdit olarak görmüştür. Biyoloji biliminde yaşanan ilerlemeler ile biyolojik silahların kullanılması ihtimalinin yükselmesi, ayrıca saldırılarda kimyasal ve radyolojik materyallerin de kullanılabilmesi ihtimali Avrupa için ciddi tehdit oluşturmaktadır. Füze teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması da Avrupa'daki riski artırmaktadır. Ayrıca Kaşmir, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Orta Doğu ve Kore Yarımadası gibi yerlerde yaşanan bölgesel çatışmalar da Avrupa'nın menfaatlerine doğrudan ve dolaylı olarak zarar vermektedir. Devam eden veya dondurulmuş olan çatışmalar sınırlara zarar vermekte, bölgesel istikrarı tehdit etmektedir. Ayrıca sınır aşırı uyuşturucu kaçakçılığı, kadın ticareti, yasadışı göç ve silah kaçakçılığı gibi organize suçların da terör örgütleriyle bağlantısı olduğu ve

⁴⁴ A.e.

Avrupa güvenliği için büyük risk oluşturduğu bilinmektedir. Bu bağlamda Strateji Belgesi ile Avrupa'nın temel tehditlere müşterek çalışmalarla odaklanması gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle 11 Eylül Saldırıları sonrasında savunma reflekslerinin güçlendirilmesi için dayanışmanın artırılması gerektiği, Avrupa coğrafyalarına uzak yerlerde tecessüm eden tehditlerin Avrupa coğrafyasının çok yakında gerçekleşmiş gibi algılanması gerektiği ve küreselleşme süreci ile tehditlerin çok dinamik olduğu ve çok kısa zamanda Avrupa bölgesine ulaşabileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda Avrupa Birliği'nin bu çok boyutlu tehditlere cevap verebilecek şekilde hazırlıklı olması gerekmektedir. Hazırlık süreci de tıpkı tehditler gibi çok boyutlu olmalıdır. Öncelikle Avrupa'yı çevreleyen komşu bölgelerde güvenliğin inşa edilmesi gerekmektedir. İyi yönetilemeyen, çatışmaların yaşandığı, organize suçların baş gösterebildiği komşu ülkeler en çok Avrupa'yı riske atacaktır. Bu bağlamda Avrupa, komşu ve uydu ülkelerindeki sosyal ve siyasal sorunlarının çözümü de için irade göstermelidir. AB, uluslararası sistemin uluslararası hukuk kuralları ve normları üzerine kurulmasının küresel güvenliğin tesis edilmesi için temel şart olarak görmektedir. Küresel ısınma, silahların yaygınlaşması ve terörizm gibi küresel tehditlerin gelişimi yalnız kurallara dayalı bir uluslararası sistem ile mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla Avrupa Konseyi, Dünya Ticaret Örgütü, NATO, Afrika Birliği, ASEAN, MERCOSUR ve Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi gibi uluslararası kurumların desteklenmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu kurumların komşu ve çevre bölgelerdeki güvenliğe ve istikrara önemli ölçüde katkı yapacağı kabul edilmelidir. AB'nin bu süreçte stratejik hedefleri daha aktif bir şekilde takip etmesi ve kriz yönetimi ve çatışma önleme gibi durumlarda siyasi, diplomatik, askeri ve ticari adımlar atmalı ve gerekli gördüğü durumlarda hadiselerle hızlı müdahale edebilmek için ortak ülkelerle birlikte stratejik bir kültür geliştirmelidir.⁴⁵

2003 yılında Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana'nın yönetiminde hazırlanan Avrupa Güvenlik Stratejisi, genel olarak içerisinde bulunulan dönemdeki tehlike ve tehditlere vurgu yapmış, tehditlerin yanı sıra

⁴⁵ A.e.

fırsatların da bulunduğunu, bu yüzden AB'nin önemli fırsatları değerlendirmesi ve küresel bir aktör olarak uluslararası güvenliğe katkı sunması gerektiğini belirtmiştir.

2.3.6. AVRUPA SAVUNMA AJANSI

Avrupa Birliği Konseyi'nin 12 Mayıs 2004 tarih ve 2004/551/CFSP sayılı müşterek eylemi ile savunma kabiliyetinin geliştirilmek, araştırma ve silahlanma alanlarında faaliyet göstermek üzere Avrupa Savunma Ajansı kurulmuştur. Bağımsız kriz yönetimi kabiliyeti ve müşterek savunma şartı ile Avrupa Savunma Ajansı, Lizbon Antlaşması çerçevesinde Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın üç ana elementinden biridir. Ajansa dair hükümler Avrupa Birliği Antlaşması'nın 42. ve 45. maddelerinde düzenlenmiştir. Konseyin 2004/551/CFSP sayılı müşterek eylemi ise 12 Temmuz 2011'de yayımlanan 2011/411/CFSP sayılı karar ile değiştirilmiştir. Kararda Ajansın statüsü, merkezi ve operasyonel kuralları açıklanmıştır. 2004/551/CFSP sayılı müşterek eylem ise ilga edilmiştir. Avrupa Savunma Ajansı, Fransız Başkan Chirac ve İngiliz Başbakan Blair'in 2003 yılında Le Touquet şehrinde gerçekleştirilen zirvedeki girişimleri ile kurulmuştur. İki liderin önerisi aynı yıl içerisinde Selanik'te gerçekleştirilen Avrupa Konseyi toplantısında AB politikası olarak kabul edilmiştir. Avrupa'nın Geleceği Konvansiyonu, ilgili hükümleri Anayasa Antlaşması'na eklemiştir ancak AB Anayasası girişiminin başarısızlığa uğraması ile süreç Lizbon Antlaşması'na kalmıştır. Lizbon Antlaşması'nda ise Avrupa Kabiliyetleri ve Silahlanma Politikası (European Capabilities and Armaments Policy) ile Avrupa Savunma Ajansı, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın bir parçası olmuştur. Ajansın faaliyetleri; savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesi, savunma araştırma ve teknolojilerinin desteklenmesi, silahlanma iş birliklerinin güçlendirilmesi, rekabet edebilir Avrupa Savunma Malzemesi Pazarı'nın yaratılması ve Avrupa Savunma Teknolojisi ve Sanayisi Üssü'nün kuvvetlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla Avrupa Savunma Ajansı, İç Pazarı ilgilendiren hususlar da dâhil olmak üzere savunmaya dair faaliyetlerinin ekonomik yanlarıyla da ilgilenmektedir.⁴⁶

⁴⁶ Martin Trybus, **Buying Defence and Security in Europe**, Cambridge, Cambridge University Press, 2014, s.186-187.

Avrupa Savunma Ajansı, Otuz Milyon Euro'dan fazla bütçesi ve yaklaşık yüz yetmiş çalışanı ile iş birliğini artırmayı, yeni inisiyatif ve çözüm önerileriyle AB'nin savunma kabiliyetlerini artırmayı planlamaktadır.⁴⁷

Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi aynı zamanda Avrupa Savunma Ajansı'nın başkanı olarak görev yapmaktadır ve üçüncü ülkelerle ve diğer uluslararası örgütlerle olan ikili ilişkilere dair tüm sorumluluk Yüksek Temsilciye aittir.⁴⁸ Avrupa Savunma Ajansı, bakanlar düzeyinde yönetim kuruluna sahip olan tek AB ajansıdır. Yıllık bütçeler, üç yıllık çalışma programları, projeler, programlar ve yeni inisiyatifler, katılımcı ülkelerin savunma bakanları tarafından yönetim kurulu toplantılarında belirlenir. Ajansın yöneticisi ise yönetim kurulunun kararı ile atanır. Avrupa Savunma Ajansı'nın harcamaları Avrupa Ombudsmanı tarafından denetlenmektedir.⁴⁹

Avrupa Savunma Ajansı, katılımcı ülkelerin ihtiyaç duyduğu ve tedarik etmek istediği savunma sanayi ürünlerinin geliştirilmesine, küresel anlamda rekabet edebilir kılınmasına ve endüstriyel anlamda güçlendirilmesine de katkı sunmaktadır. Ayrıca geliştirilen kurumsal yapı ile AB ve üye devletlerin ortak olarak gerçekleştirebileceği operasyonların altyapı ve organizasyonlarına da katkı sunmaktadır.⁵⁰

2.4. LİZBON ANTLAŞMASI VE SONRASI

2.4.1. LİZBON ANTLAŞMASI VE AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI

2005 yılında Fransa ve Hollanda'da gerçekleşen referandumlar sebebiyle yürürlüğe giremeyen Avrupa Birliği Anayasası yerine Avrupa Topluluğu Antlaşması ve Avrupa Birliği Antlaşması'nı değiştirecek olan bir antlaşmaya gerek duyulmuştur.

⁴⁷ European Defense Agency, (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu> , 22 Ocak 2019.

⁴⁸ Trybus, **a.g.e.**, s.188.

⁴⁹ European Defense Agency, (Çevrimiçi) <https://eda.europa.eu> , 22 Ocak 2019.

⁵⁰ Kirchner, Sperling, **a.g.e.**, s.231-242.

Bu amaçla planlanan anayasa yerine geçecek olan Lizbon Antlaşması 2007 yılında imzalanmış ve 2009 yılında yürürlüğe girmiştir.

Lizbon Antlaşması ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) adı Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası (ODGP) olarak değişmiştir. Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası, dış politika ve güvenlik gibi hususlarda Birlik nazarında ortak ilke ve yaklaşımların geliştirilmesi ve bu ilke ve yaklaşımlar çerçevesinde pozisyon alınmasını hedeflemiş ve oybirliği usulüyle üye devletleri karar alma sürecine dâhil etmiştir. Bu bağlamda, Lizbon Antlaşması ile Avrupa Birliği'nin dış işleri bir politika aracı haline gelmiş, sütun özelliği sona ermiştir. Maastricht Antlaşması ile başlayan üç sütunlu yapı Lizbon Antlaşması ile kaldırılmış olsa da Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası'nın hükümetler arası niteliği korunmuştur. AB'nin küresel arenada daha güçlü bir aktör olarak algılanabilmesi için Yüksek Temsilcinin yerine "Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi" makamı ihdas edilmiş ve bu temsilciye politika yapım sürecinde destek vermek üzere "Avrupa Dış Eylem Servisi" (European External Action Service) birimi kurulmuştur. Ayrıca, ODGP'de yetkili üye ülkelerin dışışleri bakanlarından oluşan Dışışleri Konseyi oluşturulmuştur. AB Bakanlar Konseyi'nin çalışmalarına destek vermek üzere kurulmuş olan ve büyükelçilerden oluşan Daimî Temsilciler Komitesi'nin (COREPER) varlığı aynen korunmuştur.

Lizbon Antlaşması'nda Birliğin güvenlik yapılanmasına dair sivil amaçların altı çizilmiş ve Birliğin, Birlik vatandaşlarının güvenliğinden sorumlu olduğu, dünyadaki sürdürülebilir gelişime katkı sunmak, barış ve güvenliğe hizmet etmek gibi amaçların olduğu belirtilmiştir. Sivil güç ve amaçların yanı sıra Birliğin operasyonel kabiliyetlerinin de geliştirilmesi için çeşitli maddeler eklenmiştir.

Avrupa Birliği Antlaşması'nın İkinci Bölümünde Birliğin 'Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına İlişkin Özel Hükümler' bulunmaktadır. Antlaşmanın 24. maddesinde "*Birliğin ortak dış ve güvenlik politikası alanındaki yetkisi, ortak bir savunmaya dönüşebilecek ortak bir savunma politikasının aşamalı olarak belirlenmesi de dahil, dış politikanın bütün alanlarını ve Birliğin güvenliğine ilişkin tüm meseleleri kapsar* " ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca aynı maddenin ikinci fıkrasında "*Birlik, dış eyleminin ilkeleri ve amaçları çerçevesinde, üye devletler arasında siyasi dayanışmayı*

geliştirmeye, genel çıkar konusu olan meseleleri belirlemeye ve üye devletlerin eylemlerinin gittikçe artan bir seviyede yakınlaşmasını gerçekleştirmeye dayalı ortak bir dış ve güvenlik politikasını yönlendirir, belirler ve uygular”, üçüncü fıkrasında ise “*Üye devletler, Birliğin dış ve güvenlik politikasını, bağlılık ve dayanışma ruhuyla, aktif ve şartsız bir biçimde destekler ve Birliğin bu alandaki eylemine uygun hareket ederler*” ifadeleri yer almaktadır. Bu bağlamda dışişleri ve güvenlik alanlarında hukuki bağlayıcılığın önü açılmış, Lizbon Antlaşması ile tüzel kişiliğe kavuşan AB’nin uluslararası kurumlarla olan ilişkilerinde ve katıldığı toplantılarda tek başına bir özne olarak temsil edilmesi mümkün olabilmıştır.⁵¹

2.4.2. ORTAK GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI’NIN GELİŞİMİ

Avrupa Birliği’nin dış politikasının askeri kısmını oluşturan güvenlik politikasında Lizbon Antlaşması ile yapılan en önemli değişiklik, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın ‘Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası’ olmasıdır. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası’na (OGSP) dair kararlar Birlik Dışişleri ve Güvenli Yüksek Temsilcisi’nin veya bir üye devletin önerisi veya inisiyatifi ile Konsey tarafından oybirliği ile gerçekleştirilmektedir.⁵²

OGSP’nin kapsamı özellikle Lizbon Antlaşması sonrasında daha da genişletilmiştir. 1992 yılında kabul edilen ve Petersberg Görevleri olarak bilinen ‘insani yardım, kurtarma görevleri, krizin önlenmesi, barışın ve istikrarın sağlanması’ gibi görevlere ek olarak Lizbon Antlaşması ile ‘ortak silahsızlanma, askeri danışmanlık ve destek görevleri, çatışmalardan korunma görevleri ve çatışma sonrası barışın tesisi gibi görevler’ de kapsama dâhil edilmiş AB dışındaki üçüncü ülkelere kendi topraklarında terörle mücadelede yardımcı olunması öngörülmüştür.⁵³

OGSP’ye dair hükümler Avrupa Birliği Antlaşması’nın 42.maddesinde yer almaktadır. İlgili madde de ; “*Bir üye devletin silahlı saldırıya uğraması halinde diğer*

⁵¹ Avrupa Birliği Antlaşması, V. Başlık.

⁵² Keskin, a.g.e., s.224.

⁵³ Avrupa Birliği Antlaşması - Madde 43.

üye devletler Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51. maddesine uygun olarak kendi imkânları dâhilinde bu devlete yardım yapmakla ve destekte bulunmakla yükümlüdür. Bu husus üye devletlerin güvenlik ve savunma politikalarının özel niteliğine hanel getirmez. Bu alandaki iş birlikleri NATO üyesi olan devletlerin kolektif savunmalarının NATO çerçevesindeki yükümlülüklerine uygun olur.”⁵⁴ denilmektedir.

OGSP'nin kurulma amaçları teorik olarak dört zeminde tartışılmaktadır. Bunlardan ilki AB'nin harici gücünü görece artırmak istemesidir. Özellikle AB'nin bölgedeki etkisini zayıflatmak ve ABD-AB anlaşmazlıklarında masaya daha güçlü bir şekilde oturabilmek için önemli bir argümandır. İkincisi AB'nin liberal değerleri ilerletmek istemesidir. AB, kendi çıkarları için liberal değerlerin ve normların yayılmasını arzulamakta ve bunun için güvenilirliği yüksek bir ortak politika geliştirmek istemektedir. Üçüncüsü AB hükümetlerinin AB entegrasyonunu desteklemek istemesidir. OGSP'nin uluslararası güvenliğe yapacağı katkıdan ötürü AB içerisinde entegrasyonu artıracığı düşüncesi bu tezi desteklemektedir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler ve NATO'ya alternatif bir aktör olarak küresel arenada daha etkin bir güç olarak değerlendirilmektedir. Son olarak AB hükümetlerin iç politikadaki kazanımları yorumlanmalıdır. Hükümetlerin iç politika yapım sürecinde pozisyonları güçlendirebilme arzusu ve iç politika çerçevesinde çözüm geliştirmenin zor olduğu uluslararası meselelerde risk almaktan kaçma ve meseleleri OGSP'ye tahvil etme olarak yorumlanabilir.⁵⁵

Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Yapılanması

Lizbon Antlaşması sonrasında Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası olarak anılan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın kendi içerisinde kısmen Lizbon Antlaşması öncesi kurulan, kısmen de Lizbon Antlaşması ile kurulan birimleri ile hiyerarşik bir sistemi bulunmaktadır. Politika alanı içerisindeki kurumlar şunlardır⁵⁶;

⁵⁴ Avrupa Birliği Antlaşması - Madde 42.

⁵⁵ Benjamin Pohl, **EU Foreign Policy and Crisis Management Operations**, Oxon, Routledge, 2014, s.24-25.

⁵⁶ European Union External Action, CSDP structure, instruments, and agencies, (Çevrimiçi) https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5392/csdp-structure-instruments-and-agencies_en , 7 Şubat 2019.

Siyasi ve Güvenlik Komitesi: Bakanlar Konseyi'ne görüş bildirmek üzere büyükelçi ve komisyon temsilcisi düzeyinde oluşan komitedir. Uluslararası gelişmeleri takip ederler. Avrupa Birliği Askeri Komitesi ile birlikte çalışır, görüş teatisinde bulunur ve komiteler arasında koordinasyon sağlar. AB'nin bir krize müdahil olmak istemesi durumunda krizin çözümüne yönelik seçenekler hazırlar.

Sivil Planlama ve Yürütme Merkezi: Avrupa Dış Eylem Servisi'nin bir parçasıdır. ODGP'nin sivil operasyonlarını yürütmekle sorumlu özerk bir daimi yapıdır. Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin stratejik yönlendirmesi ile yönetilir. Yüksek Temsilciye bağlıdır.

Avrupa Birliği Askeri Komitesi: AB üye devletlerinin savunma bakanlarından oluşan komitedir. 22 Ocak 2001 tarihli Konsey kararı ile kurulmuştur. Üye ülkeler arasında askeri danışma hizmetinin verilmesi ve iş birliklerinin sağlanması amacıyla kurulmuştur. Siyasi ve Güvenlik Komitesi'ne askeri tavsiyelerde bulunur. Operasyonlar esnasında operasyonların yürütülmesinden sorumlu komutanları ve faaliyetleri denetleme yetkisine sahiptir. AB'nin yürüttüğü operasyonlarda askeri operasyonların idaresinden sorumludur.

Avrupa Birliği Askeri Personeli (EUMS): AB Askeri Komitesi altında çalışır ve Yüksek Temsilciye bağlıdır. Askeri operasyonlarda veya askeri desteğin gerekli olduğu misyonlarda kullanılır. Dış Eylem Servisi'ne askeri uzmanlık gerektiren meselelerde danışmanlık yapar.

Sivil Kriz Yönetimi Komitesi (CIVCOM): Kriz yönetiminin sivil boyutuna yönelik Siyasi ve Askeri Komite'ye bilgi verir ve görüş sunar. AB'nin müdahil olacağı krizin sivil boyutuyla ilgilenen üye ülke temsilcilerinden oluşur ve süreç geliştirme görevi yapar.

Siyasi-Askeri Grup (PMG): Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nda Siyasi ve Güvenlik Komitesi'nin çalışma alanlarında hazırlık görevleri üstlenir. Bu görevler AB'nin askeri ve sivil-askeri görevlerinin, kabiliyetlerinin, operasyonlarının ve misyonlarının siyasi yanlarını kapsamaktadır.

Kriz Yönetimi ve Planlama Müdürlüğü (CMPD): Avrupa Birliği'nin Dış Eylem Servisi'nin amaçlarına katkı sunar. Sivil misyonlarda ve askeri operasyonlarda politik ve stratejik planlamalar yapar, operasyonların AB'nin kriz yönetimine politikalarına uygunluğu sağlar.

Avrupa Savunma Ajansı (EDA): AB'nin savunma politikalarına katkı sunmak amacıyla 2004 yılında ODGP bünyesinde kurulmuştur.

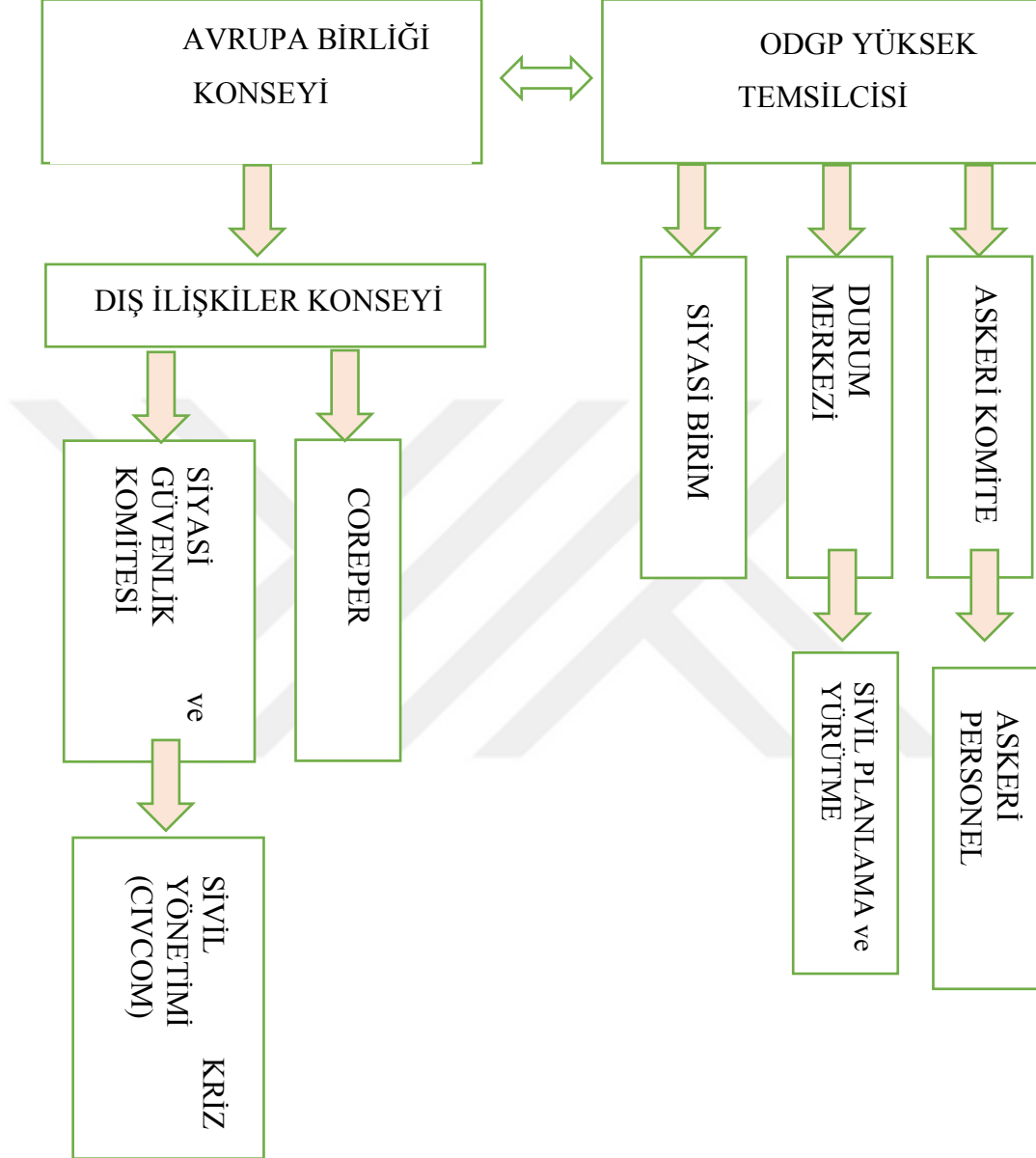
Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji (ESDC): Avrupa güvenliğine ve savunmasına dair stratejik seviyede eğitim verebilmek amacıyla 2005 yılında kurulmuştur. Avrupa stratejik kültürünün aktif bir şekilde güçlendirilebilmesi için eğitim vermektedir.

Avrupa Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü: Dışişleri, güvenlik ve savunma politikaları konularında analizler yapmak amacıyla 2002 yılında kurulmuştur. Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası altında özerk bir ajanstır. Paris'te (merkez) ve Brüksel'de konuşlanmış olup Avrupalı uzmanlarla siyasi karar alıcıları bir araya getirir. Fikri bağımsızlığı bulunmaktadır.

Avrupa Birliği Uydu Merkezi: Gözlem uydularından aldığı verileri analiz ederek ODGP/OGSP alanında karar alma sürecine katkı sunar. 2002 yılında kurulmuştur. Yüksek Temsilciye bağlıdır. İspanya'da (merkez) ve Brüksel'de konuşlanmıştır.

Avrupa Operasyonlar Merkezi: 2012'de Dışişleri Konseyi'nin kararıyla kurulmuştur. Afrika Boynuzu'nda gerçekleştirilen OGSP misyonları arasında koordinasyonun ve sivil-asker sinerjisinin güçlendirilmesi amacıyla kurulmuştur.

Şekil 2.1. : Lizbon Sonrası Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın İşleyiş Sistemi



Kaynak: Şöhret, a.g.e., s.89.

2.4.3. ORTAK DIŞ VE GÜVENLİK POLİTİKASI

Üye ülkelerin dış politikaları arasındaki koordinasyon ihtiyacı ve Avrupa Topluluğu'nun küresel arenada sahip olduğu etkileyicilik gücünün kullanılabilmesi için Birlik içerisinde devletlerarası bir politika alanı tasarlanmış ve geliştirilmiştir. Birlik içerisinde geliştirilen iş birliği ve dayanışma ile her seviyede daha kuvvetli ve sistematik politika enstrümanları uygulanmış ve ilgili üye ülke bakanlarının da karar alma sürecinde yer almasıyla makro anlamda “Avrupa Refleksi” olarak

adlandırılabilir uluslararası bir tavır sergilenebilmesi amaçlanmıştır. Dış ve güvenlik politikasına dair bazı hassas siyasal hususların belirli zamanlarda tehlikede olduğu durumlarda, gelişmiş ve güçlü üyelerin bazı prosedürleri görmezden geldiği durumlar olmuştur. Böyle durumlarda üye ülkelere münferit inisiyatif aldığı görülmüş, kimi zaman ise diğer uluslararası kurumlarla iş birliği yapılmıştır.⁵⁷ Bu politika alanında kararlar üye ülkeler aralarında alınır. Birlik, tek başına karar verme yetkisine sahip değildir. Bu bağlamda Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın da denetim yetkisi bu politika alanını kapsamaz. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nda kararlar ortak karar usulüyle alınır ve Konsey, nitelikli çoğunlukla karar alamaz. Bu politika alanı AB Komisyonu'nun da yetkisi dışındadır.⁵⁸

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na dair hükümler Avrupa Birliği Antlaşmasınının 24. ve 25. maddesinde yer almaktadır. İlgili maddede, AB'nin dış ve güvenlik politikasının ortak savunma politikasına dönüşebileceği, kural ve usullerin Avrupa Birliği Zirvesi ve Konsey tarafından oybirliğiyle belirleneceği, üye devletler arasında siyasi dayanışmanın geliştirileceği ve genel çıkarların korunacağı gibi hususlar yer almaktadır.⁵⁹

Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi

Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi, aynı zamanda Avrupa Komisyonu'nun başkan yardımcılığı görevini yürütmekte ve her ay AB Dışişleri Konseyi'ne başkanlık ederek üye ülkelerin dışişleri bakanlarına bilgi vermektedir.

Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi, AB Zirvesi ve Komisyonu Başkanı'nın mutabık kalmasıyla nitelikli çoğunlukla atanmaktadır. AB Zirvesi, AP Başkanı ve Komisyon Başkanı ile mutabık kalarak beş yıllık süre için temsilciyi tayin eder. AB Zirvesi, aynı usulle temsilcinin görevini sonlandırabilir. Temsilci, Birliğin ortak dışişleri ve güvenlik politikalarını yürütür. Konsey'in talimatları doğrultusunda

⁵⁷ Ramses A. Wessel, "Common Foreign Security and Defence Policy", **A Companion to European Union Law**, Ed.by. D.Patterson-A. Södersten, Oxford, Wiley-Blackwell, 2016, s.394-396.

⁵⁸ M.Hakan Keskin, **Mitos'tan Lizbon'a Avrupa Birliği El Kitabı**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s.219.

⁵⁹ Avrupa Birliği Antlaşması Md. 24

yürütmekte olduğu politikaların geliştirilmesi sürecine katkı sunar. Dışışleri Bakanlar Konseyi'ne başkanlık eder ve Birliğin dış politikasının tutarlı olmasını sağlar, hedefler ve stratejik çıkarları belirler ve rapor eder. AB Zirvesi Başkanı, kendisine sunulan raporları göz önünde bulundurarak, gerekli görürse AB Zirvesi'nin olağanüstü toplantıya çağırabilir.⁶⁰

Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na dair bir husus bir üye devlet, Yüksek Temsilci veya Komisyonun desteğiyle Yüksek Temsilci tarafından Konsey'e götürülebilir. Konsey, konunun içeriğine göre öneriler sunabilir ve inisiyatif alabilir. Yüksek Temsilci, önemli ve acil durumlarda kendi kararıyla veya bir üye devletin talebi ile Konsey'i kırk sekiz saat içerisinde olağanüstü toplantıya çağırabilir.⁶¹ Bu politika alanına dair kararlar aksi öngörülmedikçe oybirliğiyle alınır ve oylamada çekimser kalan bir ülke olursa o ülke alınan kararı uygulamakla yükümlü olmaz.

2.5. AVRUPA BİRLİĞİ KÜRESEL STRATEJİSİ: GÜVENLİK VE SAVUNMA UYGULAMA PLANI

2.5.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KÜRESEL STRATEJİSİ

28 Haziran 2016 tarihinde “*Müşterek Vizyon, Ortak Hareket: Daha Güçlü Bir Avrupa*” sloganıyla kabul edilerek 2003 yılında yürürlüğe giren Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin yerini alan Avrupa Birliği Dışışleri ve Güvenlik Politikası Küresel Stratejisi (kısaca Avrupa Birliği Küresel Stratejisi), sivillerin korunması, üye ülkelerin silahlı kuvvetleri arasında iş birliğinin artırılması, göç ve kriz yönetimi gibi savunma ve güvenliği ilgilendiren hususlarda üye ülkeler arasındaki iş birliğinin ve dayanışmanın artırılmasını öngörmektedir. 2003 yılında yayımlanmış olan Strateji Belgesinde beş temel tehditten bahsedilmiştir. Bunlar; terörizm, kitle imha silahları, bölgesel çatışmalar, başarısız devletlerin yıkılması ve organize suçlardır. AB Küresel Stratejisi'nin ise beş öncelikli alana odaklanması beklenmektedir. Öncelikli politikalar şu şekildedir;

⁶⁰ Keskin, a.g.e., s.221-222.

⁶¹ Avrupa Birliği Antlaşması - Madde 30.

- Çatışma ve krizlere karşı ortak tepki ve yaklaşım
- Güvenlik ve savunma
- İç ve dış politikadaki bağın güçlendirilmesi
- Var olan bölgesel ve tematik stratejilerin güncellenmesi veya yenilerinin hazırlanması
- Kamu diplomasisi kaynaklarının güçlendirilmesi

Bunlara ek olarak, insan hakları, kadın hakları, barış ve güvenlik, cinsiyet eşitliği ve kadınların toplumda güçlendirilmesi AB dış politikalarının temel öncelikleri olacaktır.⁶²

Stratejide, AB'nin içerisinde ve dışında krizlerin olduğu vurgulanmıştır. AB tehdit altındadır. Hiç benzeri görülmemiş bir şekilde barış, zenginlik ve demokrasi getiren Avrupa projesinin varlığı sorgulanmaktadır. Terörizm ve şiddet Kuzey Afrika'da ve Orta Doğu'da devam ederken, Avrupa'nın güvenliği de tehdit altına girmekte ve Avrupa'daki düzen ihlal edilmektedir. Aynı zamanda bu süreç fırsatları da beraberinde getirmektedir. Küresel büyüme, hareketlilik, teknolojik ilerlemeler ve derinleşen ortaklıklarımız sayesinde çok daha fazla insanın yoksulluktan kurtulma ve daha özgür bir hayata kavuşması mümkün olabilmektedir. AB, bu zor ve karmaşık yolda ilerlemeye devam edecektir. Antlaşmalarda yüceltilen değerler ve tarihi başarıları ile AB'nin daha güçlü bir birliktelikle dünyada önemli role sahip olacağı belirtilmiştir.

Ortak menfaat ve prensipleri üzerinden Avrupa Birliği hem vatandaşları için hem de bölgesi için barışa katkı sunmayı ve güvenliğini artırmayı hedeflemektedir. Nitekim iç ve dış güvenlik hususları birbiri içerisine girmiştir. AB sınırları içerisindeki güvenlik sınırları dışında barışın ne ölçüde tesis edildiğine bağlıdır. Dolayısıyla üye ülkeler Antlaşmalarda beyan ettikleri yükümlülüklerini yerine getirmelidir ve karşılıklı yardım ve iş birliklerini güçlendirmelidir. AB ise NATO'dan başlayarak tüm

⁶² Council of the European Union, Council conclusions on the global strategy on the EU's foreign and security policy, (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/10/17/fac-eu-global-strategy/?utm_source=dsms-auto&utm_medium=email&utm_campaign=Council+conclusions+on+the+global+strategy+on+the+EU%27s+foreign+and+security+policy , 8 Şubat 2019.

ortaklarıyla daha yakın ilişkiler geliştirerek Avrupa'nın müşterek güvenliğine daha fazla katkı sunacaktır. Nitekim bir şiddet veya çatışma ortamlarının oluşması durumunda Birliğin menfaatleri tehdit edilmektedir. AB bu bağlamda ortak bir yaklaşımla insanların güvenliğini artırmayı ve barış inşası sürecini güçlendirmeyi taahhüt etmektedir. Ortak yaklaşım, AB'nin farklı seviyelerde temsil edildiği süreçlerdir. AB; Suriye ve Libya'daki gibi krizlerin yerel, ulusal, bölgesel ve küresel boyutlarına karşı kapsamlı iş birlikleri yapmalıdır. Nitekim sürdürülebilir barış, AB'nin de destekleyeceği ve güçlendireceği, bölgesel ve uluslararası ortaklarla yapılan kapsamlı uzlaşmalar ile mümkün olabilecektir.⁶³

Strateji belgesinde Birliğin diplomatik eylemlerinin Lizbon Antlaşması'nda belirtilen potansiyeli taşımadığı, Antlaşmada belirtildiği çerçevede uygulanması gerektiği de vurgulanmıştır. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın uluslararası hadiselerle karşı daha duyarlı olması ve gerektiğinde müdahil olması gerektiği belirtilmiştir. Üye devletler arasında artırılmış iş birliğinin daha da yapılandırılması ve Lizbon Antlaşması'nda hedeflenen potansiyele erişmesi gerektiği belirtilmiştir. Nitekim Birliğin dış politikalarının uygulanması sürecinde Birlik içerisinde bir boşluğun oluştuğu ve göç, güvenlik ve terörizm gibi tehditlere karşı yapılandırılmış, sistematik bir iş birliği modelinin olmadığı belirtilmiştir. Avrupa güvenliğine önemli vurguların yapıldığı raporda Rusya'nın uluslararası hukuku ihlal edip, Ukrayna'yı istikrarsızlaştırmasının ve Kırım'ı ilhak etmesinin kabul edilemez olduğu vurgulanmış, Rusya'nın Karadeniz bölgesindeki yayılmacılığının Avrupa güvenliğini tehdit ettiği belirtilmiştir. AB, uluslararası hukuk, demokrasi ve insan haklarının muhafaza edilmesi ve desteklenmesinde Birlik olarak hareket edecektir. Rusya ile ilişkiler AB için stratejik öneme sahiptir. Bu bağlamda AB'nin tutarlı ve üniter bir yaklaşım sergilemesi büyük önem arz etmektedir. AB, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalelerini ve Kırım'ın ilhakını kabul etmeyecektir ancak çıkarların örtüşmesi durumunda iş birliği yapılabilir. Strateji Belgesi aynı zamanda Akdeniz, Orta Doğu ve Sub-Sahara Afrika'sında yaşanan karışıklıklara ve terörizm tehdidinde vurgu yapmış, AB'nin bu bölgeye olan desteğini yoğunlaştıracağını belirtmiştir. Suriye ve

⁶³ A.e.

Libya gibi bölgesel çatışmaların yaşandığı yerlerde de diyalog ve müzakere sürecinin güçlendirileceği vurgulanmıştır. Aynı zamanda İsrail-Filistin çatışmasında da AB'nin Arap Birliği ve diğer tüm paydaşlarla yakın ilişki içerisinde olacağı ve 1967 yılındaki sınırlara dayanan iki devletli çözümün destekleneceği altı çizilmiş, İsrail ve Filistin Otoritesi ile derinleşen iş birliğinde uluslararası hukuka ve Avrupa hukukuna bağlı olarak ilerlemelerin kaydedileceği belirtilmiştir. Türkiye'ye yönelik ise Kıbrıs'la olan ilişkilerin normalleştirilmesi de dâhil olmak üzere Türkiye'nin katılım kriterlerini karşılama sürecine katkı sunarak sektörel iş birliğinin derinleştirileceği belirtilmiştir. Terörizmle mücadele, bölgesel güvenlik ve mülteciler gibi konularda diyalogun sürdürüleceği, Gümrük Birliği'nin modernizasyonu, vize serbestisi gibi hususlarda birlikte çalışılacağı ve eğitim, enerji ve taşımacılık gibi alanlarda dayanışmanın güçlendirileceği belirtilmiştir.⁶⁴

Avrupa Birliği Küresel Stratejisi, Avrupa Güvenlik Stratejisi'nden on üç yıl sonra deklare edilmiştir. Yeni Strateji Belgesi'nin "AB vatandaşlarının menfaatlerine" daha fazla vurgu yaptığı, vatandaşlık ifadesinin yoğunlukla kullanıldığı görülmektedir. AB vatandaşlığı ifadesinin sıkça kullanılması ile AB'nin kendi vatandaşlarını koruma yükümlülüğünü daha fazla üstlenmek istediği anlamında yorumlanmaktadır. Buna paralel olarak Strateji Belgesinde en fazla dikkat çeken ifadelerden biri de stratejik özerklik olmuştur. Stratejik özerklik ifadesi AB'nin daimi askeri gücünü oluşturmasına ithaf edilmektedir. Her ne kadar Lizbon Antlaşması ile bunun hukuki zemini oluşturulmuş olsa da, NATO'nun müdahil veya taraf olmadığı hadiselerde özerk operasyonlar yapabilecek bir AB askeri gücünün oluşturulması halen mümkün olamamıştır. Nitekim burada AB'nin arzusu dışında NATO faktörünü de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. ABD Dışişleri Eski Bakanı Madeleine Albright özerk bir Avrupa savunması için "*NATO'nun kabiliyetlerine muadil olmadan, NATO üyesi olmayan ülkelere ayrımcılık yapmadan ve NATO'dan kopmadan*" bir savunma paradigmasının geliştirilebileceğini belirterek örtülü bir uyarı vermiştir. Tüm bu gelişmeler ve Strateji Belgesi'nde vurgulanan hususlar göz önüne alındığında OGSP'nin Birliğin en çok zorlandığı politika alanlarından biri olduğu söylenebilir.

⁶⁴ A.e.

AB'nin birbirinden farklı öncelikleri ve hassasiyetleri olan yirmi sekiz üyesinin savunma ve güvenlik alanında ortak bir siyasi irade gösteremeyişi ve AB'nin NATO'ya karşı sorumlulukları da dikkate alındığında Avrupa Birliği Küresel Strateji Belgesi'nin AB'nin ortak savunma ve güvenlik politikasına ne ölçüde katkı sunacağı tartışma konusu olmuştur.⁶⁵

2.5.2. GÜVENLİK VE SAVUNMA UYGULAMA PLANI

Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı, Avrupa Birliği Küresel Stratejisi'ni uygulayabilmek için öneriler sunan bir plan belgesidir. Yüksek Temsilci tarafından 2016 yılında Avrupa Konseyi'nin karar ve onayına sunulmuştur. Komisyon'un "Avrupa Savunma Eylem Planı" ve Avrupa Birliği Konseyi Başkanının, Avrupa Komisyonu Başkanının ve NATO Genel Sekreterinin imzaladığı "Ortak Deklarasyon'un" bir parçasıdır. Plan, günümüzdeki zorlukları ve tehditleri daha etkili bir şekilde çözebilmek için doğru kabiliyetlerle, araçlarla ve yapılarla vatandaşlar için daha güvenli bir ortam tesis etmek ve savunma ve güvenlik alanında daha güçlü bir Birlik kurmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda AB Küresel Stratejisi'nde belirtildiği üzere, Birlik; (a) dışarıdaki çatışmalara ve krizlere tepki gösterebilmeli, (b) ortaklarıyla kapasite inşa edebilmeli, ve (c) Birliği ve vatandaşlarını koruyabilmelidir. Bu bağlamda Birlik ve üye devletler, AB Antlaşması'nın sağladığı tüm imkânları kullanarak OGSP vesilesiyle savunma ve güvenlik alanında stratejik önceliklerin yerine getirilmesine katkı sunmalıdır. AB'nin karar alma sürecindeki özerkliğine saygı duyarak, AB ortak ülke ve kurumlarla, özellikle NATO ve Birleşmiş Milletlerle yakın ilişki içerisinde olmaya devam edecektir. Bu bağlamda AB'nin önerilerini uygulamaya koyabilmek için AB'nin "(1)Avrupa Dış Eylem Servisi'nin sivil kriz yönetimine dair hazır bulunuşluluğunu güçlendirmesi, OGSP'de belirlenen sivil görevlerin yerine getirilebilmesi için hazırlıkların yapılması ve gerekli eylemlerin listesinin hazırlanması, (2) Üye devletlerin Avrupa Savunma Ajansı'nın çalışmalarını ilerletebilmesi için kararlara uyum göstermesi, (3) Üye devletlerin Siyasi ve Güvenlik Komitesi ve AB Askeri Komitesi'nin Kabiliyet Geliştirme Planı dâhilinde sunduğu

⁶⁵ Sibel Karabel, Avrupa Birliği'nin 2016 Güvenlik Strateji Belgesi, BİLGESAM Analiz, No:1308, (Çevrimiçi) <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-449-20160731541340.pdf>, 8 Şubat 2019.

askeri gereklilikleri onaylaması, (4) Avrupa Savunma Ajansı'nın katılımcı üye ülkeler ile çıktığı odaklı kapasite geliştirme programları hazırlaması, yapılandırılmış işbirliğini güçlendirmeleri ve programların uygulanmasına yönelik hazırlık yapması, (5) ODGP'nin misyon ve operasyonlarının planlanması ve uygulanması için gerekli olan yapının gözden geçirilmesi ve üye devletler tarafından kabul edilmesi" gibi somut adımları atması beklenmektedir.⁶⁶

Güvenliği tesis etme hususunda sorumluluğu almak isteyen Avrupa Birliği, kendi güvenliğinin sınırlarını çevreleyen bölgelere de bağlı olmasından ötürü –uluslararası hukuka bağlı kalarak- ortaklarıyla birlikte hareket etmeli ve OGSP kapsamında Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı'nda belirtilen sivil misyon ve askeri operasyonları gerçekleştirebilecek kabiliyette olmalıdır. Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı'nda belirtilen misyon ve operasyonlar şu şekildedir;

- AB'nin etrafındaki bölgede yüksek güvenlik riski oluşturan durumlarda ortak kriz yönetimi operasyonları,
- Hava kuvvetleri ve özel kuvvetler dâhil olmak üzere ortak istikrar kazandırma operasyonları,
- AB Savaş güçleri dâhil olmak üzere askeri ve sivil acil müdahaleler,
- İkame sivil misyonlar,
- Yakın hava destek ve hava gözetleme dâhil olmak üzere hava güvenlik operasyonları
- AB sınırlarının ve periferisinin de dâhil olduğu uzun dönemli deniz güvenliği ve gözetleme operasyonları
- Sivil kapasite geliştirme ve güvenlik sektörü reform misyonları
- Askeri kapasite geliştirme, danışmanlık ve eğitim misyonları

AB, bu tür eylemleri gerçekleştirirken ortaklıklarını geliştirmeyi ve ortaklarıyla birlikte hareket etmeyi, sorumluluk almayı, kabiliyetlerini güçlendirmeyi ve güvenlik ve savunma alanında ortaklarının yükünü paylaşmayı taahhüt etmektedir. Bu durum

⁶⁶ Council of the European Union, Implementation Plan on Security and Defence, 14392/16, Brussels, 14 November 2016.

AB ve ortağına karşılıklı güven ve kredibilite kazandıracaktır. Üye devletlerin ulusal veya Birleşmiş Milletler, NATO veya AB gibi çok taraflı bir ordusu olacaktır. Dolayısıyla üye devletler OGSP üzerinden kabiliyetlerini geliştirebilecek ve Birleşmiş Milletler ve NATO gibi uluslararası kurumlarda masada daha güçlü olabilecektir. NATO ve AB ve AB ve Birleşmiş Milletler arasında iş birliğinin ve desteğin geliştirilmesiyle, karşılıklı güç ve kabiliyetler de artacaktır.⁶⁷

2.5.2.1. AVRUPA SAVUNMA EYLEM PLANI

Avrupa Savunma Eylem Planı, Avrupa Komisyonu Başkanı Juncker'in Eylül 2016'da Bratislava'da AB liderlerine sunduğu, Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa'nın dış güvenlik ve savunmasına yönelik eylem planlarını içeren rapordur. Avrupa Savunma Fonu'nun oluşturulmasını öneren eylem planı, üye ülkelerin ortak savunma yeteneklerinin daha etkili bir şekilde desteklenmesi, Avrupa vatandaşlarının güvenliğinin güçlendirilmesi ve savunma endüstrisi anlamında Avrupa'nın daha yenilikçi ve rekabet edebilir olmasına yönelik eylemleri içermektedir. Bratislava Zirvesi'nde AB Komisyonu Başkanı Juncker; *"Güçlü bir Avrupa'nın, vatandaşlarını hem içerde hem dışarıda koruyabilmesi gerektiğinin"* altını çizmiş, *"Avrupa'nın savunma sanayine yönelik kaynakların yenilikçi bir yaklaşımla ortak bir havuzda değerlendirilmemesi durumunda bu amaca ulaşamayacağını"* belirtmiştir.⁶⁸

Avrupa Savunma Eylem Planı ile Avrupa Komisyonu'nun tavsiyeleri şu şekildedir;

- 1- Savunma materyallerine, savunma teknolojilerine ve bu alanda yapılan ortak araştırma projelerine yapılan yatırımların desteklenmesi için Avrupa Savunma Fonu'nun kurulması: Önerilen fonun, hukuki ve finansal olmak üzere birbirini tamamlayan iki farklı boyutu bulunmaktadır.
 - a. Araştırma Boyutu: Elektronik, metalmalzeme, kriptolu yazılımlar ve robotik gibi yenilikçi savunma teknolojilerine yönelik ortak araştırma projelerinin

⁶⁷ A.e.

⁶⁸ European Commission, European Defence Action Plan: Towards a European Defence Fund, Press Release, 30 Kasım 2016.

desteklenmesini içerir. Komisyon'un hali hazırda bu çalışmalar için ayırmış olduğu ve 2017 bütçesinde savunma araştırmaları kalemi altında tahsis edilmiş Yirmi beş Milyon Euro'luk bir fonu bulunmaktaydı. Bu fonun 2020 yılına kadar Doksan Milyon Euro'ya yükseltilmesi öngörülmektedir. 2020 sonrasında ise AB çok-yıllı finansal çerçeve ile AB Komisyonu'nun savunma harcamalarına Beş yüz Milyon Euro ayırması hedeflenmektedir.

b. Kabiliet Boyutu: Katılımcı üye ülkelere, savunma alanındaki harcamalarını düşürmek için belirli savunma ürünlerini ortak satın almaları amacıyla kurulması planlanan finansal araçtır.

2- Savunma sanayinde faaliyet gösteren KOBİ'lere, start-uplara ve tedarikçilere yapılan yatırımların artırılması: Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonu ve Avrupa Yatırım Bankası hali hazırda kalkınma projelerine finansal destek sunmaktadır. Komisyon'un Avrupa Yatırım Bankası'nı destekleyerek savunma tedarik zincirinin de bu fonlara erişiminin sağlanması planlanmıştır. Bu plan çerçevesinde AB'deki üretken yatırım projelerinin ve savunma tedarik zincirinin modernizasyonu güçlendirilmiş olacaktır.

3- Savunmada Tek Pazar'ın Korunması: Komisyon, Avrupa'da açık ve rekabetçi savunma piyasasının güçlendirilmesini ve hem AB dışında ticaret yapabilme hem de üye ülkelere ihtiyacı olan ürünlerin temin edilmesinde en iyi değeri sunabilmesi için AB'deki şirketlerin desteklenmesini tavsiye etmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için Komisyon, "Savunma ve Güvenlik Tedariki ve AB Transferleri Direktifi'ni" yayımlamayı ve savunma ürünlerinin tedariki sürecinde AB dışından paydaşların sürece katılması önündeki engellerin kaldırılması, AB genelinde savunma sanayindeki endüstriyel standartların belirlenmesi ve AB Uzay Programı gibi sektörel politikalara katkı sunulmasını hedeflemektedir.

2.5.2.2. KALICI YAPISAL İŞBİRLİĞİ (PESCO)

Permanent Structured Cooperation'un kısaltması olarak bilinen PESCO, katılımcı AB üye ülkeleri arasında savunma alanında daha sıkı iş birliğini sağlanmasını öngören bir antlaşmadır. PESCO, Lizbon Antlaşması'nda hukuki zemini oluşturulan ve sonrasında savunma ve güvenlik alanında derinleşen koordinasyon ve iş birliği sürecinin çerçevesini oluşturmaktadır. Bu iş birliğine katılan AB ülkelerinin savunma

kabiliyetlerine yönelik yatırım, planlama, geliştirme ve operasyon yapma yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükler bağlayıcıdır ve AB içerisinde gerçekleştirilir. PESCO'nun kurulmasındaki temel amaç ulusal ve çok uluslu misyon ve operasyonlarda üye ülkelerin ortak savunma becerilerinin ortak ve münferit bir yapıda olmasını sağlamaktır. Bu proje ile AB'nin uluslararası bir güvenlik aktörü olarak kapasitesinin güçlenmesi, AB vatandaşlarının korunma sürecine katkı sağlanması ve savunma harcamalarının verimliliği azami düzeye çıkarılması hedeflenmektedir.⁶⁹ Antlaşmaya imza atan ülkelerden şu an için PESCO'ya nasıl katkı sunacaklarına dair ulusal planlar ve projeler hazırlaması istenmiştir.

PESCO kurulduğunda katılımcı olan ülkeler aşağıdaki gibidir;

Avusturya	İtalya	Finlandiya
Belçika	Letonya	Fransa
Bulgaristan	Romanya	Almanya
Hırvatistan	Slovenya	Litvanya
Güney Kıbrıs	Slovakya	Lüksemburg
Yunanistan	İspanya	Hollanda
Macaristan	İsveç	Polonya
İrlanda	Estonya	Portekiz

PESCO iş birliği öncelikle yirmi üç üye devlet ile başlamıştır. Portekiz ve İrlanda 7 Aralık 2017 tarihi itibarıyla iş birliğine dâhil olmuşlardır. Malta, Danimarka ve Birleşik Krallık ise PESCO içerisinde yer almamışlardır.

⁶⁹ About PESCO, (Çevrimiçi) <https://pesco.europa.eu/> , 9 Şubat 2019.

2.5.2.2.1. Kapsamı

PESCO, AB üye devletlerinin savunma alanında şimdiye kadar yaptığı girişimlerin ve iş birliklerinin son formudur. Üye devletlerin savunma alanında eğitim, ortak üretimler gibi iyi örnekler üzerine inşa edilmiş olan PESCO, şu çıktıları sağlamayı hedeflemektedir⁷⁰;

- 1- Katılımcı AB üye ülkeleri arasında yapılan iş birliklerinin çıktı odaklı projelere yansıtılması ve Birlik içerisinde daha uyumlu bir savunma alanının kurulması hedeflenmektedir. Ayrıca AB vatandaşlarına daha ileri bir güvenlik ortamının tesis edilmesi için gerekli kabiliyetlerin geliştirilmesi ve dayanışmanın derinleştirilmesi hedeflenmektedir.
- 2- PESCO hem Birliğin savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesini öngörmektedir hem de OGSP operasyonlarının ve görevlerinin yerine getirilebilmesi için Birliğin araç ve kabiliyetlerine önemli desteğin verilmesini hedeflemektedir. Bu yüzden PESCO sekreteryası PESCO'ya gelen proje önerilerinin hem kabiliyet boyutunu hem de operasyonel boyutunu değerlendirmektedir.
- 3- PESCO, çeşitli iş birliği projelerini finansal olarak destekleyecek olan “Avrupa Savunma Fonu” ve özellikle PESCO projelerinde yeni iş birlikleri ve girişimlere dair fırsatların daha iyi değerlendirilebilmesi için “Savunmada Eşgüdümlü Yıllık Gözden Geçirme (*Coordinated Annual Review on Defence-CARD*)” gibi iki temel girişimi tamamlayıcı bir pozisyonda olacaktır. Bu girişimler arasındaki uyum ile PESCO, belirlemiş olduğu önceliklerle “AB Kabiliyet Geliştirme Öncelikleri'ne” odaklanacak ve operasyonlarda ve misyonlarda kullanılabilecek bir yapıya dönüşecektir.

2.5.2.2.2. Hukuki Dayanağı

Üye ülkelerin PESCO'ya gönüllülük esasına göre katılabileceğini Lizbon Antlaşması'nın 42. ve 46. Maddelerinde belirtilmiştir. Antlaşmanın 42. maddesi, 6. fıkrasında belirtildiği üzere; “*Askeri kabiliyetleri daha yüksek kriterleri karşılayan ve zorluk derecesi en yüksek görevler için birbirlerine karşı daha bağlayıcı taahhütlerde*

⁷⁰ A.e.

bulunan üye devletler, Birlik çerçevesinde bir daimi yapısal işbirliği kurarlar. Bu işbirliği 46. madde hükümlerine tabidir.”⁷¹ ifadesi yer almıştır. 46. maddesi 1. fıkrasında belirtildiği üzere ise; “42. maddenin 6. paragrafında belirtilen daimi yapısal işbirliğine katılmak isteyen üye devletlerden, Daimi Yapısal İşbirliğine Dair Protokol’de belirtilen kriterleri yerine getiren ve askeri kabiliyetler konusunda taahhütlerde bulunanlar, niyetlerini Konsey’e ve Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi’ne bildirirler.”⁷² ifadesi yer almış ve iş birliğine katılmak isteyen AB ülkeleri için süreç belirtilmiştir.

Lizbon Antlaşması’na ek olarak 9 Mayıs 2008 tarihinde yayımlanan Kalıcı Yapısal İş Birliği’ne dair protokolde ise (Protocol:10)⁷³ PESCO’nun Avrupa Savunma Ajansı bünyesinde savunma kabiliyetlerinin artırılması, araştırma, geliştirme ve silahlanma alanlarında destek verebilecek ve askeri kabiliyetleri daha yüksek kriterleri karşılayabilen tüm üye ülkelere açık olduğu belirtilmiştir. 22-23 Haziran 2017 tarihlerinde düzenlenen Avrupa Konseyi toplantısının sonuç bildirisinde ise Avrupa’nın güvenlik ve savunmasının güçlendirilmesi için ve 2016 yılında belirlenen AB Küresel Stratejisi’nde belirlenen hedeflere ulaşabilmek için, “AB’nin kapsayıcı Daimi Yapısal İşbirliği’ni bir an önce başlatması gerektiği” belirtilmiştir⁷⁴.

13 Kasım 2017 tarihinde ise yirmi üç üye devletin bakanları ortak PESCO bildirisini imzalamış ve Yüksek Temsilci ve AB Konseyi’ne teslim etmişlerdir. 7 Aralık 2017 tarihinde Portekiz ve İrlanda’nın da PESCO’ya dâhil olması sonrasında PESCO’nun bağlayıcı hükümleri üzerine uzlaşıya varılmıştır. Bu bağlamda PESCO’nun ortak güvenlik ve savunma için en önemli enstrüman olduğunun altı çizilmiş, daha fazla uyuma, devamlılığa, koordinasyona ve iş birliğine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. AB’nin savunma ve güvenlik alanındaki kabiliyetlerinin geliştirilmesi, operasyonlar için hazırbulunuşluluğun artırılması ve silahlı kuvvetlerin güçlendirilmesi gibi hedeflerin yerine getirilebilmesi için mevcut kaynakların

⁷¹ Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, Madde 42.

⁷² Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, Madde 46.

⁷³ Consolidated version of the Treaty on European Union - PROTOCOLS - Protocol (No 10) on permanent structured cooperation established by Article 42 of the Treaty on European Union, Official Journal L 115 , 09/05/2008 P. 0275 - 0277

⁷⁴ European Council Meeting, 22-23 Haziran 2017, Brussels.

optimize edilmesi ve toplam verimliliğin artırılması için projelerin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. PESCO'nun birlik içerisindeki diğer iş birliklerinden farkı, üye ülkelerin altına girdiği yükümlülükler için hukuki bağlayıcılığın olmasıdır. PESCO'ya dâhil olma gönüllülük esasına bağlı olsa da alınan kararlar bağlayıcıdır ve karar alım süreci üye ülkeler tarafından gerçekleştirilmektedir.⁷⁵

2.5.3. GÜVENLİĞİN AVRUPALILAŞMASI

Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunmaya dair politikaları 1990'lı yıllardan bu yana önemli ölçüde gelişmesine rağmen, bu politika alanının halen ulusal hükümetlerin kontrolü altında olduğu bilinmektedir. AB, dışişleri ve güvenlik politikasını halen ulusal dış politikasının bir uzantısı olarak görmek ve yönetmektedir. Ancak son zamanlarda, AB literatüründe Brükselleşme (Brusselsization) olarak bilinen ve ulusal başkentlerin Brüksel'e taşınması olarak yorumlanan bir süreç önemli ölçüde yaşanmaktadır. Bazı hükümetlerin isteksiz tavırlarına rağmen dışişleri ve güvenlik politikasında AB'nin kolektif bir şekilde hareket etmesi hem Komisyon ve Parlamento tarafından hem de üye ülke hükümetleri tarafından talep edilmektedir. Birliğe yapılan temel eleştiri bu talepleri karşılayabilecek kabiliyetlerin gösterilmemesi ve dolaylı olarak dış politikada etkin güce ulaşamamasıdır. AB'nin dışişleri, güvenlik ve savunma politikaları inişli-çıkışlı bir seyirde devam etmiştir. Ortak Harekâtlar ile önemli başarılar elde edilse de Yugoslavya gibi başarısız örnekler de bulunmaktadır. AB dışişleri ve güvenlik politikalarında ve bununla ilgili politika enstrümanı geliştirme sürecinde biraz yavaş yol almaktadır. Ortak Dışişleri ve Savunma Politikası'nın düzenlenmesi ve adapte edilmesi sonrasında faydalı çıktıların üretildiği söylenememektedir. Nitekim Komisyon'un bu konuda şeffaf olmaması, Konsey'in veto hakkının bulunması ve Ortak Strateji ve Müşterek Harekât faaliyetlerinin birçok soru işareti barındırmaktadır. Egemenlik konusundaki tartışmalar bir yana bırakıldığında AB ve üye devletlerin bu alanda politikaların güçlendirilmesi ve geliştirilmesi için sorumluluk üstlendiği de

⁷⁵ About PESCO, (Çevrimiçi) <https://pesco.europa.eu/> , 9 Şubat 2019.

kabul edilmelidir. Bu bağlamda Avrupa'nın karşılaştığı sorunlara karşı Avrupalılaştırmış çözümlerin getirilmesi gerektiğine olan inanç her geçen gün artmaktadır.⁷⁶



⁷⁶ Dover, **a.g.e.**, s.249-250.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TEMEL GÜVENLİK PERSPEKTİFİ VE NATO İLE ETKİLEŞİMİ

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TEMEL GÜVENLİK PERSPEKTİFİ

3.1.1. TERÖRİZM VE TERÖRLE MÜCADELE

İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze değin siyasi hedeflerini gerçekleştirmek isteyen kişiler veya gruplar terörist eylemler ile toplumda korku ve infial yaratarak idarecilerin fikirlerini değiştirmeye çalışmışlardır. Önceleri daha dar alanda ve yerel düzeyde eylemlerde bulunan terörist gruplar ekonomik ve sosyal koşulların gelişmesine paralel olarak etki ve şiddetin gücünü arttırmışlardır. Günümüzde ise teknolojinin muazzam bir düzeye erişmesiyle birlikte terör örgütleri dünya genelinde kendi ideolojisini daha kolay yayabilmekte hatta örgüt üyeleri ile doğrudan temas kurmadan bile birçok sivilin ölümüne neden olabilecek eylemler gerçekleştirebilmektedir.¹

Terörle ve Terörizmle mücadele kavramı, bütünsel olarak ele alındığında çok sayıda politika alanını içeren bir nitelik taşımaktadır. Kimi zaman adalet ve içişleri alanlarındaki politikalar, terörizmle mücadele kapsamında belirleyici olabilirken, diğer taraftan stratejik noktalara ve tesislere yönelik kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer silahların kullanılması suretiyle verilebilecek olası zararlar da terörizmle mücadele politikasının bir parçası hâline getirilebilmektedir. Terörizm, bir savaş durumu olarak değerlendirildiğinde güvenlik ve savunma politikaları ön plana çıkarken, bir hastalık olarak durumu olarak ele alınması neticesinde ise terörizmle mücadele faaliyetleri, ekonomik ve sosyal politikalardan, eğitim ve kültür politikalarına dek çok sayıda iyileştirici politika alanını kapsayacak biçimde

¹ Ertan Efeğil, **Terörizm ve Terörle Mücadele Yöntemleri**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2018, s.7.

genişletilecektir. Aslında terörizmin nasıl değerlendirildiğine ilişkin bazı tedbirlere öncelik verilmekle birlikte, diğer tedbirlerin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Esas itibariyle nihai hedef ise terörizme karşı tüm politikaları içeren topyekûn bir mücadelenin sürdürülebilmesidir.²

11 Eylül saldırıları öncesinde küresel terörle mücadele stratejilerini benimsemek yerine terörle mücadeleyi EUROPOL'un çalışma alanı içerisinde değerlendiren Avrupa Birliği, bu olayın hemen akabinde terörle mücadele kapsamında yeni vizyon ve stratejileri ortaya koymaya çalışmıştır. 11 Eylül saldırılarının güvenlik konsepti çerçevesinde dünya düzeninde değişiklik yaratması ve terörün belirli devletlerin kullandığı bir argüman olmaktan çikarak tüm insanlığı tehdit eder bir düzeye ulaşması, Avrupa Birliği'ni iç güvenlik anlamında daha sıkı bir entegrasyona zorlamıştır.³

Avrupa da teröre karşı işbirliği girişimi ilk olarak 1972 yılında Münih Olimpiyatlarında gerçekteştirilen saldırılar ile gündeme gelmiştir. Kara Eylül örgütüne mensup teröristler, Münih'te sporcuların kaldığı olimpiyat köyünde ki iki apartmana saldırı düzenleyerek on bir sporcu ve antrenör ile bir alman polisin ölümüne neden oldular. Uluslararası arenada çok ses getiren bu olayın ardından topluluğa üye ülkeler arasında işbirliğini amaçlayan ve sonraları EUROPOL'e dönüşecek Trevi grubu kuruldu.

1994 yılında ekonomik nedenlerle dönemin Batı Almanya'sı ile Fransa arasında seyahat edenlere uygulanan kontrollerin azaltılması ve aşamalı bir şekilde kaldırılmasına yönelik olarak imzalanan Saarbrücken Anlaşması, Schengen Antlaşmasının da temelini oluşturur. 1985 yılında Almanya ve Fransa'nın yanı sıra Benelux ülkelerinin de katılımıyla imzalanan Schengen Antlaşması, bir taraftan kendi ülkeleri içinde seyahat eden vatandaşlara serbest dolaşım getirmiş diğer taraftan da dahili sınır kontrollerini kaldırarak polis ve adli işbirliğinin sağlanarak harici sınır kontrollerinin gerçekteştirilmesine olanak sağlamıştır. İngiltere ve İrlanda harici diğer

² Burak Tangör ve Sevinç Sayın, "Avrupa Birliğinin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı ?", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:11,Sayı:1, s.86.

³ İhsan Bal, **Terörizm, Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s.365.

üye ülkelerde aşamalı olarak bu anlaşmayı kabul ederek Schengen Bölgesine dahil olmuşlardır. Kişilerin serbest dolaşımı üye ülkeleri ekonomik anlamda olumlu etkileyerek ülkelerin kurumları arasındaki idari ve adli işbirliğini güçlendirmiş olsa da terör problemi ve iltica gibi serbest dolaşımın yaratacağı yeni problemlerinde tartışılmasına sebep olmuştur.

1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması, Birlik içerisinde Özgürlük, Güvenlik ve Adalet gibi kavramların yeniden tanımlanmasının temelini oluşturmuştur. Bu Antlaşma ayrıca Maastricht Antlaşması'nın adalet ve içişleri konusundaki ortak yarar esasına dayanan konular listesinde bir takım değişiklik ve eklemeler meydana getirmiştir. Amsterdam Antlaşmasının temel hedefleri;

- Avrupa Birliği ülkelerinde serbest dolaşımın yarattığı engelleri ortadan kaldırmak.
- Örgütlü suçlar ve terörizmle mücadele ederek vatandaşların ve kamu güvenliğini birlik çapında sağlamak.
- Üye ülkelerin kolluk güçleri, gümrükleri ve adli kurumları arasında koordinasyonu geliştirerek Europol'ün etkinliğini arttırmak.
- Avrupa Birliği'nin merkezine, istihdam ve vatandaş haklarını yerleştirmek suretiyle kurumsal yapıyı daha etkili bir hale getirmek.
- Üye ülkelerin ceza yasalarında bazı hukuki güncellemeler ile eş güdümü gerçekleştirmek.⁴

1999 yılında gerçekleştirilen Tampere Zirvesi'nde, Amsterdam Antlaşması'nda ortaya konulan hedeflere ulaşabilmek için bir eylem planı hazırlanmıştır. Avrupa Birliği'nin terörle mücadele politikalarının geliştirilmesinde önemli bir yere sahip olan bu zirvede;

⁴ Umut Kedikli, "Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikaları ve Hukuki Boyutu", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, 2006, Cilt 2 (7): 54-79

- Üye ülkelerce ortak soruşturma ekiplerinin oluşturulması,
 - Adalet ve İçişleri konularında birliğin dış eylemlerine yönelik net önceliklerin, politika hedeflerinin ve tedbirlerin tanımlanması
 - Üye ülkelerde işlenen suçların araştırılması ve soruşturulmasında görevli Eurojust kurulması,
 - Kriminal konularda adli kararların karşılıklı tanınmasına olanak sağlanması
 - Ulusal ceza hukuklarının yakınlaştırılması
 - Organize suçlara ilişkin üye devletler ile sınırdaş olan üçüncü ülkeler arasında bölgesel işbirliğinin desteklenmesi
- gibi konular karara bağlanmıştır.⁵

Tampere Zirvesi, Adalet ve İçişleri konularında Birliğin dış eylemlerine yönelik olarak temel öncelikler, bazı politik hedeflerin ve tedbirlerin tanımlanmasına imkân sağlamıştır. Aslında bu zirveyi Amsterdam Antlaşmasında belirlenen görevlerin gerçekleştirildiği bir platform olarak görmek mümkündür. Geçmiş dönemde özellikle üçüncü sütun ile ilgili yapılan çalışmalar bu zirvede alınan kararların bir bakıma temelini oluşturmaktadır.⁶

Avrupa Birliği'nde diğer tehlikeli suçlar kategorisinde yer alan ve ülkelerin iç sorunu olarak görülerek farklı politik mücadele ve stratejileri barındıran Terörle Mücadele Kavramı, 11 Eylül saldırılarının ardından ise Avrupa Birliğinin öncelikli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Öngörülemeyen bir şekilde meydana gelen bu saldırılarla gündeme gelen “*Asimetrik Tehdit*” kavramı, dünyanın en güvenli bölgelerinden biri kabul edilen Pentagon'un bile vurulabileceğini ortaya koymuştur. Süper güç ABD'nin bile engellemekte çaresiz kaldığı bu saldırılar, terörün bölgesel boyuttan küresel boyuta kaydığını, bir sonraki hedefin Avrupa'nın herhangi bir köşesi olabileceği ihtimalinin bir göstergesi olmuştur.

⁵ Bal, a.g.e s.366

⁶ Mehmet Özcan, **Avrupa Birliği Sığınma Hukuk: Ortak bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, USAK Yayınları, Ankara, 2005, s.150.

Avrupa Konseyi 21 Eylül 2001 tarihinde olağanüstü toplanarak ODGP'nin terörle mücadele politikasında etkinliğinin artırılması, polis ve yargı işbirliğinin genişletilmesi ve terörle mücadelenin birliğin öncelikli hedeflerinden biri haline dönüşmesi gerekliliği başta olmak üzere beş temel amaç belirlenmiştir;

- Üye ülkeler arasında polis ve adli işbirliğini artırmak,
- Uluslararası hukuk araçlarını geliştirmek,
- Terörizmin finansmanını sonlandırmak,
- Havacılık güvenliğini yeniden gözden geçirmek ve güçlendirmek,
- AB'nin küresel eylemlerinin koordinesini sağlamak⁷

Haziran 2002 tarihinde Sevilla'da gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirvesi'nde ise ODGP ve AGSP'nin terörle mücadelede etkinliğinin artırılması, üye devletlerin kriz yönetimi askeri ve sivil kapasitelerinin artırması ile AGSP'nin daha da geliştirilmesi gerektiği kararlaştırılmıştır.⁸ Dolayısıyla Avrupa Birliğinde 11 Eylül saldırılarının ardından insan odaklı güvenlik anlayışı terk edilerek askeri merkezli güvenlik anlayışına geçilmiştir. Yüksek güvenli bir toplum oluşturma çabası ile AGSP'de askeri güç oluşturularak bu gücün terörle mücadele etmesini sağlamaya yönelik adımlar atılmıştır.⁹

AB Konseyi, 12 Aralık 2003 tarihinde gerçekleştirilen Brüksel Zirvesi'nde ODGP Temsilcisi Javier Solana tarafından hazırlanan, "*Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa*" (*A Secure Europe in a Better World - European Security Strategy*) adı altında Avrupa Güvenlik Stratejisi'ni (AGS) kabul etmiştir. Terörizmin açıkça bir tehdit olarak nitelendirildiği ve birliğin stratejik bakış açısını genişleten bir çalışma olarak dikkat çeken bu belgede, ülkelerin günümüzün karmaşık sorunları ile tek başlarına mücadele edemediği, küresel bir aktör sıfatıyla Avrupa Birliği'nin artık küresel güvenlik problemlerinin çözümüne daha fazla katılması gerektiği ifade

⁷ CONCLUSIONS AND PLAN OF ACTION OF THE EXTRAORDINARY EUROPEAN COUNCIL MEETING ON 21 SEPTEMBER 2001, (Çevrimiçi) <https://www.consilium.europa.eu/media/20972/140en.pdf>, 5 Ocak 2019.

⁸ Presidency Conclusions Seville European Council, (Çevrimiçi), http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-02-13_en.pdf, 5 Ocak 2019.

⁹ Yiğittepe, a.g.e., s.145

edilmiştir. Belgede Avrupa'nın güvenliğini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilecek tehditler dört madde de sıralanmıştır;¹⁰

- *Terörizm*; Özellikle Ortadoğu bölgesinde kitle imha silahlarının yaygınlaşması, özellikle Avrupa ülkelerini hedef ve üs olarak seçen terörist organizasyonlar ve daha az öngörülebilir ancak daha karmaşık yeni tehditler.
- *Bölgesel Çatışmalar*; İnsanların hayatını, temel hak ve hürriyetlerini tehdit eden ve özellikle Ortadoğu, Afrika ve Kore coğrafyasında yaşanan bölgesel çatışmalar.
- *Başarısız Devletler*; Somali, Liberya ve Taliban kontrolü altındaki Afganistan da görüldüğü üzere yolsuzluk, gücün kötüye kullanılması ve kurumların zaafiyeti nedeniyle ortaya çıkan tehditler.
- *Organize Suçlar*; Uyuşturucu, kadın ticareti, yasa dışı göçmenler ve Avrupa'nın güvenliğini tehdit eden silahlı suç örgütleri.

Geleneksel savunma konseptinin günümüzün karmaşık tehditlerine karşı çözüm olmaktan uzak olduğu, salt askeri güç ve stratejilerle belirtilen tehditlerle baş edilemeyeceği belirtilen belgede, kriz ve tehdit henüz ortaya çıkmadan istihbarat akışını güçlendirerek önlem alınması gerektiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla sadece askeri yöntemler ile değil adli, istihbari ve polis gücü gibi birçok alanda ortak işbirliğinin sağlanması arzu edilmektedir. Avrupa Güvenlik Stratejisi belgesinde söz konusu tehditlere yönelik olarak Avrupa'nın güvenliğini sağlamak için üç hedef belirlenmiştir;¹¹

- *Tehditlerin tespit edilmesi ve karşılık verme*; Artık terörist gruplar belirli bir coğrafya da değil tüm dünyada her an eylem gerçekleştirecek potansiyele sahiptir. Bu yüzden daha eylem gerçekleştirilmeden istihbari işbirliği sağlanarak önceden tespit edilip engellenmelidir.
- *Yakın Coğrafyada ki ülkelerde güvenliğin sağlanması*; Özellikle Ortadoğu da yaşanan Arap-İsrail çatışması öncelikli olmak üzere, Balkanlar ve Güney Kafkasya da istikrarın ve iş birliğinin sağlanması ve Akdeniz ülkeleri ile Barselona Süreci

¹⁰ European Security Strategy, (Çevrimiçi) <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world> , 5 Ocak 2019.

¹¹ A.e.

çerçevesinde devam eden ekonomik ve kültürel işbirliğinin artarak sürdürülmesi önemlidir.

- *Düzenli işleyen bir Uluslararası Sistem;* Uluslararası güvenliği ve barışı sağlamada en etkin örgüt olan Birleşmiş Milletlere ve uluslararası hukuka bağlılık dile getirilirken sosyal ve politik reformlar desteklenerek uluslararası çerçevede politikaların belirlenmesi gerekmektedir.

11 Mart 2004 tarihinde Madrid’de bulunan Atocha istasyonunda hareket etmek üzere olan bir yolcu treninde patlayan bombalar, 191 kişinin ölümüne 1841 kişinin yaralanmasına neden oldu. Halen Avrupa’da en çok ölüme neden olan bu terör saldırısının üzerinden iki yıl geçmeden bu kez 7 Temmuz 2005 tarihinde Londra metrosunun farklı noktalarında eş zamanlı olarak gerçekleştirilen terör eylemleri ile 52 kişi yaşamını yitirirken 700’den fazla insan yaralandı.¹² Avrupa coğrafyasının merkezinde gerçekleştirilen bu eylemler, Avrupalı Devletleri terörle mücadele konusuna daha fazla öncelik vermeleri gerekliliğine neden olmuştur.

Saldırıların hemen ardından 25 Mart 2004 tarihinde gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi neticesinde “*Terörizmle Mücadele Deklarasyonu*” yayımlanarak “*AB Terörizmle Mücadele Stratejik Hedefleri*” başlığı altında yedi maddelik bir aksiyon planı oluşturulmuştur. Bu planda;

- Terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğini derinleştirmek,
- Terörist grupların finansal ve diğer ekonomik kaynaklara erişimini engellemek,
- AB kurumları ve üye devletlerde terörist şahısları tespit edip soruşturmak suretiyle terörist saldırı girişimlerini engellemek için en üst düzeyde mücadele etmek,
- Uluslararası ulaşım güvenliğini korumak ve etkili bir sınır kontrol sistemi sağlamak,
- Avrupa Birliği ve Üye Devletlerin meydana gelebilecek bir terörist saldırısının sonuçları ile başa çıkma kapasitesini artırmak,
- Terörü destekleyen, terörizme neden olan ve katkı sağlayan etkenleri belirlemek.

¹² Madrid Train Attack, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-14666717/2004-madrid-train-attacks>, 6 Ocak 2019.

- Üçüncü ülkelerin terörle mücadele faaliyetlerini analiz etmek, değerlendirmek ve desteklemek.¹³

Deklarasyonun son bölümünde ise “*Terörizme Karşı Dayanışma*” başlığı altında belirtilen üç maddenin konsey tarafından Avrupa Birliği Anayasasına eklenmesi kabul edilmiştir. 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren ve Lizbon Antlaşması olarak da bilinen Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliğinin İşleyişine Dair Antlaşmanın 42/7. Maddesinde yer alan bu hükümde “*Bir üye devletin ülkesinin silahlı saldırıya uğraması halinde, diğer üye devletler, Birleşmiş Milletler Şartı’nın 51. maddesine uygun olarak, bu devlete kendi imkanları dahilindeki tüm araçlarla yardım ve destekte bulunmakla yükümlüdür. Bu, belirli üye devletlerin güvenlik ve savunma politikalarının özel niteliğine hanel getirmez.*” denilmektedir.¹⁴

3 Ekim 2005’te, AB üyesi ülkelerin komşuları ile olan sınırlarının korunmasını sağlamak ve güvenliğini tesis etmek amacıyla “Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi İçin Operasyonel İşbirliği Ajansı” (FRONTEX) kurulmuştur. 30 Kasım 2005’te ise, “AB Terörizmle Mücadele Stratejisi” kabul edilmiştir. Strateji, terörizmle mücadeleyi dört kısımda ele almaktadır:¹⁵

- *Önleme*; Terörizme katılımın ve radikalleşmenin önüne geçilmesi, yeni nesil terörist grupların ortaya çıkmasının engellenmesi.
- *Koruma*; Sınır güvenliğini ve ulaşım güvenliğini artırarak AB vatandaşlarını ve altyapıyı saldırılara karşı korumak.
- *İzleme*; Birliğin sınırları içerisinde ve dışında terör eylemlerinin planlanmasını, hareketini, iletişimini, eylemlerde kullanılacak materyallere erişimini engelleyerek teröristleri izlemek, yakalamak ve yargı önüne çıkarmak.

¹³Declaration on combatting Terrorism, (Çevrimiçi) https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/79637.pdf , 6 Ocak 2019.

¹⁴ Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, (Çevrimiçi) <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> , 6 Ocak 2019.

¹⁵European Union Counter Terrorism Strategy, (Çevrimiçi) <https://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014469%202005%20REV%204> , 7 Ocak 2019.

- *Karşılık Verme*; Birlik ve dayanışma ruhu ile gerçekleşen bir terör eyleminden kaynaklanan olumsuzlukların asgariye indirilmesi, meşruiyetin sağlanması ve kamuoyunun desteğinin artırılması.

Her ne kadar Madrid ve Londra saldırıları ile terör eylemlerinin Avrupa başkentlerinde ve şehirlerinde görülmesi, Birlik içerisinde ortak hareket etme ve dayanışma çabalarını artırmış olsa da Birliğin sahip olduğu baskın ulus devlet faktörü ekseninde devletlerin daha çok ulusal çıkara odaklı tavır ve yaklaşımları neticesinde bu sınavın başarısız yönünü temsil etmektedir. Londra ve Madrid saldırılarından yaklaşık on yıl sonra alınan kurumsal ve hukuki tedbirlere rağmen, Ocak 2015 ve Kasım 2015'te gerçekleşen Paris saldırıları ile başlayan süreç Avrupa'nın tekrar uluslararası terörizmle yüzleşmesine sebep olmuştur.¹⁶

Tablo 3.1.: Avrupa'da Gerçekleşen Terör Eylemleri (2014-2018)

2004-2018 TARİHLERİ ARASINDA		
AVRUPADA GERÇEKLEŞEN TERÖR EYLEMLERİ		
TARİH	ÜLKE	ÖLÜ SAYISI
Mart 2004	Madrid	191
Temmuz 2005	Londra	56
Mayıs 2014	Brüksel	4
Ocak 2015	Paris	17
Şubat 2015	Kopenhag	1
Kasım 2015	Paris	130
Ocak 2016	İstanbul	12
Mart 2016	Brüksel	32
Temmuz 2016	Nice	86
Aralık 2016	Berlin	12
Ocak 2017	İstanbul	39
Mart 2017	Londra	4
Nisan 2017	Stockholm	5
Mayıs 2017	Manchester	23
Haziran 2017	Londra	7
Ağustos 2017	Brüksel	12

Kaynak: Avrupa'daki Terör Saldırılarının Kronolojisi, (Çevrimiçi)

<https://www.dw.com/tr/avrupadaki-ter%C3%B6r-sald%C4%B1r%C4%B1lar%C4%B1n%C4%B1n-kronolojisi/a-38945764>

, 8 Ocak 2019.

¹⁶ Samet Zenginoğlu, "Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl:2016/3 ,Sayı:25, s.174.

Tablodan da anlaşılacağı üzere Paris, Brüksel, İstanbul, Manchester ve Barcelona gibi Avrupa başkentleri son dört yıl içerisinde çok sayıda terör saldırısına maruz kaldı. Sadece 2014-2018 yıllarında Avrupa da gerçekleşen terör saldırılarında 384 kişi hayatını kaybetti. Özellikle Fransa'da gerçekleşen terör saldırıları sonrasında birçok Avrupa ülkesinde iç güvenliği sağlamak amacıyla devletlerin ordularından da destek alınmaya başlanmıştır. Yaşananların etkisi ve Terörizm ile mücadelenin daha etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla 28 Nisan 2015 tarihinde Komisyon tarafından Avrupa Güvenlik Ajandası hazırlanmıştır. Avrupa Güvenlik Ajandası güvenlik sorununu terörizm, organize suçlar ve siber suçlar öncelikli olmak üzere üç temel başlık altında sıralamaktadır. Avrupa Birliği kurum ve kuruluşlarının, üye devletlerin ve yerel otoritenin sorumluluk paylaşımı, karşılıklı güven ve işbirliği çerçevesinde çalışması gerekliliği ifade edilen raporda beş temel prensip ortaya konulmuştur;

- *Temel haklara tam uyumu sağlamak*; Güvenlik ve temel haklara saygı, birbiri ile zıt amaçlar değil, aksine tutarlı ve tamamlayıcı politika hedefleridir.
- *Vatandaşların güvenini sağlamak için daha fazla şeffaflığa, hesap verebilirliğe ve demokratik kontrole sahip olmak*; Avrupa Parlamentosu, eş-yasama görevini üstlenerek demokratik bir gözetim sağlamayı amaçlamaktadır.
- *Mevcut AB düzenlemelerinin daha iyi bir şekilde uygulanmasını garanti etmek*; Komisyonun önceliklerinden biri üye devletlerin karşılıklı güvenini tesis etmelerini, bilgi paylaşımı için mevcut araçlardan tam olarak yararlanmalarını sağlamak ve yetkili makamlar arasında sınır ötesi operasyonel işbirliğinin geliştirilmesine yardımcı olmaktır.
- *Birimler ve politikalar arasında daha fazla katılım ve işbirliğini sağlamak*; Farklı güvenlik tehditleri, arasındaki artan ilişki göz önüne alındığında politika ve eylemler tüm AB Kurumları arasında tam olarak koordine edilmelidir.

- *Güvenliğin tüm iç ve dış boyutlarını bir araya getirmek*; Güvenlik tehditleri yalnızca AB sınırları içerisinde değildir. AB'nin iç güvenliği ve küresel güvenlik birbirleri ile ilişkili olarak değerlendirilmelidir.¹⁷

Rapora göre, son dönemde Paris, Brüksel ve Kopenhag da yaşanan terör eylemleri, AB'nin terörizm ve sınır dışı terörist unsurlara karşı daha güçlü bir cevap verme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Suriye, Irak ve Libya gibi çatışma bölgelerinde Avrupa vatandaşlarının terör örgütlerine katılımının artması, eğitilmesi ve silahlandırılması Avrupa'nın iç güvenliği için potansiyel bir risk teşkil etmektedir. Ayrıca insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, silah ticareti gibi organize sınır ötesi suçlar yeni eylem arayışı içerisinde olmakla birlikte ciddi anlamda sosyal ve ekonomik maliyetleri de beraberinde getirmektedir.

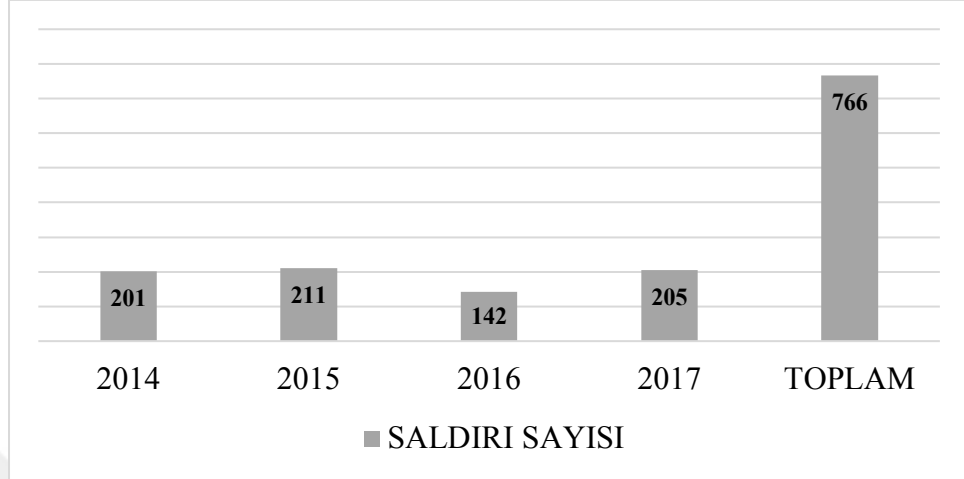
EUROPOL tarafından 2016 yılında yayınlanan Terörizm Durum ve Eğilim Raporuna göre 2015 yılında Avrupa'daki terör faaliyetlerinin¹⁸ oranı bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 5'lik bir artış göstererek 211'e yükselmiştir. Eylemlerin 103'ü Birleşik Krallık'ta gerçekleşirken, Fransa'da 72, İspanya'da ise 25 faaliyet rapor edilmiştir. Raporda en dikkat çekici unsurlardan birisi 2014 yılında üye ülkelerde Cihatçı Örgütler tarafından dört eylem raporlanırken, 2015 yılında bu rakam 17'ye yükselmiştir. Benzer bir durum sağ kanatçılar tarafından gerçekleştirilen eylemler içinde geçerlidir. Örgütlerin 2014 yılında rapor edilen herhangi bir eylemi bulunmazken 2015 yılında bu sayı 9'a yükselmiştir.¹⁹

¹⁷ Eu Agenda On Security, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/basic-documents/docs/eu_agenda_on_security_en.pdf , 12 Ocak 2019.

¹⁸ Raporda Terör faaliyetleri ifadesinden kastedilen gerçekleşmiş/başarısız olmuş/engellenmiş terör eylemleridir.

¹⁹The European Union Terrorism Situation Trend Report, (Çevrimiçi) <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016> , 12 Ocak 2019.

Şekil 3.1.: AB Ülkelerinde Gerçekleşmiş/Başarısız Olmuş/Engellenmiş Terör Faaliyetleri (2014-2017)



Kaynak: European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016> , 13 Ocak 2019.

Grafikte de görüleceği üzere 2014-2017 yılları arasında 766 terörist faaliyet rapor edilmiştir. 2014 yılında AB'nin güvenliğine yönelik tehditlerin arttığı gözlemlenmekle birlikte eylemlerin büyük bir kısmının ayrılıkçı gruplar tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bununla birlikte özellikle çatışma bölgelerinde cihat düşüncesinden esinlenen ve askeri yeteneklerini ve kapasitelerini geliştiren birey ve grupların (El Kaide, DAEŞ, vb.) AB üyesi ülkelerde gerçekleştirdiği eylemlerdeki artış dikkat çekmektedir.²⁰

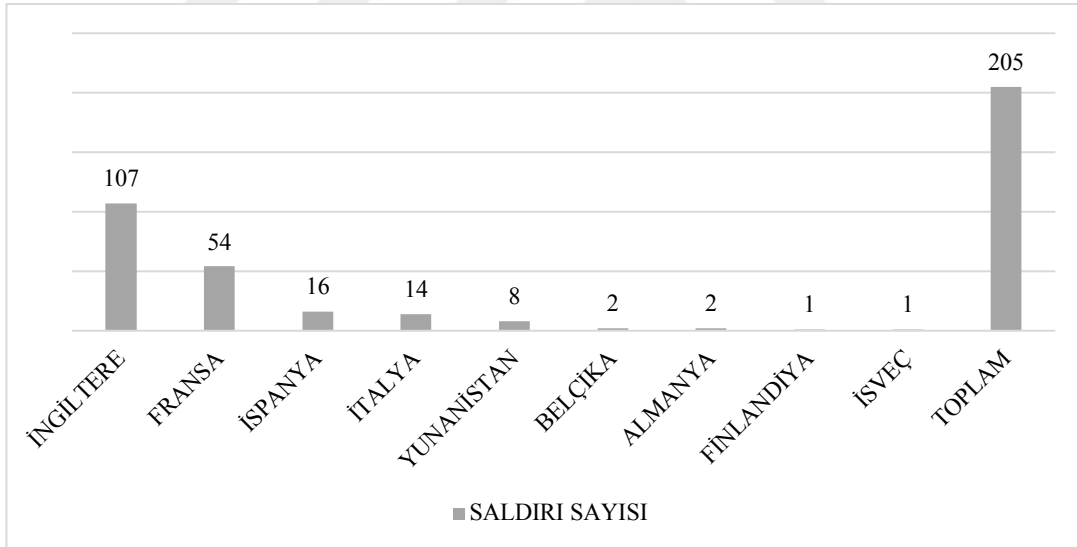
2015 yılında cihatçı örgütler tarafından organize edilen ve 7 Ocak 2015 tarihinde gerçekleştirilen *Charlie Hebdo* saldırısı başta olmak üzere, 13 Kasım 2015'te *Bataclan* ve *Stade de France Stadyumu* ile Paris'te gerçekleştirilen saldırılar neticesinde 150 kişi hayatını kaybetmiştir. Sadece DAEŞ ve El-Kaide tarafından gerçekleştirilen eylem sayısı ise bir önceki yıla göre yaklaşık dört kat artarak 17'ye yükselmiştir.²¹

²⁰ A.e.

²¹ Europol, (Çevrimiçi) <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016>, 10 Nisan 2019.

2016 yılına gelindiğinde toplamda 142 eylem rapor edilmiş, gerçekleşen saldırılarda 142 kişi hayatını kaybetmiş 379 kişi ise yaralanmıştır. Saldırılarda ölen ve yaralananların büyük bir çoğunluğu cihatçı örgütler tarafından gerçekleştirilen eylemlerin sonucunda meydana gelmiştir. Sadece bu örgütler tarafından organize edilen 13 eylemde (Fransa’da 5, Belçika ve Almanya’da 4) 135 kişi hayatını kaybetmiştir.²² DAEŞ ve El-Kaide terör örgütlerinin, AB ülkelerinde gerçekleştirdiği eylemler Müslümanların en çok yaşadığı AB ülkesi olan Fransa başta olmak üzere İslam ve Müslümanlık karşıtlığı 2015 yılının başından itibaren dramatik bir şekilde yükseltmiştir. Brüksel, Nice, Berlin, Londra ve Manchester gibi Avrupa kentlerinde gerçekleşen terör eylemleri Avrupa’daki Müslümanları hedef noktasına koyarak onlara yönelik dışlama ve saldırıların artmasına neden olmuştur.²³

Şekil 3.2.: 2017 Yılında AB Ülkelerinde Gerçekleşmiş / Başarısız Olmuş / Engellenmiş Terör Saldırıları



Kaynak: European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016> , 13 Ocak 2019.

Avrupa Polis Teşkilatı (EUROPOL) tarafından yayınlanan “AB Terörizm Durumu ve Trendi 2018 Raporu”na göre 2017 yılında Avrupa’da önceki yıllarda

²² A.e.

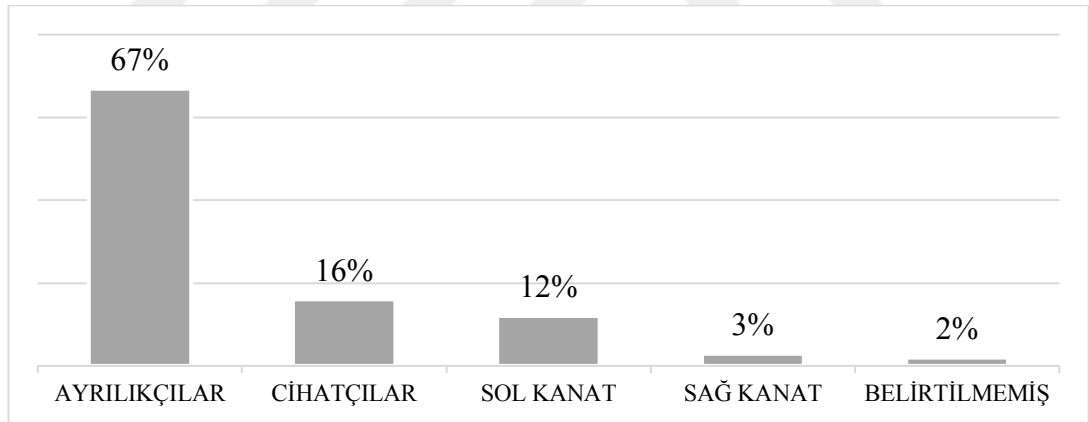
²³ Murat Aktaş, AB Ülkelerinde İslamofobi ve Terörizm, (Çevrimiçi) <https://www.ombudsman.gov.tr/dergilerimiz/makaleler/5-MuratAktas.pdf> , 19 Ocak 2019.

düşüşe geçen terör faaliyetlerinin yaklaşık yüzde 45 arttığı, buna karşılık eylemlerde hayatını kaybedenlerin sayısında yüzde 50 oranında azalma olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle Cihatçı Örgütler tarafından organize edilen eylemlerin bir önceki yıla göre yüzde 50'den fazla artış gösterdiği, saldırıların büyük bir kısmının tek başına ve amatörce yapıldığı vurgulanmıştır.

Yine 2017 yılında AB ülkelerinde 205 terör faaliyetleri raporlanırken gerçekleşen saldırılarda 68 kişi hayatını kaybetmiş, 844 kişi ise yaralanmıştır.

Araştırmaya göre gerçekleşen saldırıların yarısından fazlası Birleşik Krallık (İngiltere, 107) tarafından rapor edilirken, Fransa'da 54, İspanya'da 16, İtalya'da 14, Yunanistan'da 8, Almanya ve Belçika'da 2, Finlandiya ve İsveç'te 1 saldırı kayıtlara geçmiştir.

Şekil 3.3.: 2017 Yılında AB Ülkelerinde Saldırı Gerçekleştiren Gruplar (Yüzdesele Oran)



Kaynak: European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016> , 13 Ocak 2019.

Saldırıların büyük bir kısmının ayrılıkçılar (Yüzde 67) tarafından gerçekleştirildiği belirtilen raporda, saldırılardan yüzde 16'sının Cihatçı Örgütler tarafından organize edildiği, yüzde 12'sinin sol kanat, yüzde 3'ünün aşırı sağcı gruplar ve yüzde 2'sinin ise kaynağı belirtilmemiş/tespit edilememiş kişiler tarafından düzenlendiği kaydedilmiştir. Avrupa'nın terörün hedefinde olmaya devam ettiği

belirtilen raporda, terörizmin tüm dünya ve insanlık için bir tehdit olduğu bu sebeple terörizme karşı işbirliğinin devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır.²⁴

11 Eylül saldırıları ve sonrasında Avrupa'da gerçekleştirilen eylemler Terörizm ve Terörle Mücadele kavramlarına farklı bir perspektiften bakma zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Politik amaçlarla sembolik hedeflere yöneltilen saldırılar yerini toplumsal infial yaratacak şekilde ve özellikle dini motifleri kullanarak sivil hedeflere doğru yönelmiştir.²⁵ Kimlik merkezli tehditlerin, islamcı kimliğe sahip radikal unsurların alışlagelmiş yöntemlerin dışında şiddet içeren terör eylemlerinden meydana geldiği düşüncesi de bu saldırılarla birlikte ortaya çıkmıştır.²⁶ Terörizmin küresel bir boyuta ulaşması ve terör faaliyetlerinin dünyanın farklı yerlerinde organize ve finanse edilmesi Avrupa'nın Terörle Mücadele Stratejisinde ciddi değişimlere sebep olmuştur. Avrupa Birliği'nin hem birlik içerisinde hem de uluslararası platformda uygulamaya koymaya çalıştığı terörizmle mücadele stratejisinin temel unsurlarını hukuk devleti ilkesine bağlılık ve temel hak ve özgürlüklere saygı oluşturmaktadır. Dolayısıyla Avrupa Birliği, radikalleşmenin önüne geçilmesinden, bir terör eylemi ile karşılaşılması durumunda bu eylemin sonuçlarının asgariye indirilmesine, terörizmin neden olduğu mağduriyetlerin giderilmesine kadar bütünsel bir çerçevede ele aldığı terörizmle mücadele stratejisini, artan işbirliği ve eşgüdüm ile yürütmeye çalışmaktadır.²⁷

ABD ve Avrupa'da yaşanan terör eylemleri terörizm konseptinde ciddi değişimlere yol açmıştır. Terörle mücadelede devletlerin askeri tedbirlerini ve kapasitelerini arttırma cihetine gitmesi ve ülkeler arasında ittifakların kurulması gerekliliği, tüm dünya üzerinde terörizm merkezli ve etkili bir güvenlik algısı oluşmasına neden olmuştur. ABD gibi coğrafi açıdan çatışma bölgelerinde uzak ve süper güç olarak kabul edilen bir ülkede gerçekleşen saldırılar NATO'nun dahi hem

²⁴ European Union Terrorism Situation, **a.g.e.**

²⁵ Merve Yapıcı, "Uluslararası İlişkiler Disiplininde Entegrasyon Teorilerinin Yeri ve Etkinliği", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl:2007/9, Sayı:3, s.130-157

²⁶ Mustafa Aydın ve Sinem Açıkmeşe, "İslam Örneğinde Küreselleşen Dünyada Kimliğe Dayalı Güvenlik Tehditleri", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s. 197-214

²⁷Burak Tangör ve Sevinç Sayın, "Avrupa Birliğinin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı?", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:11,Sayı:1, ss.85-118.

ABD vatandaşlarının hem de AB vatandaşlarının güvenliğini sağlanması konusunda yetersiz kalması AB'nin terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğine yönelmesi ve kendi güvenlik politikalarını geliştirmesinin zorunlu olduğunu göstermektedir. Geliştirilecek işbirliği sadece terörle mücadele ile sınırlı kalmayacak aynı zamanda Avrupa güvenliğini tehdit eden tüm unsurlarla mücadele edebilecek ortak bir güvenlik yapılanması oluşturulmasına katkıda bulunacaktır. Özellikle NATO'dan bağımsız ancak etkili bir işbirliği içerisinde ve tüm üye devletlerin katkısı sayesinde AB, karşı karşıya kalacağı tehdit ve sorunlar ile mücadelesine devam edecektir.²⁸

3.1.2. MÜLTECİ KRİZİ VE GÖÇ SORUNU

Avrupa Birliği'nin temel yapısı eşitlik, adalet ve insan hakları gibi evrensel değerlerin yanı sıra liberal ekonominin işlevselliği üzerine inşa edilmiştir. Bu sebeple demokrasinin kısıtlandığı, temel hak ve özgürlüklerden yoksun, ekonomik sıkıntıların yaşandığı birçok ülke vatandaşı için Avrupa Birliği üyesi ülkelere göç avantajlı hale gelmektedir. Coğrafi olarak da Avrupa, göç hareketlerinin temel merkezlerinden biri olmakla beraber, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Avrupa'ya göç hareketi hızlanan bir ivme ile devam etmektedir. Avrupa Birliği'nin göç politikalarının gelişiminde konjonktürel etkiler önemli rol oynamaktadır. Avrupalı devletler kimi zaman Birliğe yönelen göçe olumlu bakmasına rağmen kimi zaman ise göç ve vize politikalarını katılaştırarak göçü engellemek cihetine gitmiştir.²⁹

İkinci Dünya Savaşının sona ermesi ile birlikte Avrupa'da sanayinin baş döndürücü bir hızla gelişmesi aynı zamanda genç iş gücüne olan ihtiyacı da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla Avrupa Birliği, göç politikalarını yeniden gözden geçirme ihtiyacı duymuş ve az gelişmiş ülkelere gelen göçmenlere kapılarını açmaya başlamıştır. Ancak Arap-İsrail Savaşı'nın ardından Arap devletlerinin petrol fiyatlarını artırmalarıyla ortaya çıkan ve bütün dünyayı etkisi altına alan Petrol Krizi, Avrupa Birliği'nin işgücü nüfusunu da etkileyen ciddi bir işsizlik dalgasına neden

²⁸ Yiğittepe, a.g.e., s.103-151.

²⁹Avrupa Birliği Ortak Göç ve Mülteci Politikaları ve İnsan Güvenliği İkilemi, (Çevrimiçi) https://www.academia.edu/20051180/Avrupa_Birliği_Ortak_Göç_ve_Mülteci_Politikaları_ve_insan_Güvenliği_ikilemi, 15 Ocak 2019.

olmuştur. Ekonominin kötüye gidişi ve işsizliğin artması Avrupa devletlerini daha katı bir göçmen politikası uygulamaya ve göçmen alımını kısıtlamaya yönelik adım atmaya zorlamıştır. Soğuk Savaşın sona ermesi, Berlin Duvarının yıkılması, Yugoslavya'daki iç savaş ve benzeri nedenlerle savaş mağduru ülke vatandaşları, Mülteci statüsünün getirdiği hukuksal haklardan faydalanmak için Batı Avrupa ülkelerine göç etmeye başlamışlardır. Avrupa Birliği ise bu göç hareketini kısmen engelleyebilmek ve kendi vatandaşlarına sağladığı sosyal ve ekonomik standartları koruyabilmek için Mülteci statüsünü yeniden tanımlamak ve göç politikalarını revize etmek ihtiyacı hissetmiştir.³⁰

Dünyada ve Avrupa'da yaşanan bu konjonktürel gelişmeler göçün Avrupa'da bir güvenlik meselesi olarak değerlendirilmesi zorunluğunu beraberinde getirmiştir. Özellikle 11 Eylül ve sonrasında Avrupa'da gerçekleştirilen terör eylemleri, Arap Baharı neticesinde ortaya çıkan düzensiz ve yoğun göç akımları, Avrupa ülkelerinde yaşanan finansal ve ekonomik krizler bu süreci hızlandırırken aynı zamanda Avrupa Birliğinin göç politikalarını güvenlik ve kontrol üzerine inşa etmeye başlamasına ve birliğin yapıtaşı olan temel insani değerlerden ve sosyal bütünleşmesinden uzaklaştıracak katı politikaları tercih etmesine sebep olmuştur. Göçün sınırlandırılmasına yönelik uygulamaya konulan politikalar, Avrupa'nın sosyal ve ekonomik imkânlarından faydalanma arzusunda olan kişi ve grupların yasal olarak giremedikleri topraklara yasadışı yöntemlerle girmek için farklı yöntemlere başvurmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Avrupa için göç olgusu, AB'nin güvenlik politikaları çerçevesinde irdelenmesi gereken önemli bir kriz haline dönüşmeye başlamıştır.

Maastricht ve Amsterdam Anlaşmaları ile düzenlenen Avrupa'nın ortak göç politikalarına ilişkin en önemli dönüm noktası şüphesiz Tampere Zirvesi'dir. Bu zirvede, Avrupa Birliği topraklarında özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturulabilmesi için bir strateji belirlenmesini, göç sorununa kaynak, transit ülke ve bölgelerdeki siyasi, ekonomik ve sosyal koşulları da göz önüne alacak şekilde

³⁰Nilüfer Ürütürk, "Avrupa birliği göç politikaları kapsam günümüzde mülteci sorunu", (Çevrimiçi) http://www.academia.edu/33764166/Avrupa_birliği_göç_politikaları_kapsam_günümüzde_mülteci_sorunu_Belge_alt_konu_başlığı_Nilüfer_ürütürk_Current_Topics_in_EU_Law, 17 Ocak 2019.

kapsamlı bir şekilde yaklaşılması ile bu konu üzerinde üye ülkelerin ortak bir işbirliği içerisinde çalışması gerektiği kararlaştırılmıştır.³¹ Bu zirvede genel itibariyle kararlaştırılan hususlar;

- Birlik içinde serbest dolaşım hakkı da dâhil olmak üzere, herkes tarafından güvenlik ve adalet koşulları altında özgürlüklerden yararlanılabildiğini sağlamak,
- Sığınma ve göç konularında ortak politikalar belirlerken diğer taraftan yasadışı göçü durdurmak ve yasadışı göçü organize edenlerle ve uluslararası suçları işleyenlerle mücadele etmek,
- İnsani ihtiyaçlara cevap verme kabiliyetine sahip, açık ve güvenli bir Avrupa Birliği tesis etmek ve Birlik ülkelerinde yasal olarak ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarının entegrasyonunu sağlamaya yönelik ortak bir yaklaşım geliştirmek,
- Temel hak ve özgürlüklerden yararlanabilmek için, insanların herhangi bir üye devlette kendi ülkelerindeymiş gibi rahatça mahkemelere ve yetkili makamlara başvurabilecekleri gerçek bir adalet alanı yaratmak,
- Üye Devletlerin topraklarında yasal olarak ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarına hakkaniyetli muamele gösterilmesini sağlamak, daha sıkı bir entegrasyon politikası ile bu kişilere AB vatandaşlarınıninkine yakın haklar ve yükümlülükler verilmesini sağlamak,
- Ekonomik, sosyal ve kültürel hayatta ayrımcılığa karşı mücadeleyi kuvvetlendirmek, ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı tedbirler geliştirilmek,
- Vize konusunda uygulanabilir bir politika geliştirmek ve birliğin sınırlarının aktif bir şekilde kontrolünü sağlamak.³²

Avrupa Birliği'nde, göçün düzenlenmesine ilişkin ortak bir politika oluşturulması gerekliliği ise ilk kez Lizbon Anlaşması ile vurgulanmıştır. Lizbon Antlaşması'nda göç ve sığınma ile ilgili düzenlemeler AB'nin işleyişine ilişkin

³¹ Sergio Carrera, "In search of the perfect citizen?", **Immigration and Asylum Law and Policy in Europe**, Volume: 17, s.6-7.

³² BMMYK ve İçişleri Bakanlığı, **İltica ve Göç Mevzuatı**, (Ed. Sanem Baykal), Başkent Matbaası, Ankara, 2005, s.101.

Antlaşma sütununda Beşinci Başlık olan ‘‘Özgürlük, Güvenlik ve Adalet’’ alanı içerisinde yer almaktadır. Genel itibariyle kararlaştırılan hususlar;

- Birliğin sınırları içinde kişilere yönelik kontrollerin kaldırılması dış sınırların geçilmesinde ise kişilerin kontrol edilmesini ve bu geçişlerin etkili biçimde izlenmesini sağlamak,
- Dış sınırlar için bütünleşmiş bir yönetim sisteminin aşamalı olarak uygulamaya koymak,
- İltica, göç ve dış sınırların kontrolüne ilişkin olarak, üye devletler arasında dayanışmayı esas alan ortak bir göç politikası geliştirmek,
- Uluslararası korumaya muhtaç üçüncü ülke vatandaşlarına uygun düşen bir statü vermek ve geri göndermeme ilkesine uyulmasını sağlamak amacıyla, iltica, ikincil koruma ve geçici korumaya ilişkin ortak bir politika geliştirmek,
- Göç hareketlerinin etkin yönetimini, üye devletlerde yasalara uygun olarak ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarına adil muamelede bulunulmasını sağlamak
- Yasadışı göçün ve insan ticaretinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için daha sıkı tedbirler alınmasını sağlamak amacıyla, ortak bir göç politikası geliştirmek.³³

Avrupa Birliği ortak bir göç politikasını sağlamaya çalışırken diğer taraftan uygulanan katı politikalar neticesinde yasadışı göç ve insan kaçakçılığı ciddi oranda artmıştır. Yasal olmayan göçün engellenmesi için bir takım kuruluşlar oluşturularak izleme ve kontrol faaliyetleri etkinleştirilmiştir. Özellikle göç, güvenlik ve sığınma arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla kurulan FRONTEx, sınır gözetimini yürütülmesine imkan sağlayan Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (EUROSUR), yasal ya da yasal olmayan yollarla birlik ülkelerine giriş yapan şahısların parmak izlerinin karşılaştırılması ile kimliklerinin tespitine yönelik bir veri tabanı sistemi olan Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi (EURODAC) ve vize ve sınır politikası konusunda üye ülkelere bilgi paylaşımı imkanı tanıyan Vize Bilgi Sistemi (VIS) gibi birimler hayata geçirilmiştir.

³³ (ABİDA s. 26-28)

Tablo 3.2.: Avrupa'ya Gelen Mülteci ve Göçmen Sayısı (2014-2018)

YILLAR	GÖÇMEN/MÜLTECİ SAYISI	HAYATINI KAYBEDEN/KAYBOLANLARIN SAYISI
2014	225.455	3538
2015	1.032.408	3771
2016	373.652	5096
2017	185.139	3139
2018	141.475	2277
TOPLAM	1.958.129	17.821

Kaynak: United Nations, (Çevrimiçi) <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean> , 15 Ocak 2019.

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü tarafından yayınlanan istatistiklere bakıldığında, Arap Baharı ile birlikte başlayan göç hareketlerinin 2015 yılında rekor düzeyde arttığı görülmektedir. Büyük bir kısmı Suriye'deki iç savaştan kaçan mültecilerin oluşturduğu göçmenler, Türkiye üzerinden deniz yoluyla Yunanistan'a geçerek Almanya ve İsveç'e ulaşmak üzere Avrupa üzerinde seyahat etmektedirler. Uluslararası Göç Örgütü tarafından iltica başvurularının takip edilerek istatistiklendirilen bu rakamların haricinde Avrupa sınırlarından fark edilmeden geçen ciddi bir mülteci nüfusunun varlığını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Macaristan, İsveç, Almanya, Avusturya gibi ülkelere başvuru yapmayı tercih eden mültecilerden Suriye ve Afganistan, iltica başvurusunun en çok geldiği ülkelerin başında yer almaktadır.³⁴

Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki etkileşimin artması, FRONTEX tarafından sınır birliklerinin güçlendirilmesi ile birlikte 2019 yılının başına kadar Avrupa'ya göç eden mültecilerin sayısında kademeli olarak azalma meydana

³⁴BBC, (Çevrimiçi) https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151110_grafiklerle_gocmen_krizi , 18 Ocak 2019.

gelmiştir. Ancak yaşanan göç krizi, AB'nin sıkıntılı günler yaşamasına ve kıtanın güneyi ile kuzeyinin karşı karşıya gelmesine neden olmaya devam etmektedir. Özellikle İtalya ve Yunanistan, kıtaya gelen göçmenlere karşı mücadelede yalnız bırakılmaktan şikâyetçi olurken, kuzeydeki ülkeler ise kıyı ülkelerini denizlerde yeterli devriye faaliyeti yürütmek ve göçmenlerin karadan kuzey ülkelerine gitmesini engelleyememekle suçlamaktadır. Bununla birlikte, İtalya ve Almanya göçmenleri kotalarla diğer birlik ülkelerine dağıtmak istediğinde Orta ve Doğu Avrupalı yeni üyeler bu fikre sıcak bakmamaktadır.³⁵

Sadece Avrupa'da değil, dünya genelindeki göç hareketliliğine bakıldığında Batıya doğru bir göç dalgasının süregeldiği göze çarpmaktadır. Özellikle, Kuzey Afrika ve Ortadoğu coğrafyasındaki istikrarsız ortamın neden olduğu göç hareketi, Avrupa'yı güvenlik açısından da zorlu bir sınava tabi tutmaktadır. Daha güvenli bir coğrafyada yaşama arzusu ile hayatlarını tehlikeye atarak illegal yollarla Avrupa'ya geçmek isteyen mültecilerin yaşadığı dram, Avrupa'nın siyasi gündeminin merkezinde yer alırken göç olgusunun aslında küresel bir krize dönüştüğünde bir göstergesidir. Göçmen ölümlerinin medyadaki yansımalarının kamuoyunda geniş yer bulması, Avrupa Birliği'nin bütünleşme değerlerinin ve dış politikasının temel dayanaklarının sorgulanmasına neden olmaktadır. Etkin bir göç yönetiminde arzu edilen, gerçek ve dengeli bir ortaklık zemininde kurulan ve karşılıklı diyaloga dayanan işbirliğinin sağlanmasıdır.³⁶ Zira krize dönüşen göç ve mülteci sorunu Avrupa Birliği'nin güvenliğini ve geleceğini etkileyen temel sorunsallardan biri olmaya devam edeceği değerlendirilmektedir.

3.1.3. BREXIT SÜRECİ VE AB GÜVENLİK POLİTİKALARINA ETKİSİ

İngiltere, 1973 yılında üye olduğu Avrupa Birliği'nden 23 Haziran 2016 tarihinde yapılan referandumla ve halkın yüzde 52'sinin oyu ile ayrılma kararı almıştır.

³⁵BBC, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44638764> , 18 Ocak 2019.

³⁶ Fatma Yılmaz Elmas, *Avrupa Kapı Duvar, Göç Yaklaşımında Söylem-Eylem Tutarsızlığı*, USAK Yayınları, Ankara, 2016, s.290-302.

Lizbon Antlaşması'nın 50.maddesinin³⁷ uygulamaya girmesiyle başlayan süreç, İngiltere Başbakanı Theresa May ve Avrupa Birliği arasında uzlaşılana Brexit Antlaşması'nın İngiliz parlamentosunda büyük bir fark ile reddedilmesi ile çıkmaza girmiştir.

Birlikten ayrılma kararının gerçekleşmesi siyasi ve ekonomik olarak hem Avrupa Birliği hem de İngiltere için ciddi sonuçlar doğursa da kuşkusuz en önemli etki Avrupa Birliği'nin Güvenlik Politikaları üzerinde olacaktır. İngiltere, sahip olduğu askeri kapasitesi ve savunmaya ayırdığı bütçe ile en önemli AB üyesi ülkelerden birisidir. Brexit süreci ve ortaya çıkabilecek muhtemel bir yol ayrımı aynı zamanda birliğin askeri kapasitesinin de önemli ölçüde gücünü kaybetmesi anlamına gelmektedir. İngiltere, ABD'nin ardından en büyük iki nükleer güçten biri ve Birleşmiş Milletlerin daimi beş üyesi arasında yer almaktadır. Yıllık yaklaşık 47 milyar dolar ile Avrupa Birliği içerisinde Fransa'dan sonra (58 milyar dolar) en büyük savunma bütçesine sahip olan ülke olmakla birlikte sadece 2017 yılında GSYH'nın 1.8'ini savunma harcamalarına ayırmıştır.³⁸ Aynı zamanda İngiltere, Amerika'dan sonra NATO'nun en büyük savunma ve askeri bütçesine sahip olan müttefiklerinden biridir.

Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma alanında iddialı bir rol üstlenmesinden ziyade Avrupa güvenliğinde NATO'nun temel unsur olması gerektiğini ısrarla savunan Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa'nın desteğine rağmen, kalıcı bir askeri operasyon merkezi oluşturulmasını veto etmekle birlikte aksi istikamette Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nı oluşturma sürecinde Fransa ile birlikte başrolü üstlenmiştir.³⁹ Fransa, AB'nin NATO'dan özerk operasyonlar düzenlemesi ve kendi

³⁷ Lizbon Antlaşması 50/1. Her üye devlet, kendi anayasal kurallarına uygun olarak Birlik'ten çekilmeye karar verebilir. 50/2 Çekilme kararı alan üye devlet, niyetini Avrupa Birliği Zirvesi'ne bildirir. Birlik, söz konusu devletle, Avrupa Birliği Zirvesi tarafından belirlenen yönlendirici ilkeler ışığında, bu devletin Birlik ile gelecekteki ilişkisinin çerçevesini dikkate alarak, çekilmeye ilişkin kuralları belirleyen bir anlaşmayı müzakere eder ve akdeder. Bu anlaşma, Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 218. maddesinin 3. paragrafına uygun olarak müzakere edilir. Anlaşma, Birlik adına, Avrupa Parlamentosu'nun muvafakat aldıktan sonra, nitelikli çoğunlukla hareket eden Konsey tarafından akdedilir.

³⁸ Military Expenditure by Country, (Çevrimiçi) https://www.sipri.org/sites/default/files/3_Data%20for%20all%20countries%20from%201988%E2%80%932017%20as%20a%20share%20of%20GDP.pdf, 20 Ocak 2019.

³⁹ Ümit Çelik, **Brexit sonrası Birleşik Krallık ve AB'nin Geleceği**, Akademos Yayınları, İstanbul, 2017, s.211-212.

barış gücü harekâtlarını kendi harekât karargâhlarından yöneterek OGSP'yi NATO'dan ayrı bir kuruma dönüştürme çabası içerisinde görünmektedir. Almanya benzer bir şekilde Avrupa Birliği'nin güvenlik ve savunma konusundaki etkinliğinin küresel düzeyde değil daha bölgesel düzeyde olması gerektiğini düşünmektedir.⁴⁰ Dolayısıyla Brexit'in gerçekleşmesi halinde Birleşik Krallık'ın oluşturduğu boşluğun Fransa-Almanya ittifakıyla doldurulması yönünde beklenti oluşmuş durumdadır. Son dönemde Almanya'nın savunma ve güvenlik anlamında güçlü hale gelmesi, müttefikleriyle daha fazla iş birliği yapması ve savunma harcamalarını artırma iradesi göstermesi söz konusu dönüşümün gerçekleşebilme ihtimalini de yükseltmektedir.

BREXIT'in gerçekleşmesi durumunda Avrupa Birliği'nin Güvenlik ve Savunma Politikasına ve Avrupa Birliği'nin geleceğine yönelik muhtemel etkilerini sıralayacak olursak;

- AB'nin en büyük askeri güçlerden biri olan İngiltere, operasyonel karargâh konuşlandırabilme ve misyon komutasını üstlenebilme yeteneğine sahip beş ülkeden biri olması sebebiyle üyelikten ayrılması durumunda AB'nin askeri kapasitesini zayıflatabileceği öngörülmektedir. Ayrıca diğer üye devletlere kıyasla tarihi geçmişi, küresel bir bakış açısına sahip olması, dili ve askeri kabiliyetlerinin üstünlüğü nedeniyle BREXIT ile birlikte AB'nin önemli bir gücü kaybedeceği değerlendirilmektedir.⁴¹
- İngiltere'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na ciddi anlamda katkıları mevcuttur. Çatışma önleme ve barışı koruma, ortak silahsızlanma operasyonları, çatışma sonrası istikrar, kriz yönetimi gibi konular için oluşturulan fon ve kaynaklarda ciddi oranda bir kayıp oluşacaktır.⁴²
- Birlikten ayrılmak gümrük sınırlarının yönetilmesi konusunda köklü bazı değişikliklerin yapılmasını gerekli kılacaktır. Gümrük sınırlarının etkili bir şekilde

⁴⁰ Sedat Laçiner, **Bir Başka Açıdan İngiltere**, ASAM Yayınları, Ankara, 2001, s.276.

⁴¹ IKV Değerlendirme Notu, "Brexit ve Trump Çağında AB Güvenlik ve Savunma Politikaları", IKV Yayınlar, Ed. Hüseyin Vatansever, İstanbul, 2017, s.11.

⁴²EU Defence and Security Cooperation (Çevrimiçi) <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/uk%E2%80%93eu-defence-and-security-cooperation>, 21 Ocak 2019.

yönetilmesi, ülkenin ulusal güvenliği için hayati derecede önem arz etmektedir. Ancak bu değişikliklerin kısa vadede gerçekleşmesi ihtimal dâhilinde görünmüyor. Dolayısıyla AB için, Göç ve Mülteci Krizi bağlamında ciddi bir sorun teşkil edeceği değerlendirilmektedir.

- Özellikle Akdeniz ve Somali’de korsanlık faaliyetleri ile mücadele başta olmak üzere insan kaçakçılığını önleme konusunda önemli ölçüde deniz desteği sağlayan İngiltere’nin birlikten ayrılması AB’nin deniz gücünün zayıflaması anlamına gelmektedir.
- İngiltere'nin EUROPOL ve benzeri adli ve emniyet teşkilatlarının işleyebilmesi için kurulan Avrupa Tutuklama Emri (EAW), İkinci Nesil Schengen Bilgi Sistemi (SIS II), Avrupa Kriminal Veri Sistemi (ECRIS), Europol Bilgi Sistemi (EIS) ve Prüm İşbirliği çerçevesinde DNA, parmak izi ve her tür ulaşım aracının resmi kayıt bilgilerinin paylaşımı gibi sistemlere ciddi katkıları mevcut. Birlikten ayrılması durumunda İngiltere’nin ortak bilgi paylaşımı konusunda nasıl pozisyon alacağı belirsiz. Ayrıca İngiltere'nin, Birlik içerisindeki en iyi istihbarat servislerinden birine sahip olması, Birliğin genel güvenliği açısından İngiltere’yi çok daha önemli bir hale getiriyor.⁴³

BREXIT’in sonuçlanması halinde İngiltere birlikten ayrılacak. Ancak bu ayrılma İngiltere Eski Savunma Bakanı Michael Fallon’un ifadesiyle Avrupa’dan ayrılmak anlamına gelmiyor. İngiltere, yasadışı göç ile mücadele de dâhil olmak üzere güvenlik tehditlerine karşı proaktif bir rol üstlenmeye devam ederek güvenlik ve savunma alanındaki işbirliğini sürdüreceğinin sinyallerini vermiştir. Ayrıca Ortak Güvenlik Savunma Politikası kapsamında icra edilen operasyonlara da AB üyesi olmayan (Birleşik Devletler, Norveç, İzlanda) ülkelerin yaptığı gibi dışarıdan destek vermeyi sürdürecektir.⁴⁴ İngiltere’nin üyelikten ayrılması Avrupa Birliği’nin güvenlik ve savunma politikaları çerçevesinde iki taraf içinde büyük bir risk teşkil etmektedir. Bu riski minimize etmek için İngiltere, AB ile müşterek çıkarlara uygun geniş kapsamlı bir ortaklık antlaşması imzalayarak güvenlik ve savunma anlamında

⁴³ Euronews, (Çevrimiçi) <https://tr.euronews.com/2018/12/14/ab-ve-ingiltere-kimin-kime-daha-fazla-ihdiyaci-var> , 21 Ocak 2019.

⁴⁴ EU Defence and Security Cooperation, **a.g.e.**

sürdürülebilir bir ilişki tesis etmek zorundadır. Avrupa Birliği içerisindeki stratejik dengenin devam edebilmesi ve tüm Avrupa kıtasının güvenliğinin tesis edilebilmesi noktasında İngiltere'siz bir Avrupa Birliği ya da Avrupa Birliği'nden tamamen kopmuş bir İngiltere fikri oldukça tehlikeli görünmektedir.

3.2. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TEMEL GÜVENLİK PERSPEKTİFİNDE NATO'NUN YERİ

3.2.1. AB-ABD-NATO AYRIŞMASI

Soğuk Savaş sürecinde Avrupa ve Atlantik bölgesinde NATO'nun güvenlik ve savunma alanındaki üstünlüğü, Avrupa'nın güvenlik politikalarını ortak bir yapıya dönüştürmesini engellemiştir. Bu vesile ile Avrupa, kıtanın güvenliğini sağlayabilmek için Amerika Birleşik Devletleri'ne dolayısıyla NATO'ya bağımlı kalmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesiyle ivme kazanan NATO-AB ilişkilerinin kurumsal çerçevesi güçlenmiş, buna karşılık kurumlar arası ayrışma ve ikilik gibi sorunlar etkin bir işbirliğinin oluşmasına mani olmuştur. Avrupa Birliği, kendi kendine yetebilen bir güvenlik sistemi oluşturma gayreti içerisinde olsa da önce Yugoslavya'nın dağılması ardından yaşanan Kosova Krizi sürecindeki başarısızlığı NATO ve ABD'ye olan bağımlılığın derecesini gözler önüne sermiştir.⁴⁵

Soğuk Savaş'ın ardından iki kutuplu sistemin sona ermesiyle birlikte askeri harcamalarda da önemli bir kısıtlamaya gidilmiş, ulusal bütçelerden savunmaya ayrılan pay, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin en alt seviyelerine kadar inmiştir. 11 Eylül Saldırıları ile ABD'nin geleneksel düşman vasfını yitiren Sovyet tehdidinin yerini yeni bir güvenlik tehdidi olarak tanımlanan ve Afganistan, Irak askeri müdahaleleri ile başlayan küresel terör almış, savunma harcamaları da bu konseptte göre belirlenmeye başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde, NATO şemsiyesi altında ortak bütçelerle oluşturulan askeri maliyetleri AB'nin kendi imkânları ile karşılaması aynı zamanda birliğin sosyal hedefleri için ayırdığı paydan kesinti yapılması ve Avrupa vizyonundan uzaklaşması anlamına gelmekteydi. Bunun yanı sıra İngiltere

⁴⁵ Sinem Akgül Açıkmeşe, ve Cihan Dizdaroğlu, "NATO-AB İlişkilerinde İşbirliği ve Çatışma Dinamikleri", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 10, Sayı 40 (Kış 2014), s. 131-163

başta olmak üzere bazı birlik üyelerinin, ABD ile yakın ve benzer stratejileri izlemesi AB içerisinde ortak bir irade oluşturmayı da güç hale getirmekteydi. Ciddi maliyetle ve teknolojik yatırımlarla uzun vadede kendi güvenlik sistemini tesis etmek ya da NATO'ya bağımlı bir güvenlik stratejisi izlemeye devam etmek arasında ikileme düşen AB ülkeleri, birliğin geleceği için ortak bir güvenlik ve savunma politikası planlamaya başladılar.⁴⁶

Avrupa Güvenliğinin oluşturulması noktasında önemli dönüm noktalarından biri şüphesiz St.Malo zirvesidir. Güvenlik Politikalarının ABD ve NATO temelinde inşa edilmesi yaklaşımını sergileyen İngiltere, bunun aksine Avrupa'nın kendi içinde bütünleşmesi gerekliliğini savunan Fransa katı tutumunu değiştirenince otonom bir Avrupa savunma kabiliyetinin geliştirilmesi konusunda mutabık kalmışlardır. AB, birlik üyesi olmayan Avrupalı müttefiklerin NATO içerisindeki siyasi sistemin yaratacağı bir ayrışma ve ayrımcılığa maruz kalmasından kaçınılmasını ve NATO'nun imkân ve kabiliyetlerinden bağımsız otonom bir Avrupa Savunma Kabiliyeti geliştirilmesi gerektiğini dile getirirken NATO ise kriz yönetimi noktasında kendisinin ilk merci olmasını, AB'nin sadece NATO'nun angaje olmadığı bölgelerde otonom operasyonlar düzenlemesi gerektiğini açıklamıştır. Ayrıca AB üyesi olsun veya olmasın tüm Avrupalı müttefikler ile tesis edilen ilişkilerin BAB ile belirtilen düzenlemelerin üzerine inşa edilmesi gerektiğini beyan etmiştir.⁴⁷

Zirvede, ABD ve NATO tarafından da mutabık kalınan en önemli kararlardan biri Avrupa Birliği'nin güçlü ve rekabetçi bir Avrupa savunma endüstrisi ve teknolojisiyle desteklenen, tehditlere karşı hızlı tepki verebilecek, NATO'nun Avrupa ayağındaki güçlerden veyahut haricinde kendi harekât yeteneğine sahip bir silahlı kuvvetler oluşturma isteğidir. Aslında bu bildiri aynı zamanda Avrupa'nın uluslararası ilişkilerde NATO'dan bağımsız bir rol oynama arzusu ile kendi askeri gücünü kurma yolundaki ilk girişimidir.⁴⁸ Ancak Birliğin bu girişimleri gerçekleştirebilmesi için

⁴⁶ Hakan Keskin, **Doğru Sanılan Yanlışlarla Avrupa Birliği**, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara, 2010, s.113.

⁴⁷Münevver Cebeci, "NATO, AB ve Türkiye: OGSP Açmazı", **Marmara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 20, Sayı 2, 2012, s. 95-120

⁴⁸ Esra Çayhan, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye", **Akdeniz Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 3, Yıl.2002 ,ss:42-55,

öncelikle sanayi ve teknolojik altyapısını geliştirerek stratejik planlama ve lojistik desteğini arttırması gerekmektedir. Uluslararası krizler ile mücadele edebilen, otonom harekât yapabilecek bir kapasiteye sahip, askeri kuvvet ile desteklenecek bir oluşumun ancak NATO'nun modernize edilmesine ve gelişmesine katkıda bulunulmasına ile orantılı olduğu da bu zirvede karara bağlanmıştır.⁴⁹

St. Malo zirvesi ile ivme kazanan ve birbiri ardına devam eden zirvelerde, NATO'nun Avrupa güvenliği üzerindeki baskın etkisi devam ettirilmeye çalışılırken AB'nin de NATO'dan bağımsız bir askeri güç oluşturma çabası artarak devam etmiştir. Temelde birbiri ile işbirliği içerisinde görünen iki örgüt arasındaki rekabet, dönemsel olarak gelişen farklı olaylara karşı gösterilen reaksiyonlarla daha çok gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Avrupa Birliği içerisinde ülkelerin ulusal düzeyde ABD ile olan politik ilişkileri ve ekseriyetle ülkelerin hem NATO hem de AB üyesi olmaları⁵⁰ birlik lehine güvenlik ve savunma politikalarında bağımsız bir tutum izlenmesini zorlaştırmıştır. Özellikle AB üyesi olmayan NATO üyeleri ile NATO üyesi olmayıp AB üyesi olan devletlere yönelik ayrımcılık, bu iki örgütün yetenekleri ve kurumsal yapılarında yaratılan ikilik ile örgütlerin birbirlerinden ayrışmaları AGSP'nin gelişim sürecinde ortaya konulan ve NATO tarafından da temelde benimsenen ve 3D olarak adlandırılan konulardaki çatışma alanlarıyla örtüşmektedir. Bu sorun AB üyesi olmayan NATO üyelerinin AB'nin kriz yönetimi operasyonlarına mümkün olan en üst düzeyde katılımı garanti altına alacak düzenlemelere rağmen fiili olarak devam etmiştir.⁵¹

NATO ÜYESİ ÜLKELER	HEM NATO HEM AB ÜYESİ ÜLKELER	AB ÜYESİ ÜLKELER
ABD	Almanya	Avusturya
Arnavutluk	Belçika	Finlandiya
İzlanda	Birleşik Krallık	İrlanda

⁴⁹Burak Tangör, **Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Gelişimi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s.126-127

⁵⁰ 28 Ülke hem AB hem de NATO üyesidir.

⁵¹ Açıkmeşe, Dizdaroğlu, **a.g.e.**, s.61

Kanada	Bulgaristan	İsveç
Karadağ	Çek Cumhuriyeti	Kıbrıs
Norveç	Danimarka	Malta
Türkiye	Estonya	
	Fransa	
	Hırvatistan	
	Hollanda	
	İspanya	
	İtalya	
	Letonya	
	Litvanya	
	Lüksemburg	
	Macaristan	
	Polonya	
	Portekiz	
	Romanya	
	Slovakya	
	Slovenya	
	Yunanistan	

Kaynak: NATO, (Çevrimiçi) https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm , 5 Mayıs 2019.

8 Temmuz 2016 tarihinde Polonya'nın ev sahipliğinde Varşova'da gerçekleştirilen NATO Zirvesinin ardından yayınlanan deklarasyonda, kurumlar arası ilişkilerin ivme kazanması ve derinleştirilmesi konusunda mutabık kalınmıştır. Dünyada değişen ve gelişen tehditlere karşı birlikte mücadele etmenin önemine vurgu yapılan deklarasyonda stratejik önceliğe sahip hususlar şu şekilde sıralanmıştır;⁵²

⁵² Joint Declaration by NATO and EU, (Çevrimiçi) https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160708_160708-joint-NATO-EU-declaration.pdf , 25 Ocak 2019.

- Çok boyutlu, konvansiyonel olan veya olmayan hibrit tehditlerle baş edebilme yeteneğini arttırmak, bu tehditlerin analiz edilmesi, önlenmesi ve erken tespit edilmesi noktasında bilgi paylaşımı da dâhil olmak üzere işbirliğine dayalı prosedürleri geliştirmek,
- Akdeniz'deki faaliyetler de dâhil olmak üzere denizlerde ve göç konusunda operasyonel işbirliği ve koordinasyonu arttırmak,
- Misyonlar, operasyonlar, eğitim ve tatbikatlar da dâhil olmak üzere siber güvenlik ve savunma alanında işbirliğini arttırmak,
- AB üye devletleri ile NATO müttefikleri arasında hem tutarlı ve birlikte yürütülebilir savunma kabiliyeti hem de çok taraflı projeler geliştirilmesini sağlamak,
- Avrupa ile Atlantik'te daha büyük bir savunma sanayisinin ve savunma alanında araştırma ve endüstriyel işbirliğinin geliştirilmesine imkân tanımak,
- 2017 ve 2018'de icra edilmeye başlanan ve hibrit tehditlerin de dâhil olduğu tatbikatlarda koordinasyonun güçlendirilmesi ve geliştirilmesini sağlamak,
- AB ile NATO'nun doğusunda ve güneyinde bulunan ortaklarının dayanıklılığını destekleyecek şekilde farklı alanlarda özellikli projeler geliştirerek savunma ve güvenlik kapasitesi inşa etmek.

NATO ve AB arasındaki işbirliği daha güvenilir bir dünya için yadsınamayacak derecede önemlidir. Ancak, ortak hareket etmenin ortaya çıkaracağı potansiyelin tam anlamıyla kullanılmadığı da bir gerçektir. Her iki örgüt içerisinde yaşanan ayrışmanın temel sebebi AB'nin güvenliğinin kimin tarafından sağlanması gerektiği hususudur. Avrupacı görüşe göre AB'nin güvenliğini yalnızca Avrupalılar sağlamalıdır. Diğer taraftan Atlantikçi görüşe göre ise AB'nin güvenliğini sağlamak ABD ve NATO olmadan mümkün değildir. Daha çok itibar gören Karma görüşe göre ise AB ve NATO güvenlik boyutu kapsamında rasyonel bir şekilde görev paylaşımı yapmalı ve birbirini tamamlayan iki ayrı yapılanma olarak varlıklarını devam ettirmelidir. Hâlihazırda NATO, bugün hala Avrupa güvenlik yapısının temel taşı

olarak kabul edilmektedir. Soğuk Savaş döneminde AB ülkelerinin izlediği Ülke Savunması konsepti bugün geçerliliğini yitirmiş, Buna karşılık kriz yönetimi, arama kurtarma faaliyetleri, istikrarı kurma ve devam ettirme, iç güvenlik güçlerinin eğitimi gibi özellikli görevlere öncelik verilmeye başlanmıştır. Bu sebeple AB'nin genelde güvenlik olgusuna özeldir ise NATO'ya bakış açısı Soğuk Savaş dönemine kıyasla oldukça farklılaşmıştır.⁵³

Uzun bir müzakere süreci sonrasında hayata geçirilen bir dizi belgeye rağmen iki örgüt arasında pratikte etkin bir işbirliğinden bahsetmek mümkün değildir. Kurumlar arasındaki ayrışma, kurumsal yapı, imkân ve kabiliyetlerin ikiliği alanındaki problemler bugün hala devam etmektedir.⁵⁴ Örneğin, kolektif savunmaya kaynak ayırma ve adil yük paylaşımı gibi hususlar ABD ile AB arasında daima önemli bir sorun olmuştur. NATO bünyesinde yapılan bütün çalışmalar NATO-AB ortaklığının kapsamlı bir işbirliğine dayanmasını, savunma harcamalarının adil bir şekilde paylaşımını, her iki örgütün imkân ve kabiliyetlerinin örtüşerek israfa yol açmamasını, ortak gerçekleştirilecek faaliyetlerin karşılıklılık esasına göre düzenlenmesini ve eylemlerin kategorileştirilmemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ancak, ekonomik ve finansal krizler savunmaya kaynak bulmayı zorlaştıracak ve Avrupalı müttefiklerin kendi silahlı kuvvetlerini yenilemeyi geciktirebilecektir.⁵⁵ Şüphesiz bu durum Atlantik'in iki yakası arasındaki yük paylaşımını daha da dengesiz hale getirecektir.

Hiç kuşkusuz AB, NATO'nun değişmez zaruri ortağıdır çünkü üyeleri büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak NATO'nun Avrupa güvenliğindeki kurumsal rolüne yönelik kaygılar, AB'nin NATO'nun varlığına ve kaynaklarına duyduğu bağlılık ile AB üyesi olmayan diğer ittifak ülkelerinin AB'nin NATO kaynaklarından yararlanırken haklarını ne ölçüde yitireceğine dair endişeler, NATO-AB ilişkilerindeki işbirliği dinamiklerini şekillendirmeye devam etmektedir.⁵⁶ İttifak üyelerinin silahlı kuvvetlerinin her iki örgüte de hizmet vermeleri, vergi mükelleflerinin her iki kuruluşu

⁵³ Bilal Karabulut, **Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Boyutu**, Barış Kitapevi, Ankara, 2014, s.96-97

⁵⁴ Açıkmeşe, Dizdaroğlu, **a.g.e.**, s.69-70.

⁵⁵ Ali L. Karaosmanoğlu, **NATO'nun Dönüşümü**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s.39-40

⁵⁶ Açıkmeşe, **a.g.e.**, s.69-70

da finanse etmeleri, stratejik karar ve kontrol yetkisinin ABD’de mi yoksa AB’ye mi ait olacağı konusundaki haklı endişeleri de beraberinde getirmiştir. AB’nin liderliği denilince akla Almanya ve Fransa gelirken diğer taraftan NATO’nun yükünün büyük bölümünü oluşturan ABD’nin pozisyonu bir liderlik sorununu da ortaya çıkarmaktadır.⁵⁷ Nihayetinde, eğer NATO ve AB güvenlik ve savunma konusunda ortak ve kapsamlı bir yaklaşım ortaya koymak istiyorsa iki örgütün birbirlerini tam olarak tamamlamaları esastır.

Özetle iki örgüt arasındaki her türlü ayrışmaya ve sorunlara rağmen ABD’nin Avrupa’yı kapsayan temel dış politika prensipleri çerçevesinde Atlantikçi bir Avrupa, Asya-Avrupa dengesi için önemlidir. Bu sebeple Avrupa, Amerika’nın yegâne müttefiki olarak pozisyonunu korumaya devam etmelidir. Barışın korunması ve refahın geliştirilmesi noktasında siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda ABD ile işbirliğini destekleyen müreffeh bir Avrupa, ABD’nin kendisini güvende hissetmesi ve ekonomik açıdan kendini güçlendirmesi açısından son derece önemlidir. ABD’nin Avrupa’nın bütünleşmesinden ziyade genişlemesinden daha fazla menfaati bulunmaktadır. Dolayısıyla NATO ve AB daha büyük bir genişleme için ortak çalışmaya devam etmelidir. Bugün ABD-AB ilişkilerinin büyük bir bölümü, dünyanın geri kalanıyla olan ilişkilerde nasıl hareket edileceği ile ilgilidir.⁵⁸ AB’nin ve ABD’nin birbirinden uzaklaşmak yerine uluslararası meşruiyet çerçevesinde ortak düşmanları ile mücadelede birbirleri ile yakınlaşmaları, kriz yönetimi, terörle mücadele gibi alanlarda gerçek bir stratejik ortaklık tesis etmeleri ve aynı hedef doğrultusunda hareket etmeleri Avrupa güvenliğinin gerektirdiği en önemli ihtiyaçlardan biridir.⁵⁹

3.2.2. ABD YÖNETİMİ VE TRANSATLANTİK KIRILMA

Şüphesiz AB-Amerika-NATO ilişkilerinde her dönemde fikir ayrılıkları ve anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Almanya’nın tekrar güçlenerek Avrupa devletlerini yeni bir savaşa sürükleyebileceği ihtimali, yorgun

⁵⁷ Karaosmanoğlu, a.g.e, s.55-59

⁵⁸Fehmi Ağca, **AB’nin Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye’nin Konumu**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.133-137

⁵⁹Nicole Gnesotto, “EU Security and Defence Policy: The First Five Years (1999-2004)”, **EU Institute for Security Studies**, Paris, 2004, s.206, 225

Avrupa devletlerini NATO şemsiyesi altında toplanarak ABD'nin askeri gücünden faydalanma politikaları gütmesine sebep olmuştur. Bu süreçte Fransa, NATO'nun dolayısıyla ABD'nin kıtadaki varlığı ile sorumluluklarını Avrupa'ya yönelik olası bir saldırı durumunda ne kadar yerine getirebileceğini sorgularken, İngiltere ise Atlantik ile daha yakın ilişkiler tesis ederek ABD'nin destekçisi konumunda yer almayı tercih etmiştir. Nihayetinde Soğuk Savaşın sona ermesi ve Almanya'nın en güçlü AB üyelerinden biri haline gelmesi ile NATO ve ABD ile yaşanan fikir ayrılıkları daha yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır.

Donald Trump'ın ABD Başkanı seçilmesiyle birlikte gerek ABD ile NATO arasında, gerekse ABD ile AB arasındaki diplomatik ilişkileri stabil halde tutmak veya geliştirmek güçleşmeye başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde yaşanan anlaşmazlıklara rağmen ABD Başkanları ile Avrupalı liderlerin tüm dünyaya işbirliği mesajları verdiği politik yaklaşımlar yerini ABD Başkanı'nın AB'yi "*Düşman*", NATO'yu ise "*Modası geçmiş bir örgüt*" olarak nitelendirdiği yeni bir eksene kaymış durumda. Donald Trump, seçim kampanyası esnasında NATO ülkelerini sert bir dille eleştirirken görevi devralmadan kısa bir süre önce İngiliz Times gazetesine verdiği röportajda, ABD'nin NATO'ya orantısız katkı yaparken diğer üye ülkelerin yeterince finansal destek vermediğini ayrıca NATO'nun önemli bir kurum olmasına rağmen terörle mücadele etmediğinin altını çizdi. Trump ayrıca, "*NATO'nun problemleri olduğundan uzun zaman önce bahsetmiştim. Birincisi, NATO modası geçmiş bir kurum çünkü çok uzun yıllar önce tasarlandı. İkincisi, ülkeler ödemeleri gerekeni ödemiyor.*"⁶⁰ diyerek eleştirmiştir.

Donald Trump, Başkanlık görevini devraldıktan kısa bir süre sonra NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg ile 12 Nisan'da Washington'daki görüşmesinin ardından yapılan basın toplantısında "*NATO artık modası geçmiş bir kurum değil.*"⁶¹ diyerek düşüncelerinin değiştiğini açıkladı. Trump birkaç hafta sonra ise, Associated Press ile gerçekleştirdiği özel mülakatta, kendisine NATO hakkında soru sorulduğu

⁶⁰ The Hill, (Çevrimiçi) <https://thehill.com/homenews/administration/314432-trump-nato-is-obsolete>, 26 Ocak 2019.

⁶¹ CBS News, (Çevrimiçi) <https://www.cbsnews.com/news/trump-nato-secretary-general-meet-hold-news-conference-live-updates/>, 26 Ocak 2019.

dönemde hükümette olmadığını ve dolayısıyla NATO hakkında çok fazla şey bilmediğini belirterek *“Bana NATO hakkında soru sordular, ben de iki şey söyledim. Bir, NATO’nun modası geçmiş dedim. Ama o sırada NATO hakkında çok şey bilmiyordum, şimdi çok daha fazlasını biliyorum...”*⁶² diyerek fikirlerini değiştirdiğini ifade etmiştir.

Trump’ın ABD Başkanı olarak NATO kanadı ile yaşadığı gerginlikler, diğer Avrupa ülkelerinin NATO’nun geleceği ve kendi güvenliklerine yönelik tedirginlik yaşamalarına da neden olmuştur. Özellikle Almanya ve Fransa, ABD Yönetiminin bu tutumu karşısında yakın dönemde transatlantik ilişkilerin seyrinin değişebileceğine yönelik işaretler vermiştir. Almanya Şansölyesi Angela Merkel’in ABD ziyaretinde basın toplantısında Trump ile yaşadığı el sıkışma krizi, ardından Trump’ın, Almanya’yı da kastederek diplomatik teamüllere aykırı bir şekilde *“Bazı NATO ülkeleri savunma harcamaları konusunda borçlarını ödemeli”* ifadesini kullanması, Avrupalı müttefik ülkelerin liderlerinin transatlantik ilişkilerdeki yaşanan hoşnutsuzluğu dile getirmeye başlamalarına neden olmuştur.⁶³ Özellikle Merkel, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ile birlikte yeni bir oluşuma gidilebileceğinin ilk sinyallerini vermiş, seçim çalışmaları kapsamında yaptığı bir konuşmada, NATO ve G7 zirvelerinde ABD Başkanı Donald Trump’la yapılan görüşmelerin hayal kırıklığı yarattığını ifade ederek *“Başkalarına tümüyle güvenebileceğimiz zamanlar geride kaldı. Son günlerde bunu deneyimledim. Biz Avrupalılar kendi kaderimizi gerçekten elimize almalıyız”*⁶⁴ sözleri ile Avrupa-ABD ilişkilerinde kaymalar olduğunu dile getirmiştir.

ABD Başkanı Donald Trump’ın söylemlerindeki aşırılık sadece Almanya ve Fransa gibi AB’nin lokomotif ülkelerinin değil aynı zamanda birliğin genelinde hoşnutsuzluk yaratmıştır. Trump’ın ithal çelik ve alüminyuma sırasıyla yüzde 25 ve yüzde 10 gümrük tarifesi uygulanacağını açıklaması ve İran yaptırımları konusu AB

⁶² APNews, (Çevrimiçi) <https://apnews.com/c810d7de280a47e88848b0ac74690c83>, 29 Ocak 2019.

⁶³Emre Özen, “Transatlantik İlişkilerde Trump’ın Rolü ve Avrupa Güvenliği”, **Ankasam Bölgesel Araştırmalar Dergisi**, Aralık 2018, s.129-159.

⁶⁴ CNBC, (Çevrimiçi) <https://www.cnbc.com/2017/05/28/merkel-says-europe-must-take-our-fate-into-our-own-hands-after-tough-g-7-nato-meetings.html>, 02 Şubat 2019.

nezdinde sert bir şekilde karşılık buldu. Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk, Sofya'daki AB Liderler Zirvesi öncesi düzenlediği basın toplantısında, “*Başkan Trump'ın son kararlarına bakınca, böyle dostlarınız varken düşmana ihtiyaç yok diyebilirsiniz. Yine de Başkan Trump'a teşekkür etmeliyiz. Onun sayesinde bazı hayalleri bıraktık. Yardım eline ihtiyaç duyduğumuzda en iyi yardım elinin kendi kolumuzun ucundaki el olduğunu görmemizi sağladı. AB olarak tek başımıza hareket etmemizi gerektirecek senaryolara artık hazırlıklı olmalıyız*” şeklinde konuşurken⁶⁵ Avrupa Komisyonu Sözcüsü Alexander Winterstein ise “*Çelik sanayisindeki ortak sorunumuza korumacılık politikası bir yanıt değil. Bir çözüm üretmek yerine bu adım işleri daha da kötüye götürür. Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri'nin geçmişten beri yakın bir güvenlik ortağıdır. Avrupa Birliği'ndeki yüzlerce işi riske sokan haksız tedbirler sanayimizi vururken kollarımızı bağlayıp beklemeyeceğiz. Avrupa Birliği çıkarlarımızı savunmak için sıkı ve orantılı bir tepki verecektir.*”⁶⁶ diyerek AB'nin bu duruma kayıtsız kalmayacağını ifade etti.

ABD ve AB arasındaki uzlaşma görüşmeleri sonuçsuz kalınca söz konusu uygulama yürürlüğe girdi. Hemen akabinde Avrupa Birliği Ticaret Komiseri Cecilia Malmstrom “*Başka seçeneğimiz kalmadı*”⁶⁷ diyerek AB'nin, ABD'den ithal edilen viski, kot pantolon ve motosiklet gibi ürünlere getirdiği ek gümrük vergi uygulamasının yürürlüğe girdiğini açıkladı. AB'nin de ABD'ye ek gümrük vergileri getirerek misilleme yapmasıyla daha da kızışan ticaret savaşına ABD yönetimi yanıt vermekte gecikmedi. Trump, sosyal medya üzerinden, AB'nin ABD'ye uyguladığı gümrük vergisi ve ticaret engelini kaldırılmaması ya da düşürmemesi durumunda, AB'den ithal edilen tüm araçlara yüzde 20 gümrük vergisi uygulayarak bu araçları kendilerinin üreteceklerini açıklamıştır.⁶⁸

⁶⁵The Guardian, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2018/may/16/donald-tusk-condemns-donald-trump-transatlantic-trade-war>, 03 Şubat 2019.

⁶⁶ EUObserver, (Çevrimiçi) <https://euobserver.com/economic/141182>, 03 Şubat 2019.

⁶⁷APNews, (Çevrimiçi) <https://www.apnews.com/1bc78b7846764498a2b17b2c557e5217>, 03 Şubat 2019.

⁶⁸ VOA News, (Çevrimiçi) <https://www.voanews.com/a/trump-threatens-20-percent-tariff-on-eu-cars/4450431.html>, 10 Şubat 2019.

ABD Başkanı Donald Trump'ın Avrupa ekonomisini hedef alan hamleleri ile yarattığı gerginlikler ve kullandığı politik üslup, diğer ülkeleri de ABD'ye karşı temkinli davranmaya itmiştir. Atlantik ittifakı içerisindeki görüş ayrılıkları ABD ile AB'yi karşı karşıya getirmiş, AB'nin güvenlik ve savunma konularına daha fazla önem vererek ve Birliğin güvenliği sağlamaya yönelik olarak daha fazla harcama yapmayı planlayarak süregelen transatlantik politikasını değiştirmeye çalıştığı görülmüştür. BREXIT süreci ile birlikte ABD'nin Almanya ve Fransa ile daha yakın ilişkiler tesis edeceği öngörüsü, ABD Yönetimi'nin kendi çıkarları doğrultusunda AB'yi güçsüzleştirmeye çalışması ile boşa çıkmış, hatta ABD'nin BREXIT'in gerçekleşmesine yardımcı olarak İngiltere'yle ikili serbest ticaret anlaşması imzalamasının önünü açacağı algısı yaratılmasına neden olmuştur. Trump, başlattığı ticaret savaşında Avrupalı devletlerin itirazlarıyla karşılaşarak beklediği desteği alamadıkça ve Birliğin olumsuz tutumu karşısında daha da hırçınlaşarak özellikle Almanya ve Fransa gibi öncü Avrupa ülkelerini açıktan ve rahatsız edici bir şekilde hedef almaya başlamıştır. Tüm bu yaşanan gelişmelerin ışığında Trump'ın “*Önce Amerika*” söylemine karşılık AB'nin “*Önce Avrupa*” söylemi ⁶⁹ yakın gelecekte transatlantik ilişkilerinin önemli ölçüde boyut değiştireceği ihtimalini güçlendirmektedir.

3.2.3. SAVUNMA HARCAMALARI

3.2.3.1. AB Ülkelerinin Savunma (Askeri) Harcamaları ve NATO

Belçika'nın başkenti Brüksel'de gerçekleştirilen NATO Zirvesinde ABD Başkanı Donald Trump, AB ülkelerinin NATO bütçesine yeteri kadar ödenek ayırmadığını söyleyerek sert bir şekilde eleştirmiştir. Bu eleştirinin çıkış noktası ise 2014 yılında Galler'de düzenlenen NATO Dışişleri Bakanları zirvesinde üye devletlerin NATO'ya en geç 2024'e kadar Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'nın en az yüzde 2'si tutarında ödeme yapacaklarını taahhüt etmesidir.⁷⁰ 2018 yılı itibarıyla bu hedefi tutturana sadece beş ülke (ABD, Yunanistan, Estonya, İngiltere ve Letonya)

⁶⁹ANKASAM, (Çevrimiçi) <https://ankasam.org/haber-analiz-abd-ab-iliskileri/>, 12 Şubat 2019.

⁷⁰Amerikanın Sesi, (Çevrimiçi) <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-ve-almanya-arasinda-savunma-harcamaları-gerilimi-artiyor/4864698.html>, 15 Şubat 2019.

bulunurken⁷¹ Trump bu oranın yüzde 4'e çıkarılması gerektiğini savunmaktadır. Sosyal medya üzerinden eleştirilerini sürdüren Trump, bazı NATO ülkelerinin kendilerinden beklenen taahhütleri yerine getirmediğini, bu ülkelerin yıllardır ödemelerini ihmal ettiğini ve bu durumun adil olmadığını dile getirmiştir.⁷²

Stockholm Uluslararası Barış Araştırma Enstitüsü (SIPRI) tarafından 2019 yılında yayınlanan rapora göre 2018 yılında Avrupa Birliği üye ülkeleri, savunmaya toplamda 280 milyar dolar harcayarak Gayri Safi Milli Hasılası'nın yaklaşık olarak 1,4'ünü savunma harcamalarına ayırmıştır. Veriler incelendiğinde savunmaya harcanan tutarın 2018 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 9 oranında arttığı görülmektedir.⁷³ Ancak üye ülkeler arasında ulusal hazinelerinden savunma harcamalarına ayırdığı oranlar açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır.

AB üyesi ülkelerin savunmaya ayırdığı toplam miktar göz önünde bulundurulduğunda en fazla harcamanın 63,8 Milyar dolar ile Fransa tarafından yapıldığı görülmektedir. Fransa, 2017 yılında 60,4 Milyar dolar tutarında savunma harcaması gerçekleştirirken 2018 yılında harcamalarını yaklaşık yüzde 5,6 oranında arttırdığı gözlemlenmiştir. AB ülkelerinin 2018 yılında savunmaya toplamda yaklaşık 300 Milyar dolar harcadığı göz önüne alındığında Fransa'nın yaptığı harcamanın AB genelinde yapılan harcamaların yaklaşık yüzde 22,7'sine tekabül ettiği anlaşılmaktadır.

Fransa'dan sonra en fazla harcama yapan ülke ise 49,9 Milyar dolar'lık savunma harcaması ile Brexit sürecindeki Birleşik Krallık'tır. Birleşik Krallık'ın savunma harcamaları, AB genelinde yapılan savunma harcamalarının yaklaşık yüzde

⁷¹ NATO Kamu Diplomasisi Bölümü tarafından 2019 yılında yayınlanan NATO Ülkelerinin Savunma Harcamaları raporuna göre 2018 yılında ABD, Yunanistan, Estonya, İngiltere ve Letonya'nın yanısıra Litvanya ve Polonya'nın da %2 hedefini yakalayabileceği beklenmektedir.

⁷² BBC, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44789806>, 15 Şubat 2019.

⁷³ Savunma harcamalarının tanımlanması ve istatistiksel olarak veri toplama zorluğundan kaynaklanan sebeplerle bazı araştırma sonuçlarında küçük farklılıklar göze çarpmaktadır. Örneğin benzer verilerin değerlendirilmesinde SIPRI askeri harcamalar tanımını kullanırken ASA savunma harcamaları başlığı altında verileri değerlendirmektedir. Yine bazı ülkelerdeki kurumların sınıflandırılmasından kaynaklanan tanımlamalar nedeniyle nihai değerlerde sapmalar meydana gelmektedir.

17.7'sine tekabül ederken 2018 yılında bir önceki yıla oranla savunma harcamalarını yüzde 7,7 oranında arttırdığı görülmüştür.

AB içerisinde en fazla harcama yapan 3. ülke 49,4 Milyar dolar ile Almanya, 4. ülke 27,8 Milyar dolar ile İtalya, 5.ülke ise 18,2 Milyar dolar ile İspanya'dır. Toplamda bu beş ülkenin savunmaya yapmış olduğu harcamalar AB genelinde yapılan savunma harcamalarının yaklaşık olarak yüzde 74.5'ine denk gelmektedir.⁷⁴

Aynı tabloda 2017 yılına oranla savunma harcamalarındaki değişim dikkate alındığında harcamalarında en çok artış gösteren ülkeler yüzde 33,6 ile Letonya, yüzde 33 ile Bulgaristan, yüzde 30,4 ile Çek Cumhuriyeti, yüzde 27,3 ile Romanya ve yüzde 26,8 ile Litvanya'dır. SIPRI analistlerinden Pieter Wezeman'a göre Orta ve Doğu Avrupa'da savunma harcamalarındaki artışın en önemli sebebi Rusya'dan kaynaklanan tehditlerin yükseldiği yönündeki algıdır.⁷⁵

⁷⁴ Birleşik Krallık ve Fransa, kendine ait nükleer silahları olan iki AB ülkesidir. Ancak savunma alanındaki harcama verileri toplam miktarı içermektedir. Nükleer veya nükleer olmayan silahlara dair harcamaların miktarı bilinmemektedir.

⁷⁵ SIPRI, (Çevrimiçi) <https://www.sipri.org/media/press-release/2019/world-military-expenditure-grows-18-trillion-2018> , 19 Şubat 2019.

Tablo 3.3.: AB Ülkelerinin Savunma Harcamaları

ÜLKELER	2017 (US\$m)	2018(US\$m)	DEĞİŞİM
Almanya	45.382,00	49.471,00	9,00%
Avusturya	3.138,00	3.367,00	7,30%
Belçika	4.485,00	4.960,00	10,60%
Bulgaristan	824	1.096,00	33,00%
Çek Cumhuriyeti	2.078,00	2.710,00	30,40%
Danimarka	3.764,00	4.228,00	12,30%
Estonya	537	618	15,10%
Finlandiya	3.430,00	3.849,00	12,20%
Fransa	60.417,00	63.800,00	5,60%
GKRY	357	382	7,00%
Hırvatistan	784	890	13,50%
Hollanda	9.581,00	11.243,00	17,30%
Birleşik Krallık	46.433,00	49.997,00	7,70%
İrlanda	1.025,00	1.208,00	17,90%
İspanya	16.044,00	18.248,00	13,70%
İsveç	5.527,00	5.755,00	4,10%
İtalya	26.448,00	27.808,00	5,10%
Letonya	509	680	33,60%
Litvanya	812	1.030,00	26,80%
Lüksemburg	358	419	17,00%
Macaristan	1.463,00	1.642,00	12,20%
Malta	64,2	69,3	7,90%
Polonya	9.871,00	11.596,00	17,50%
Portekiz	3.647,00	4.248,00	16,50%
Romanya	3.622,00	4.609,00	27,30%
Slovakya	1.049,00	1.281,00	22,10%
Slovenya	474	529	11,60%
Yunanistan	5.094,00	5.227,00	2,60%
TOPLAM	257.217,20	280.960,30	9,23%

Kaynak: SIPRI

AB ülkelerinin 2018 yılında savunma harcamalarına ayırdıkları tutar dikkate alındığında ise en az harcama yapan ülkeler 69,3 Milyon dolar ile Malta, 382 Milyon dolar ile GKRY, 419 Milyon dolar ile Lüksemburg, 529 Milyon dolar ile Slovenya ve 618 Milyon dolar ile Estonya olmuştur.

2017-2018 yılları arasındaki değişim dikkate alındığında ise savunma harcamalarını en az arttıran ülkeler ise yüzde 2,6 ile Yunanistan, yüzde 4,1 ile İsveç, yüzde 5,1 ile İtalya, yüzde 5,6 ile Fransa ve yüzde 7 ile GKRY'dir.

NATO Kamu Diplomasisi Bölümü tarafından 2019 yılında yayınlanan NATO Ülkelerinin Savunma Harcamaları raporuna göre,⁷⁶ 2018 yılında NATO üye ülkelerinin, Gayri Safi Milli Hasıllarının yaklaşık 2,36'sını savunma harcamalarına ayırmaları öngörülmektedir. Bu oran 2017 yılında 2.32 iken, tahmini değişim oranı yaklaşık yüzde 1,7'ye tekabül etmektedir. Üye ülkelerin savunmaya ayıracağı toplam miktarın 2018 yılı için 987,5 Milyar dolar olması öngörülürken en fazla harcamanın 684,3 Milyar dolar ile ABD tarafından yapılacağı beklenmektedir. NATO ülkelerinin 2018 yılında savunmaya toplamda yaklaşık 987 Milyar dolar harcayacağı göz önüne alındığında bu oranın NATO genelinde 2018 yılında gerçekleşmesi beklenen harcamaların yaklaşık yüzde 70'ine denk geldiği anlaşılmaktadır.

ABD'nin ardından en fazla harcama gerçekleştirmesi beklenen ülke ise 61,6 Milyar dolar ile Birleşik Krallık'tır. Birleşik Krallık'ın savunma harcamalarının NATO genelinde 2018 yılı için öngörülen savunma harcamalarının yaklaşık yüzde 6'sına tekabül etmesi öngörülmektedir. Rapora göre 2018 yılında NATO üyesi ülkelerin toplam savunma harcamalarının bir önceki yıla göre yüzde 7,7 oranında artması beklenmektedir.

SIPRI tarafından 2018 yılı savunma harcamalarına yönelik yayınlanan raporda sunulan veriler, NATO verileri ile benzerlik göstermektedir. SIPRI raporuna göre Dünya genelinde savunma harcamaları 2018'de bir önceki yıla oranla yüzde 2,6 artış göstererek 1,8 trilyon dolara yükselmiştir. NATO ittifakında yer alan ülkelerin harcamaları ise 963 milyar dolarla dünya genelinde gerçekleşen toplam savunma harcamalarının yüzde 53'ünü oluşturmuştur.⁷⁷

⁷⁶ NATO, (Çevrimiçi) https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34-eng.pdf, 25 Şubat 2019.

⁷⁷ SIPRI , (Çevrimiçi) <https://www.sipri.org/media/press-release/2019/world-military-expenditure-grows-18-trillion-2018>, 27 Şubat 2019.

Tablo 3.4.: NATO Ülkelerinin Savunma Harcamaları

ÜLKELER	2017 (US\$m)	2018(US\$m)*	DEĞİŞİM
Arnavutluk	144	181	25,70%
Belçika	4.504,00	5.029,00	11,70%
Bulgaristan	723	937	29,60%
Hırvatistan	924	1.057,00	14,40%
Çek Cumhuriyeti	2.255,00	2.754,00	22,10%
Danimarka	3.780,00	4.279,00	13,20%
Estonya	540	627	16,10%
Fransa	46.036,00	51.200,00	11,20%
Almanya	45.580,00	50.199,00	10,10%
Yunanistan	4.748,00	4.924,00	3,70%
Macaristan	1.468,00	1.820,00	24,00%
İtalya	23.852,00	25.371,00	6,40%
Letonya	530	711	34,20%
Litvanya	816	1.071,00	31,30%
Lüksemburg	325	378	16,30%
Karadağ	66	85	28,80%
Hollanda	9.788,00	12.817,00	30,90%
Norveç	6.463,00	7.222,00	11,70%
Polonya	9.938,00	12.156,00	22,30%
Portekiz	2.702,00	3.267,00	20,90%
Romanya	3.643,00	4.678,00	28,40%
Slovakya	1.053,00	1.316,00	25,00%
Slovenya	476	558	17,20%
İspanya	11.864,00	13.506,00	13,80%
Türkiye	12.972,00	13.898,00	7,10%
Birleşik Krallık	55.672,00	61.622,00	10,70%
Kanada	23.277,00	21.483,00	-7,70%
ABD	642.936,00	684.360,00	6,40%
TOPLAM	917.075,00	987.508,00	7,70%
* 2018 Yılı için öngörülen harcama tutarı			

Kaynak: NATO Public Diplomacy Division, Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2018)

2018 yılında NATO ülkeleri içerisinde en fazla harcama yapması beklenen 3. ülke 51,2 Milyar dolar ile Fransa, 4. ülke 50,2 Milyar dolar ile Almanya, 5.ülke ise 25,3 Milyar dolar ile İtalya'dır. Toplamda bu beş ülkenin savunmaya ayrılmaları

beklenen harcamalar, 2018 yılında NATO genelinde yapılması öngörülen savunma harcamalarının yaklaşık olarak yüzde 87.2'sine denk geldiği görülmektedir.

Diğer taraftan 2018 yılında savunma harcamaları oranındaki değişim dikkate alındığında 2017 yılına göre en çok artış göstermesi beklenen NATO üyesi ülkeler, yüzde 34,2 ile Letonya, yüzde 31,3 ile Litvanya, yüzde 30,9 ile Hollanda, yüzde 29,6 ile Bulgaristan ve yüzde 28,8 ile Karadağ'dır. Yine tabloya göre Kanada'nın 2018 yılında savunma harcamalarını yaklaşık yüzde 7,7 oranında azaltacağı tahmin edilmektedir.

3.2.3.2. Savunma Harcamalarının GSYH Açısından Değerlendirilmesi

AB ülkelerinin savunmaya yapmakta oldukları harcamalar GSYH bağlamında değerlendirildiğinde son dönemlerde düşüş gösteren savunma harcamalarında artış olduğu gözlemlenmektedir. AB üyesi 28 ülkenin savunma harcamalarının GSYH oranı 2017 yılında 1,33 iken 2018 yılında 1,39'a yükselmiştir. Avrupa Savunma Ajansı ve bu ajansın katılımcı ülkelerinin savunma harcamaları ise kendi verilerine göre nominal anlamda artış göstermektedir. Avrupa Savunma Ajansı üyeleri 2016 yılında 189 Milyar Euro'luk harcama gerçekleştirmiş ve 2013 yılına kıyasla yüzde 3,7 oranında (6,7 Milyar Euro) harcamalarını artırmıştır.⁷⁸

Aşağıdaki tabloda AB ülkelerinin savunma harcamalarının GSYH'ye ve toplam harcamalarına oranı verilmiştir.

⁷⁸ European Defence Agency, Defence Data 2016-2017, (Çevrimiçi) <https://www.eda.europa.eu/info-hub/publications/publication-details/pub/defence-data-2016-2017>, 22 Mart 2019.

Tablo 3.5.: AB Ülkelerinin Savunma Harcamalarının GSYH'ye Oranları

	Savunma Harcamalarının GSYH'ye Oranı (2017)	Savunma Harcamalarının GSYH'ye Oranı (2018)	DEĞİŞİM
Almanya	1,2	1,2	-
Avusturya	0,8	0,7	-0,1
Belçika	0,9	0,9	-
Bulgaristan	1,4	1,7	0,3
Çek Cumhuriyeti	1	1,1	0,1
Danimarka	1,1	1,2	0,1
Estonya	2	2,1	0,1
Finlandiya	1,4	1,4	-
Fransa	2,3	2,3	-
GKRY	1,6	1,6	-
Hırvatistan	1,4	1,5	0,1
Hollanda	1,2	1,2	-
Birleşik Krallık	1,8	1,8	-
İrlanda	0,3	0,3	-
İspanya	1,2	1,3	0,1
İsveç	1	1	-
İtalya	1,4	1,3	-0,1
Letonya	1,7	2	0,3
Litvanya	1,7	2	0,3
Lüksemburg	0,6	0,6	-
Macaristan	1,1	1,1	-
Malta	0,5	0,5	-
Polonya	1,9	2	0,1
Portekiz	1,7	1,8	0,1
Romanya	1,7	1,9	0,2
Slovakya	1,1	1,2	0,1
Slovenya	1	1	-
Yunanistan	2,5	2,4	-0,1
ORTALAMA	1,33	1,39	0,6

Kaynak: SIPRI

Savunmaya yapılan harcamaların toplam harcamalara olan oranı incelendiğinde ise en fazla savunma harcaması yapan ülkeler; yüzde 2,4 ile Yunanistan, yüzde 2,3 ile Fransa, yüzde 2,1 ile Estonya, yüzde 1,9 ile Romanya, yüzde 1,8 ile Birleşik Krallık'tır. AB ülkelerinin savunma harcamalarının GSYH'ye oranı dikkate alındığında da yine aynı ülkeler listede yer almaktadır.

AB ülkelerinin 2017 ve 2018 yılları arasında savunma harcamalarının GSYH'ye oranı incelendiğinde Letonya, Bulgaristan ve Litvanya yüzde 0,3 puanlık artış gösterirken, Romanya yüzde 0,2, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Hırvatistan, İspanya, Polonya Portekiz ve Slovakya yüzde 0,1 oranında artış göstermiştir. Diğer taraftan Avusturya, İtalya ve Yunanistan'a ait veriler incelendiğinde bir önceki yıla göre yüzde 0,1 azalış kaydedilirken Almanya, Belçika, Finlandiya, Fransa, GKRY, Hollanda, Birleşik Krallık, İrlanda, İsveç, Lüksemburg, Macaristan, Malta ve Slovenya'nın 2017 yılı oranlarını koruduğu görülmüştür.

NATO Kamu Diplomasisi Bölümü tarafından 2019 yılında yayınlanan NATO Ülkelerinin Savunma Harcamaları raporunda⁷⁹ NATO üyesi ülkelerin GSYH'den savunma harcamalarına ayırdıkları oranların 2017-2018 yılları arasındaki değişimi aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Tablo dikkatle incelendiğinde birçok Avrupa ülkesinin oranlarında son dönemdeki artış dikkat çekicidir.

⁷⁹NATO, (Çevrimiçi) https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34-eng.pdf, 24 Nisan 2019.

Tablo 3.6.: NATO Ülkelerinin Savunma Harcamaları (GSYH Oranı)

ÜLKELER	Savunma Harcamalarının GSYH'ye Oranı (2017)	Savunma Harcamalarının GSYH'ye Oranı (2018)	DEĞİŞİM
Arnavutluk	1,11	1,16	0,05
Belçika	0,91	0,93	0,02
Bulgaristan	1,24	1,43	0,19
Hırvatistan	1,67	1,71	0,04
Çek Cumhuriyeti	1,04	1,11	0,07
Danimarka	1,15	1,21	0,06
Estonya	2,03	2,07	0,04
Fransa	1,78	1,82	0,04
Almanya	1,23	1,23	-
Yunanistan	2,34	2,22	-0,08
Macaristan	1,05	1,15	0,1
İtalya	1,15	1,15	-
Letonya	1,74	2,03	0,29
Litvanya	1,72	2	0,28
Lüksemburg	0,52	0,54	0,02
Karadağ	1,36	1,55	0,29
Hollanda	1,15	1,35	0,2
Norveç	1,55	1,62	0,08
Polonya	1,89	2,05	0,16
Portekiz	1,23	1,35	0,12
Romanya	1,72	1,92	0,2
Slovakya	1,1	1,21	0,11
Slovenya	0,98	1,02	0,04
İspanya	0,9	0,93	0,03
Türkiye	1,52	1,64	0,12
Birleşik Krallık	2,12	2,15	0,03
Kanada	1,41	1,23	-0,18
ABD	3,34	3,39	0,05
ORTALAMA	2,32	2,36	0,04

Kaynak: NATO Public Diplomacy Division, Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2018)

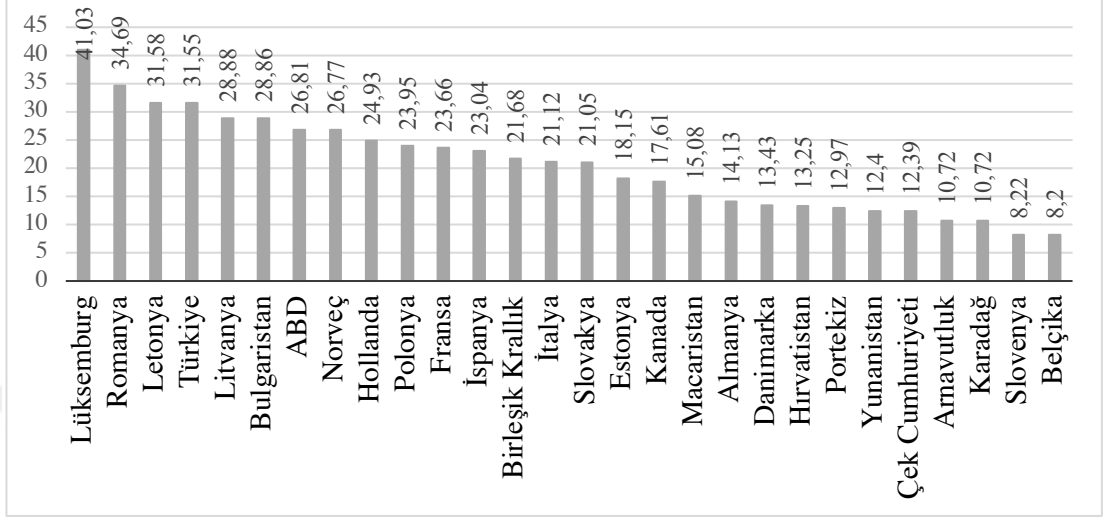
Söz konusu rapora göre NATO üyesi ülkelerin GSYH'den savunma harcamalarına ayırdıkları ortalama oran 2017 yılında yüzde 2,32 iken, bu oranın 2018 yılında yüzde 0,04'lük artışla yüzde 2,36'ya yükseleceği tahmin edilmektedir. Tablo incelendiğinde ABD'ye ilişkin verilerin bu oranı önemli ölçüde yükselttiği görülmektedir. ABD'nin yüzde 3,39 ile savunmaya en fazla payı ayırması öngörülürken ABD'yi yüzde 2,22 ile Yunanistan ve yüzde 2,15 ile Birleşik Krallık takip etmektedir. 2018 yılında Yunanistan ve Kanada'nın bir önceki yıla göre Savunma Harcamalarının GSYH'ye oranını düşürmesi beklenirken Almanya ve İtalya'nın bir önceki yıla ait verilerini koruması beklenmektedir.

Yukarıda verilen veriler ışığında 2018 yılında savunma harcamasına GSYH'nin yüzde 1'inden daha az oranda pay ayırması beklenen ülkeler; Belçika, İspanya, Lüksemburg olurken, 2018 yılı tahmin edilen harcamaları göz önüne alındığında NATO'nun 'savunmaya ayrılan payın en az yüzde 2 oranında tutulması' hedefine ulaşan ülkelerin Estonya, Letonya, Lüksemburg, Yunanistan, Birleşik Krallık ve ABD olması tahmin edilmektedir.

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) NATO verilerinden ve ulusal hükümetlerin veri bankalarından derlediği çalışmaya göre Avrupa Birliği bölgesindeki askeri harcamaları 1960 yılında yüzde 4,8 dolaylarında iken bu oran 2017 yılında yüzde 1,5 düzeylerine gerilemiştir. Bu harcamalar hesaplanırken sivil savunma harcamaları, gazi yardımları, terhis işlemleri gibi idari harcamalar göz önünde bulundurulmamaktadır.⁸⁰ Ülkelerin savunma alanında yaptığı harcamalar kadar savunma alanında tedarik ettiği ekipman ve bu ekipmanların geliştirilmesi için uygulanan AR-GE çalışmaları da önem arz etmektedir. NATO ülkelerinin yaptığı savunma harcamalarının içerisindeki ekipman harcamaları oranları dikkate alındığında ilk on ülkenin yedisinin AB üyesi olduğu görülmektedir. Aşağıdaki şekil NATO üyesi ülkelerin 2018 yılında yapmış oldukları savunma harcamalarının içerisindeki ekipman harcamalarının payını göstermektedir.

⁸⁰ The World Bank, SIPRI, Military Expenditure, (Çevrimiçi) https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?name_desc=false, 22 Mart 2019

Şekil 3.4: Savunma Harcamaları İçerisinde Ekipman Harcamalarının Oranı (%) (2018)



Kaynak: NATO Public Diplomacy Division, Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2018)

Şekil belirtildiği üzere savunma harcamaları içerisinde en fazla ekipman harcaması yapan ülke Lüksemburg'dur. En fazla ekipman harcaması yapan on ülkenin üçü AB üyesi olmayan Türkiye, ABD ve Norveç'tir. Bu veriler dikkate alınırken, NATO'nun ekipman harcamalarının toplam savunma harcamasının en az yüzde 20'si oranında gerçekleşmesi hedefinin altı çizilmelidir. NATO'nun bu hedefini tutturabilen toplamda on beş üye ülke bulunmaktadır. Bu ülkelerin on ikisi ise AB üyesidir.

Ekipman harcamaları istatistikleri dikkate alındığında NATO ülkeleri ve NATO içerisindeki AB ülkeleri arasında önemli farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. AB'nin kurucu ülkelerinden Lüksemburg, ekipman harcamalarına ayırdığı yüzde 41,3'lük oran ile ilk sırada yer alırken, Birliğin bir diğer kurucu üyesi Belçika, ekipman harcamaları için yüzde 8,2'lik oran ile listenin en sonunda yer almaktadır. Listenin en başındaki ülkenin ekipman harcaması için ayırdığı oran listenin en sonunda yer alan ülkenin oranının yaklaşık olarak beş katıdır. Bu bağlamda NATO ülkeleri ve NATO içerisindeki AB ülkeleri arasında dahi önemli farklılıklar ve öncelikler olduğu gözlemlenmektedir.

2006 Riga Zirvesi'nde NATO ülkelerinin mutabakata vardığı iki hedef bulunmaktadır. Bunlardan ilki; üye ülkelerin savunmaya ayırdıkları bütçenin GSYH'lerinin en az yüzde 2'si oranında olması, ikincisi ise savunma harcamalarının

en az yüzde 20'sinin ekipman tedariki ve geliştirilmesi için tahsis edilmesidir. Aradan geçen on iki yıldan fazla bir zamana rağmen üye ülkelerinin yalnızca altısının ilk hedefe ulaşabildiği, on beşinin ise ikinci hedefi tutturabildiği gözlemlenmiştir.

AB, savunma ve güvenlik alanında geliştirmiş olduğu iş birliği ile kendi güvenliğini tesis edebilmek için stratejik bir yola girmiş olsa da NATO kadar kurumsallaşmış, profesyonel bir ittifak ilişkisi kurabilmesi için uzun bir zamana ihtiyaç duymaktadır. Özellikle güvenliğin tesis edilmesi için yapılan harcamalar göz önünde bulundurulduğunda NATO'nun koymuş olduğu hedefler ve gerçekleştirmiş olduğu uygulamaların AB için önemli ölçüde bilgi ve tecrübe aktarımı olduğu kabul edilmelidir. NATO'nun bütçe ve harcama hedefleri, NATO üyesi AB ülkelerini doğrudan, NATO üyesi olmayan AB ülkelerini ise dolaylı yünden etkilemekte ve özellikle savunma alanında iş birliğine giden AB için önemli bir öğreti sunmaktadır.

3.3. AVRUPA BİRLİĞİ ORDUSU TARTIŞMALARI

Avrupa Birliği'nin siyasi ve ekonomik entegrasyonunu kısmen tamamlamasının ardından en çok üzerinde durulan tartışmalardan birisi de birliğin askeri yeteneklerinin geliştirilmesi konusudur. Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında Avrupa güç siyasetini terk ederek, müzakere ve iş birliğinin etkin olduğu bir siyaset tarzını benimsemeyi tercih ederken, ABD ise güç politikasını uygulamakta ısrar eden ve geleneksel güç kullanımını destekleyen politikaları savunmuştur. Temel politik farklılıklara rağmen NATO ve AB'nin birbirlerini destekleyen tarzda askeri yeteneklere sahip olma hedefleri, ABD'nin Irak'a karşı başlattığı askeri operasyon ile büyük bir gerilim yaşanmasına neden olmuştur. AB'nin başat aktörleri Almanya ve Fransa bu harekâta karşı çıkarken İngiltere ise ABD'nin yanında yer almayı tercih etmiştir.⁸¹ Bu kriz aslında askeri güç kullanımının yönetimi ve askeri yeteneklerinin geliştirilmesi de dâhil olmak üzere Avrupa'nın kendi siyasi kimliğini oluşturma çabasına ilişkin farklı fikirlerin yüksek sesle telaffuz edilmesine neden olmuştur. Bu noktada asıl sorun ise Avrupa'nın NATO'dan bağımsız bir askeri yapıya sahip

⁸¹Haşim Türker, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2007, s.148-149

olabilme kabiliyeti ve etkin bir askeri güç oluşturabilme arzusunun gerçekte ne kadar mümkün olabileceğidir.

Aslında Avrupa'nın özerk bir askeri güce sahip olma isteği yeni bir fikir değildir. İkinci Dünya Savaşının ardından Belçika, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, Almanya ve İtalya, ortak bir Avrupa savunma gücü oluşumuna zemin hazırlayan Avrupa Savunma Topluluğu'nu (AST) kuran antlaşmayı imzalamış ancak bu girişim Almanya'nın tekrar silahlanmasından duyulan endişe üzerine Fransa tarafından engellenmiştir. Daha sonra NATO'nun kurulması ile birlikte Avrupa devletleri, yeni bir askeri güç oluşturmak yerine NATO'nun askeri kabiliyetinden yararlanarak ortak operasyon düzenlemenin daha az maliyetli olacağı fikrini benimseyerek bu stratejisini ortak bir savunma ve dış güvenlik politikası oluşturmak yönünde değiştirmeyi tercih etmişlerdir.

Yugoslavya'nın parçalanma süreci ile Bosna ve Kosova Savaşları'na müdahale konusundaki yetersizlikler, AB'nin askeri kabiliyetlerinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları ve Petersberg Görevleri ile başlayan savunma ve güvenlik alanında güç kazanmaya yönelik girişimler, St. Malo, Köln, Helsinki Zirveleri ile Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) görevlerinin AB'ye dâhil edilmesi ile ivme kazanmıştır.⁸² Nihayetinde Avrupa Birliği üyeleri NATO ile koordineli ancak özerk ortak barış gücü operasyonları, insani görevler ve önleyici müdahaleler gerçekleştirebilme yeteneğine kısmen sahip olmaya başlamıştır. Bu süre zarfında Avrupa savunmasının gelişiminin Transatlantik kanadı tarafından desteklenmesi nedeniyle NATO ve AB arasında özerk bir Avrupa ordusunun tesisi ve işbirliğinin geliştirilmesi hususunda büyük sorunlar yaşanmamıştır.

Ancak son dönemde yaşanan bazı gelişmeler (Rusya kaynaklı tehditlerin giderek artması, BREXIT süreci, ABD Yönetiminin AB'ye karşı tutumu) AB Ordusu tartışmalarını yeniden alevlendirmiştir. Avrupa Birliği Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, Berlin'de düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşmasında 1954

⁸²ANKASAM, (Çevrimiçi) <https://ankasam.org/avrupa-ordusu-tartismasi-ve-kuresel-jeopolitik/>, 20 Şubat 2019.

yılında Fransa tarafından engellenen Avrupa Savunma Topluluğu girişimine atıfta bulunmuş ve “*Bugüne kadar Avrupa’nın güvenliğine yapmış olduğu katkılardan dolayı ABD’ye teşekkür borçluyuz. Ancak artık Amerika uzun dönemde Avrupa’nın güvenliğini sağlamayı garanti etmiyor. Bunu kendimiz başarmalıyız. Bu nedenle, uzun vadede Avrupa Ordusu kurma hedefi de dahil olmak üzere Avrupa Savunma Birliği’ne yönelik yeni bir yaklaşım izlememiz gerekiyor.*”⁸³ diyerek özerk bir Avrupa Ordusu fikrini yeniden gündeme getirmiştir.

Avrupa’nın siyasi alanda da ABD ve NATO’dan bağımsız hareket etme arzusu pek çok kez İngiltere tarafından engellenmiştir. İngiltere’nin AB’den ayrılma kararı alması ile birlikte Almanya ve Fransa, savunma alanındaki işbirliğini daimi bir yapıya dönüştürme çabalarını hızlandırmıştır. Jean-Claude Juncker’ın açıklamalarından kısa bir süre sonra AB üye ülkeleri arasında ortak bir askeri savunma oluşturma girişimini öngören Yapılandırılmış Daimi İşbirliği Savunma Anlaşması (PESCO) imzalandı. AB üyesi İngiltere, Danimarka, Malta, İrlanda ve Portekiz hariç 23 üye ülke AB ülkelerinin savunma politikalarının uyumlu hale getirilmesine yönelik bu girişimi onaylamışlardır. Şüphesiz PESCO ile arzu edilen, AB askeri birliklerinin operasyonel faaliyet gerçekleştirecek kapasiteye ulaşmalarını sağlamak ve nihayetinde ortak bir Avrupa ordusunun temellerini atmaktır.

Bu noktada PESCO’nun NATO’nun bir alternatifi mi yoksa tamamlayıcısı mı olacağı konusunda net bir cevap vermek oldukça güçtür. Almanya Savunma Bakanı Ursula von der Leyen, “*Gelişen tehditlere karşı Avrupa’nın askeri gücünü daha bağımsız bir hale getirmek için Avrupa Ordusu kurmanın önünü açtık.*”⁸⁴ derken aslında Avrupa Savunma Ajansı ve PESCO benzeri girişimlerin bağımsız ancak işbirliğine uyumlu bir AB Ordusu hedefine giden yolda önemli bir dönüm noktası olduğunu ima etmiştir. Ursula von der Leyen, bu noktada aslında Avrupa’nın NATO ile herhangi bir uyum probleminin olmadığını ancak, ABD’nin NATO’ya yaklaşımı nedeniyle Avrupa’nın alternatif bir güvenlik oluşumuna ihtiyacı olduğunu

⁸³European Commission, (Çevrimiçi) http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-3654_en.htm, 29 Şubat 2019.

⁸⁴BMVG,(Çevrimiçi) <https://www.bmvg.de/resource/blob/22180/a4b7d92394e5ff6b7689c79cc71fa9d9/20180216-download-eroeffnungsrede-englisch-data.pdf>, 23 Şubat 2019.

vurgulamaya çalışmıştır. Diğer taraftan NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg ise “AB’nin savunma konusundaki girişimlerini (PESCO, Avrupa Savunma Fonu veya Avrupa Hareketliliği) açıkça destekliyorum, çünkü AB’nin savunma çabalarının daha güçlü bir NATO oluşumuna katkıda bulunabileceğine inanıyorum... Avrupa Birliği’nin, transatlantik birliğin yerini almasına imkân yoktur. Güvenlik, Avrupa güvenliği, NATO’ya ve transatlantik işbirliğine bağlıdır.”⁸⁵ diyerek NATO ile rekabet etmediği sürece bu girişimleri memnuniyetle karşılayacaklarını ifade etmiştir.

Avrupa Birliği’nde askeri alanda yapısal olarak atılan bu adımlar ABD Başkanı Donald Trump’ın Avrupalıları NATO içerisindeki savunma harcamalarını arttırmamaları halinde, NATO’dan çekilmekle tehdit etmesi⁸⁶ ile AB Ordusu fikrinin hızla gerçeğe dönüştürülmesine yönelik girişimleri hızlandırmıştır. Nitekim Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Europe 1 radyosuna yaptığı açıklamada “Gerçek bir Avrupa ordusuna sahip olmaya karar vermezsek Avrupalıları korumayacağız.”⁸⁷ diyerek ABD’den bağımsız olarak ve tek başına kendini savunabilen bir Avrupa yaratma idealini açıkça dile getirmiştir. Macron’un bu düşüncesine sosyal medya üzerinden cevap veren Donald Trump önce, Fransa Cumhurbaşkanı’nı, Avrupa Ordusu söylemleri ile gündemi değiştirmeye çalışmakla suçlayarak “Fransa Cumhurbaşkanı Macron, ABD, Çin ve Rusya’dan korunmak için Avrupa’nın kendi ordusunu oluşturması gerektiği yönünde öneride bulundu. Çok aşağılayıcı! Belki Avrupa önce ABD’nin sübvans ettiği NATO’daki adil paylaşım payını ödemelidir.”⁸⁸ dedi ve ardından birkaç gün sonra yine sosyal medya üzerinden sert ifadelerle “Emmanuel Macron, ABD, Çin ve Rusya tehditlerine karşı korunmak için Avrupa’nın kendi ordusunu kurmasını öneriyor. Ama birinci ve ikinci dünya savaşlarında Almanya vardı. Fransa için bunlar nasıl sonuçlandı? Biz yardıma gelmeden önce

⁸⁵NATO , (Çevrimiçi) https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_161140.htm?selectedLocale=en, 29 Şubat 2019.

⁸⁶ VOX, (Çevrimiçi) <https://www.vox.com/policy-and-politics/2019/1/15/18183759/trump-pull-out-of-nato-nyt-mattis>, 29 Şubat 2019.

⁸⁷ Europe1, (Çevrimiçi) <https://www.europe1.fr/politique/montee-des-nationalismes-flambee-des-prix-de-lescence-affaire-benalla-retrouvez-les-temps-forts-de-linterview-demmanuel-macron-3794486>, 29 Şubat 2019.

⁸⁸ France24 , (Çevrimiçi) <https://www.france24.com/en/20181109-france-trump-macron-european-army-eu-insulting>, 29 Şubat 2019.

Fransızlar Paris'te Almanca öğrenmeye başlamıştı”⁸⁹ diyerek Almanya-Fransa otaklığında bir savunma girişimine alaycı ifadelerle tarihsel bir göndermede bulunmuştur. Fransa Başkanlık Ofisi ise Trump’ın sosyal medya gönderileri hakkında “Söyleyecek bir şeyimiz yok...Macron, Avrupa ordusu ve Avrupa savunmasıyla ilgili görüşlerini çok net biçimde Trump'a iletmiştir”⁹⁰ diyerek konu ile ilgili tartışmalara son noktayı koymuştur.

Macron’un ortak bir AB Ordusu kurulması fikrine ilk destek beklenildiği üzere Almanya’dan geldi. Strasburg’daki parlamento binasında milletvekillerine seslenen Almanya Başbakanı Angela Merkel *“Geçen senenin gelişmelerine bakacak olursak, aslında önemli olan, bir gün gerçek bir Avrupa ordusunun kurulması vizyonu yönündeki çalışmamızdır... Başkalarına güvenebileceğimiz zamanlar artık geride kaldı... Eğer toplumumuzu korumak istiyorsak Avrupa kendi kaderini kendi eline almalıdır. NATO’yu tamamlayacak bir Avrupa Ordusu dünyaya bir daha asla Avrupa ülkeleri arasında savaş olmayacağını gösterebilir”⁹¹ diyerek kurulması planlanan ordunun NATO’ya karşı olmayacağını açıklamıştır.*

Emmanuel Macron’un *“Avrupalıları korumak”* ifadesi ile ne kastettiği düşündürücüdür. Eğer sorun Avrupalıları ABD’den korumak ise, oluşturulacak bir askeri gücün büyük ölçüde ABD tarafından finanse edilen NATO’ya alternatif bir oluşum olması gerekliliği doğacaktır. Keza Trump’ın bu cümleyi Avrupalıları ABD’den korumak şeklinde algıladığı sosyal medya üzerinden verdiği cevap ile gayet açıktır. Trump’ın cevabına hitaben Fransa’nın *“Görüşlerimiz net bir şekilde Trump’a iletilmiştir”* ifadesi Fransa’nın ne yapmayı planladığını açık bir şekilde göstermektedir. Ancak Macron’un fikrini destekleyen Almanya Şansölyesi Merkel Avrupa Parlamentosunda ki konuşmasında *“...Elbette NATO’nun karşısında olacak*

⁸⁹ The Guardian, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/us-news/2018/nov/13/trump-macron-eu-army-german-second-world-war> , 29 Şubat 2019.

⁹⁰ The Guardian, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/us-news/2018/nov/13/trump-macron-eu-army-german-second-world-war> , 29 Şubat 2019.

⁹¹European Parliament, (Çevrimiçi) https://multimedia.europarl.europa.eu/en/debate-on-the-future-of-europe-opening-statement-by-angela-merkel-german-federal-chancellor-_I162933-V_rv_ , 29 Şubat 2019.

bir şeyden bahsetmiyorum” diyerek NATO ile birlikte çalışmak istediklerinin altını çizmiştir.

Güvenlik ve Dış Politika konularında kendilerini daha fazla sorumluluk almak zorunda hisseden Almanya ve Fransa 22 Ocak 2019’da Alman-Fransız İş Birliği ve Entegrasyon Anlaşması olarak da bilinen Aachen Dostluk Antlaşması’nı imzaladılar. Tarihi Elysee Anlaşması’nın 56. yıldönümünde iki ülke arasındaki işbirliğini arttırmaya yönelik hedefleri de içeren antlaşma Almanya Başbakanı Angela Merkel tarafından *“Avrupa Ordusu oluşturmak için atılan önemli bir adım”* olarak nitelendirilmiştir. Dış politika konularında koordineli bir şekilde hareket edilmesi gerektiğinin altını çizen Merkel, kendilerine yönelik silahlı bir saldırı olması durumunda askeri seçenekler de dahil olmak üzere saldırılara birlikte karşı koyacak ortak askeri kültür oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır.⁹² Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ise Aachen Antlaşması ile arzu ettiklerinin kendi halklarını korumak için Avrupa’yı güçlendirmek olduğunu ifade etmiştir.⁹³ İki ülke arasında hem dış politika hem de güvenlik konularında ortak hareket etmeyi planlayan ve 28 maddeden oluşan anlaşmanın altı ana bölümü şu şekildedir;⁹⁴

- Avrupa İlişkileri,
- Barış, Güvenlik ve Kalkınma,
- Kültür, Eğitim, Araştırma ve Mobilite,
- Bölgesel ve Uluslararası İşbirliği,
- Sürdürülebilir Kalkınma, İklim, Çevre ve Ekonomik İlişkiler,
- Organizasyon

Antlaşmanın *“Barış, Güvenlik ve Kalkınma”* başlıklı ikinci bölümünde, iç güvenlikle ilgili olarak, iki ülkenin hükümetlerinin terör ve organize suça karşı

⁹²The Federal Government, (Çevrimiçi) <https://www.bundesregierung.de/breg-en/issues/europe/speech-by-federal-chancellor-dr-angela-merkel-at-the-signing-of-the-treaty-between-the-federal-republic-of-germany-and-the-french-republic-on-franco-german-cooperation-and-integration-in-aachen-on-22-january-2019-1572746> , 29 Şubat 2019.

⁹³France in New Zealand, (Çevrimiçi) <https://nz.ambafrance.org/Treaty-on-Franco-German-Cooperation-and-Integration-Speech-by-M-Emmanuel-Macron> , 29 Şubat 2019.

⁹⁴ Franco-German Treaty of Aachen, (Çevrimiçi) <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/germany/france-and-germany/franco-german-treaty-of-aachen/> , 1 Mayıs 2019.

mücadele, adalet, istihbarat ve kolluk kuvvetleri konularındaki işbirliğini güçlendirmeye devam edecekleri vurgulanmıştır. İki ülkenin kendi ulusal kurallarına uygun olarak, barışı ve güvenliği sağlamak amacıyla ortak hareket ederek Avrupa'nın askeri alanda etkinliğini, tutarlılığını ve güvenilirliğini geliştirmeye devam ederken NATO ile eşgüdümlü çalışarak ve birlikte yatırım yaparak ittifakı güçlendirmeyi taahhüt etmişlerdir.

İsviçre'nin Davos kentinde düzenlenen Dünya Ekonomik Formu toplantısında Avrupa Ordusu hakkındaki düşüncelerine açıklık getiren Almanya Başbakanı Angela Merkel, Avrupa'da savunma yeteneklerinin birleştirilmesi konusunda büyük bir adım attıklarını belirterek Fransa ile imzaladıkları stratejik anlaşmanın NATO'ya yönelik olmadığını aksine NATO'nun yükünü paylaşmayı hedeflediklerini dile getirdi.⁹⁵

Dünya konjonktüründe son dönemde yaşanan gelişmeler dikkate alındığında Avrupa Birliği'nin iki süper gücü Fransa ve Almanya'nın birliğin savunmasına yönelik yeni bir yol haritası oluşturulması noktasında neden bu kadar aceleci davrandıkları daha net anlaşılmaktadır. Yeni bir Avrupa Ordusu nihai hedefinde ardı ardına hayata geçirilmesi için çaba sarf edilen projelerin majör sebepleri şu şekilde sıralanabilir;

- Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesiyle başlayan süreç ve diğer taraftan Çin'in savunma harcamalarını arttırarak AB'ye tehdit oluşturabilecek potansiyele ulaşması,
- BREXIT süreci ve İngiltere'nin birlikten ayrılması sonucu birliğin savunma kapasitesinin ciddi bir bölümünü kaybedeceği endişesi ve BREXIT'in diğer Avrupa ülkelerine sirayet etmemesi için ortak bir kültür oluşturma ihtiyacı
- Amerikan Başkanı Donald Trump'ın AB ve NATO konusundaki söylemleri, Trump yönetimine olan güvensizlik ve Avrupa Savunmasında temel rol oynayan NATO'nun etkinliğini kaybedebileceği endişesi,
- Avrupa'da yükselen aşırı sağ ve popülist söylemler,

⁹⁵ The Federal Government, (Çevrimiçi) <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/speech-by-federal-chancellor-angela-merkel-at-the-49th-world-economic-forum-annual-meeting-in-davos-on-23-january-2019-1574188>, 30 Nisan 2019.

- Göç ve Mülteci Krizi ile mücadele noktasında Avrupa'nın sınır güvenliğini daha kapsamlı bir şekilde kontrol altına alma ihtiyacı.

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Avrupa'nın ABD, Çin ve Rusya'dan korunması için yeni savunma mekanizmaları oluşturulması gerekliliğinden bahsederken özerk bir Avrupa savunması oluşturulması fikrine ilk destek, Macron'un Avrupa'nın güvenliğini tehdit ettiğini öne sürdüğü iki ülke Rusya ve Çin'den gelmiştir. Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hua Chunying, Avrupalı liderlerin aslında Çin ile daha yakın bir işbirliğini arzuladıklarını belirtmiş ve *“Avrupa kendi dış ve savunma politikalarına karar verme hakkına sahip. Biz, Avrupa'ya hiçbir zaman tehdit oluşturmadık.” demiştir.*⁹⁶ Gerçekten de bir süre sonra ABD ile Çin arasında yeni bir ticaret savaşı patlak vermiş ve Avrupa ile yakınlaşma çabası içerisine giren Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, Paris'te Emmanuel Macron, Angela Merkel ve Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker'la bir araya gelmiştir. Şi Cinping, ilişkilerdeki güvensizliği bir kenara koyma mesajı verirken Avrupalı liderler ise Çin ile *Mütekabiliyet* esasına dayalı işbirliği geliştirme arayışını dile getirmişlerdir.⁹⁷

Diğer taraftan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Macron'un AB Ordusu çıkışının ardından bir gazeteye verdiği röportajda sürecin kendileri açısından olumlu olduğunu ve desteklediklerini belirterek *“Avrupa güçlü bir ekonomik birlik ve üye ülkelerin savunma ve güvenlik alanlarında bağımsız ve egemen olmak istemeleri çok doğal”* diyerek bu girişimin çok kutuplu dünya için olumlu bir gelişme olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.⁹⁸

Bir süre sonra Çin örneğinde olduğu gibi Soçi'de Rusya Cumhurbaşkanı Vladimir Putin ile görüşen Almanya Başbakanı Angela Merkel, Rusya-Almanya ilişkisini *“Stratejik Çıkarımız”* şeklinde tanımlamış ve ilişkileri geliştirme konusunda Putin'le hemfikir olduklarını söylemiştir. Rusya'dan Almanya'ya, Baltık Denizi altına

⁹⁶ France24, (Çevrimiçi) <https://www.france24.com/en/20181114-china-says-no-threat-eu-after-macron-army-call>, 23 Nisan 2019.

⁹⁷Sputnik, (Çevrimiçi) https://tr.sputniknews.com/ceyda_karan_eksen/201903281038481641-cin-avrupa-italya-kusak-yol-ab-abd-tepki/, 29 Nisan 2019.

⁹⁸RT, (Çevrimiçi) <https://www.rt.com/news/443677-putin-macron-army-europe-trump/>, 29 Nisan 2019.

inşa edilecek iki ayrı boru hattı ile elli beş milyar metreküp doğalgaz taşımayı hedefleyen “Kuzey Akımı 2” projesi için ek sıkışan iki lider, Alman-Rus ilişkilerinin önemini vurgulayarak iki ülke arasında daha yakın bir işbirliği tesis edilmesi için diyalog kurmaya açık olduklarını belirtmişlerdir.⁹⁹ Bu görüşmeyi Almanya’nın Rusya’nın esiri haline dönüştüğü iddiası ile değerlendiren ABD Başkanı Donald Trump, “Almanya ve Fransa’yı, Rusya’ya karşı korumamız gerekiyor ama siz kalkıp Rusya’ya Petrol ve Doğalgaz için milyarlarca dolar ödüyorsunuz. Hiç uygun değil!...Bence NATO bu konu ile ilgilenmeli.” diyerek Almanya’nın Atlantik ittifakına daha fazla ödeme yapması gerektiğini dile getirmiştir.¹⁰⁰

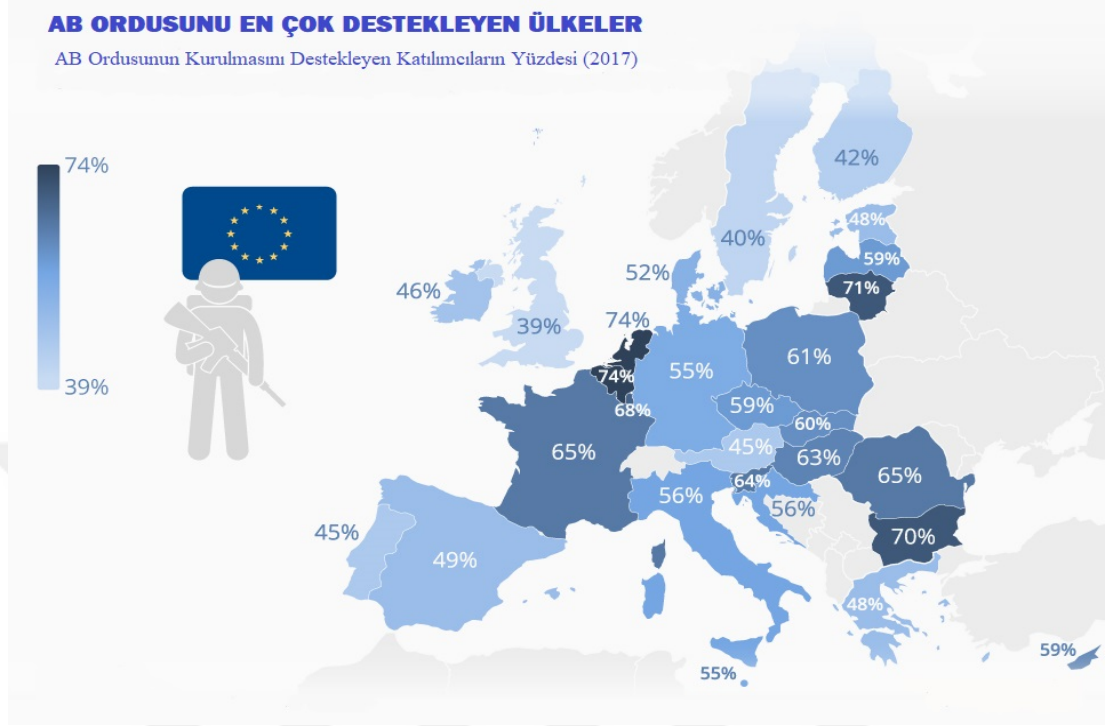
Fransa ve Almanya’nın Avrupa Ordusu çağrısı birçok AB ülkesince, NATO’dan tamamen ayrı bir Avrupa Savunması Planlaması ve komuta yapısının kurulmasının NATO’da var olan sistemin tekrarı (Duplicating) olacağı gerekçesi ile pek rağbet görmemiştir. Özellikle Alman-Fransız ekonomik bölgesi oluşturmayı hedefleyen Alman-Fransız İş Birliği ve Entegrasyon Anlaşması birçok üye ülke tarafından sembolik ve alakasız olarak nitelendirmiştir. Pek çok kişinin bu antlaşmayı Avrupa Ordusu hedefinde önemli bir yere sahip olduğunu düşündüğü göz önüne alındığında, diğer AB ülkelerinin bu konudaki tavrı önem kazanmaktadır. Nitekim Avrupa Komisyonu’na bağlı bir kurum olan Eurobarometer tarafından 2017 yılında Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilen anketlerde, vatandaşlara AB Ordusunu ne kadar destekledikleri sorulmuş ve ortaya çıkan yanıt şekilde belirtilmiştir.¹⁰¹

⁹⁹Irish Times, (Çevrimiçi) <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/merkel-and-putin-accentuate-the-positive-in-sochi-meeting-1.3500604>, 29 Nisan 2019.

¹⁰⁰ Reuters, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-nato-summit-pipeline/trump-lashes-germany-over-gas-pipeline-deal-calls-it-russias-captive-idUSKBN1K10VI>, 29 Nisan 2019.

¹⁰¹Statista, (Çevrimiçi) <https://www.statista.com/chart/16756/percentage-of-respondents-who-support-the-creation-of-an-eu-army/>, 29 Nisan 2019.

Şekil 3.5.: Avrupa Birliği Ordusunu En Çok Destekleyen Ülkeler



Kaynak: Eurobarometer, 2017.

Anket sonuçları incelendiğinde, Hollanda ve Belçika'daki katılımcıların yüzde 74'ü AB Ordusunu desteklediklerini dile getirirken, Fransa ve Almanya'da, bu oranlar sırasıyla yüzde 65 ve yüzde 55 olarak gerçekleşmiştir. Birliğin diğer ülkelerinde ise bu oranlar Malta'da yüzde 55, İrlanda'da yüzde 46, Avusturya'da yüzde 45, Finlandiya'da yüzde 42 ve İsveç'te yüzde 40 olarak verilendirilmiştir.

Diğer bir ifade ile Fransa, Almanya, İspanya, İtalya, gibi ülkeler ortak ordu fikrine sıcak bakarken Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Slovakya sınır güvenliğinin güçlendirilmesi ve göçmen akımlarının engellenmesi noktasında ortak askeri güç kullanımını desteklemektedir. İngiltere başta olmak üzere Avusturya, İsveç, Finlandiya, İrlanda ve Rusya ile sınır komşusu olan Letonya ve Litvanya gibi ülkeler askeri tarafsızlığı desteklerken NATO'nun savunma güvencesin altında olmayı tercih etmektedirler. Genel itibariyle Rusya'nın Kırım'ı ilhakı, Trump yönetiminin "Önce Amerika" söylemi ve NATO'ya bakış açısı birçok Avrupa ülkesini ortak bir

Avrupa Ordusu kurulması konusunda birleştirmiştir.¹⁰² Zira ortak bir AB Ordusu fikrinin aşamalarından biri olan Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği Savunma Anlaşması'nın (PESCO) yirmi üç AB ülkesi tarafından ortak bir konsensüs ile imzalanması AB ülkelerinin bu konudaki yaklaşımını net bir şekilde göstermektedir. Ancak bu noktada Avrupalı liderlerin, ulusal seçmenlerine bir AB ordusunun neden önemli olduğunu açıklamak için daha çok zaman ve enerji harcayarak kitlesel desteklerini arttırmaları da önem arz etmektedir.

Avrupa Ordusu oluşturma fikri Avrupa güvenliği ve savunma politikası ile ilgili güncel meseleleri çözüme kavuşturmak için ideal bir seçenek olarak ön plana çıkabilir. Ortak bir liderliğe ve planlamaya tabi olan Avrupa kuvvetlerinin birlikte çalışabilirliği konusundaki işbirliğinin arttırılması mali yönden tasarruf sağlayabilir. Ancak bununla birlikte birçok sorun ve problemle karşı karşıya kalma olasılığı da yüksek görünmektedir. Hâlihazırda AB'nin müdahale güçleri genellikle denizaşırı kriz yönetiminde kullanılmaktadır. Bölgesel savunmadan farklı olarak kriz yönetimi operasyonları belirli bir dış politika ve güvenlik politikası stratejisi ile yönlendirilen, hükümet ve parlamento müzakereleri ile meşrulaştırılan opsiyonel operasyonlardır. Ortak bir AB Ordusunun operasyonlarının yasal meşruiyetinin kimin tarafından sağlanacağı belirsizdir.¹⁰³

Öte yandan Avrupa Birliği, modern bir ulus devletinin taşıdığı temel niteliklere sahip olmayan ulus üstü bir örgüttür. Bu konumu itibarıyla koruması gereken bir vatan ve ulusal çıkarları olmadığı gibi istikrarlı ve uzun vadeli bir dış politika stratejisine de sahip değildir. Üye devletlerin çoğu dış politika konularında yetkilerini kaybetmek veya paylaşmak istemedikleri gibi, dünyanın belirli bölge veya ülkeleri ile kurdukları özel ilişkileri çıkarları ve taahhütleri ekseninde devam ettirmek istemektedirler. AB üyesi devletlerin kimi zaman dış politika sorunları üzerinde görüş ayrılıkları yaşamaları, savunma politikaları konusunda farklı ulusal görüşlerinin bulunması ve ülkelerin savunma harcamalarına ne kadar kaynak ayıracıklarına ilişkin hususların

¹⁰² TRT, (Çevrimiçi) <https://www.trthaber.com/haber/dunya/avrupa-ordusu-fikrine-sicak-bakan-ulkelerin-sayisi-artiyor-393914.html>, 29 Nisan 2019.

¹⁰³Tomas Weiss, "Do We Need an EU Army?", Mendel European Centre Policy Paper, Martin Striz Publishing, Bucovice, Volume: 8, 2/2016, s.8

ulusal yetki dâhilinde kararlaştırılması gibi engeller dış politika konusunda birlik içerisinde ortak hareket etmeyi zorlaştırmaktadır.¹⁰⁴

Bugün Avrupa Birliği, ekonomik ve siyasi konularda kuralları ve standartları belirleyen etkin bir aktör olarak kabul edilmektedir. Zaman içerisinde güvenlik ve güç kullanımını konusunda ilerlemeler kaydetmesine rağmen tek başına küresel ölçekte boy gösterecek bir askeri yapıya sahip değildir. Barış Projesi olarak ön plana çıkan AB, uzlaşmaya dayalı güvenliğe daha çok önem verirken askeri imkân ve kabiliyetlerin kullanımını açısından zayıf kalmaktadır. Geçmişte Balkanlar'da ve Afganistan'da barışı koruma güçleri sağlayabilecek yeteneklere sahipken düşman bir bölgede hatta Avrupa'da dahi savaştıkları birlikleri sağlamaktan aciz olduklarını görmüşlerdir. En iyi şartlar altında dahi AB Muharebe gruplarının ABD'nin kararlı askeri harekâtı sonrasında barışı koruma güçlerini sağlamaktan öteye gidememiştir.¹⁰⁵ Yine 2013 yılında Afrika'da patlak veren Mali krizi, Avrupa'nın askerî alandaki zafiyetini gözler önüne sermiştir. Fransa'nın krize müdahale sürecinde, Başta Almanya ve İngiltere olmak üzere AB ülkelerinin askeri müdahale konusundaki isteksizliği ve askeri operasyonu finanse etmekten kaçınmaları Avrupa'nın askeri güç iddiasının gerçekten ne kadar uzak olduğunu, askeri kabiliyet ve organizasyonu konusundaki yetersizliğini kanıtlamıştır. Bu noktada asıl önemli sorun AB'nin kendi ordusunu yaratıp yaratmayacağından ziyade ihtiyaç duyulması halinde AB hükümetlerinin askeri güç kullanımını konusunda hemfikir olup olmayacaklarıdır.

Avrupa Ordusu meselesinde diğer önemli bir sorunsal AB'nin NATO'nun sahip olduğu askeri yeteneklerden yoksun olmasının yanında henüz bir Avrupa bütçesinin de olmayışıdır. Birçok AB ülkesinde Kamu harcamalarında yaşanan krizler, ulusal savunma bütçelerinin de kesintiye uğramasına neden olmuştur. Savunma bütçelerinin küçülmesinin neden olduğu zorluklar, yeteneklerin, organizasyonların ve harcamaların gereksiz yere tekrarlanmasına yol açan parçalanma ile daha da kötüleşmektedir. AB harcamalarının katma değeri üzerine yapılan çalışmalar, Avrupa

¹⁰⁴Burak Tangör, **Avrupa Birliği Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s.594

¹⁰⁵ Haşim Türker, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2007, s.148

kara kuvvetlerini birleşmesi neticesinde AB ülkelerinin önemli kaynakları koruyabileceğini göstermektedir. Ancak, bütçe konusunda daha cömert davranabilecek ülkelerin de böylesi maliyetli bir yeni yapılanmaya kaynak tahsis etmek istememeleri bir diğer önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca böylesi ayrı bir güvenlik yapılanmasının özel uzmanlık ve tecrübe gerektirdiği gibi yüksek maliyetlere yol açacağı gibi gerekçelerle pek çok AB üyesi ülke böylesine bir girişimi pek rasyonel bulmamaktadır.

Ulusal savunma bütçelerinin özerk bir AB operasyon planlama yeteneğinin geliştirilmesi yönünde harcanması NATO veya AB'den çok Avrupa'nın sınırlı savunma kaynakları için daha büyük bir tehdit oluşturmaktadır. AB'nin askeri yetenekler konusunda kayda değer bir ilerleme kaydetmesi ve kendi misyonlarını planlayabilecek bir yapıya sahip olması aynı zamanda ABD içinde faydalı olacaktır. Bazı Amerikan endişelerinin aksine Avrupa savunması ile ilgili bugün ki temel problem Avrupa'nın askeri gücünü Amerikan çıkarlarına ters bir şekilde kullanması değil, aksine birliğin Amerika ve Avrupa'nın ortak sorunlarına ve kaygılarına cevap verecek askeri bir güce sahip olmamasıdır. Dünyanın pek çok bölgesinde yaşanan krizlere müdahale noktasında AB, gerekli araçlara sahip değildir. Avrupa'nın Sierre Leone, Fildişi Sahili ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde gerçekleştirdiği müdahaleler dünyanın bu sorunlu bölgelerinde Amerikan çıkarlarını desteklemiştir. Bu ve buna benzer operasyonlar NATO'dan ziyade AB bayrağı altında gerçekleştirilirse kınanmaktan çok takdirle karşılanacaktır. Nihayetinde riskler ve hayal kırıklıkları ne olursa olsun daha uyumlu ve güçlü Avrupalı ortak aynı zamanda Amerika'nın çıkarlarına da hizmet etmiş olacaktır.¹⁰⁶

Avrupa Ordusu projesi aslında ulus devlet fikrinin inşası mantığında doğal bir adım gibi görünmekle birlikte Avrupa merkezli bir jeopolitik güç merkezinin oluşturulması açısından da önemli bir girişimdir. Ancak ülkelerin kendi ordularının sevk ve idaresini birliğin yönetimine bırakmak istememeleri noktasında potansiyel bir Avrupa Ordusu yaratılması fikri teorik açıdan mantıklı kabul edilse de mevcut siyasi

¹⁰⁶ Gnesotto, a.g.e., s.219.

ortam göz önüne alındığında çok gerçekçi görünmemektedir. Askeri olarak AB üzerinden hareket etmek, NATO veya Birleşmiş Milletler aracılığıyla hareket etmenin yerini doldurabilecek bir seçenek olarak görünmemektedir. Çok boyutlu ve çok yönlü mücadele gerektiren uluslararası problemlere karşı, devletlerin tek başına çözüm üretmeye çalışmasından ziyade, uluslararası örgütlerin ve devletlerin ortak katkıları ve işbirliği ile hareket edilmesinin daha etkili bir çözüm yolu olabileceği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla AB üye ülkelerinin kendi askeri güçlerine odaklanarak ve AB ile NATO içindeki askeri işbirliğini yoğunlaştırarak işbirliği dinamiklerinin artırılması ve mevcut sorunların üzerine birlikte gidilmesi her iki örgütün geleceği için faydalı olacaktır.¹⁰⁷ Bu nedenle, bir Avrupa ordusu çağrısı, uzak gelecekte gerçekleşebilecek bir ihtimal olarak kalmakta ve Avrupalı devletleri hali hazırdaki Avrupa savunmasının gerçek sorunlarından uzaklaştıran sembolik bir söylem olmaktan öteye gitmemektedir.

¹⁰⁷Açıkmeşe, Dizdaroğlu, a.g.e., s.71

SONUÇ

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramiti'nde belirttiği üzere "güvenlik", bireyin en önemli fizyolojik gereksinimlerinden biridir. Uluslararası ilişkiler disiplinde ise güvenlik tanımı "güç" kavramı ile ilişkilendirilirken, devletin varoluşuna yönelik bir tehdidin varlığı durumunda bu tehdidin ortadan kaldırılmasına yönelik her türlü meşru eylemin uygulanması şeklinde tanımlanabilir. Dolayısıyla devlet, bireylerini korumak ve yaşamlarına devam edebilmelerini sağlamak için, onları çatışmalardan/savaş durumundan uzak tutmaya çalışırken uluslararası hukukun meşru kabul ettiği bazı caydırıcı argümanları kullanmak ihtiyacı hissedebilir. Bu noktada devlet, elindeki kazanımlarını korumak ve muhafaza etmek için mevcut güvenlik yapısını revize eder ya da yeni bir güvenlik konsepti geliştirir ve bu yapıyı milli güç unsurlarının üzerine inşa eder.

Güvenliğin, güç ile doğru orantılı olduğu söylenebilir. Kısacası bir devlet ne kadar güçlü ise aynı oranda güvenlidir. Ancak bir devlet kendi çıkarları doğrultusunda, sadece güvende olma durumundan öte zaman zaman diğer bir devleti arzu etmediği ya da kendi çıkarlarına ters düşecek şekilde politikalarını değiştirmeye zorlayabilir. Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak devletler "sert güç" yani "askeri güç" kullanarak ya da "ekonomik güç" veya "yumuşak güç" kullanarak isteklerini kabul ettirme davranışlarından uygun olanını seçebilirler. Özetle taraflardan biri, bir diğerinin yönlendirmesiyle kendi çıkarlarının aksine hareket ediyorsa bu noktada gücün etkin kullanıldığı kabul edilebilir.

Güvenlik çalışmaları, farklı dönemlerde farklı teorisyenler tarafından üzerinde sıklıkla çalışılan konulardan biridir. Kavramsal açıdan farklı tanımlamalar getirilmeye çalışılsa da temel yaklaşım savaşların etkisini azaltmak ve barışın teminini sağlamaktır.

Uluslararası ilişkilerin temel felsefi akımlarından olan Realizm, biraz karamsar bir tablo çizerek anarşik ortamda savaşların engellenemeyeceğini, kalıcı barışı temin etmenin mümkün olmadığını ve bu doğrultuda devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve kendilerini koruyabilmeleri için ahlaki normların dışında kalma pahasına çıkarlarını koruma hakkına sahip olduklarını savunmaktadır.

Realist yapının yetersizliğine yönelik eleştiriler sonucu ortaya çıkan bir diğer önemli yaklaşım olan İdealizm ise doğru koşullar bir araya getirildiğinde uluslararası ilişkilerde devletlerin rasyonel olabileceğini ve siyasi ilişkileri dostane bir ortamda sürdürülebileceklerini, nihayetinde toplumun ve bireyin güvenliğinin sağlanabileceğini ileri sürmektedir.

Avrupa'da barışın yeniden tesis edilmesi ve Avrupa ülkelerini ortak değerler etrafında bir araya getirme düşüncesiyle ortaya çıkan AB, güvenlik ve savunma konularında da işbirliğini sağlamayı ve dolayısıyla, küresel barışa katkıda bulunmayı hedeflemiş ulusüstü bir yapıdır. Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak Avrupa bloğunda savunma ve güvenlik konularında işbirliğini tesis etmek üzere Fransa, Birleşik Krallık, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un öncülüğünde 1949 yılında Brüksel Antlaşması imzalanmış ve Batı Avrupa Birliği (BAB) kurulmuştur. 1954 yılında Batı Almanya ve İtalya'nın dâhil olmasıyla genişleyen birlik, NATO'nun kurulması ile işlevselliğini yitirmiş ve 1997 yılında Amsterdam Antlaşması'nın imzalanması ile BAB, Avrupa Birliği'ne (AB) ilhak olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından artan Sovyetler Birliği'nin tehdidine karşı bir Avrupa Ordusu kurulması önerisini gündeme getiren Fransa Başbakanı Rene Pleven'in girişimiyle, 27 Mayıs 1952 tarihinde Avrupa Savunma Topluluğu'nu Kuran Antlaşma (AST) Fransa'da imzalanmıştır. Ancak, Fransa Parlamentosu tarafından onaylanmayan antlaşma tarihi bir belge olarak arşivlerde yerini alırken, NATO'nun kurulmasına ilham kaynağı olması ve bütünleşik bir Avrupa Ordusu fikrini yansıtan ilk projeyi temsil etmesi nedeniyle son derece önemlidir.

Avrupalı devletlerin güvenlik ve dış politika ekseninde ortak hareket etmeye yönelik girişimleri soğuk savaş sürecinde hız kesmeden devam etmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle'in görevlendirmesiyle 1961 yılında Fransız Diplomat Christian Fouchet, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) üye ülkeler arasındaki diplomatik ve politik işbirliğini geliştirmek ve siyasi bir birlik oluşturmak için girişimlerde bulunmuştur. Ancak bu girişimler, gerek NATO için bir tehdit oluşturabileceği algısı gerekse Fransa ve Batı Almanya'nın orantısız güçlenebileceği endişesi ile başta Benelüks ülkeleri olmak üzere topluluğun diğer üye ülkeleri tarafından reddedilmiştir. Ortak bir savunma anlayışını gerçekleştirmeye yönelik girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanması, Avrupalı devletlerin öncelikle dış politika

konusunda yeknesaklığı sağlayacak projeler için fikir üretmelerine sebep olmuştur. Bu doğrultuda 1970 yılında Lüksemburg'da düzenlenen Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda dış politika konularında işbirliğinin ve eşgüdümün geliştirilmesine yönelik hazırlanan Davignon Raporu ile hayata geçirilen Avrupa Savunma İşbirliği (ASİ), 1986 yılında imzalanan Avrupa Tek Senedi ile hukuki statüsünü kazanmış ve Ortak Dış Güvenlik Politikasının (ODGP) zeminini hazırlamıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle uluslararası sistemde daha aktif bir rol oynamayı ve küresel bir aktör olmayı hedefleyen Topluluk, 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği'ne dönüşmüş ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) oluşturulmasını kararlaştırarak siyasi birliğin temelini atmıştır. ODGP'nin hayata geçmesiyle göçmenlik, terörle mücadele, adli işbirliği gibi geniş bir yelpazede birçok konuda ortak politika uygulamaya başlamış, Birliğin daha güçlü ve daha sistematik bir biçimde bütünleşmesinin sağlanması hedeflenmiştir. Ancak 1990'larda yaşanan Yugoslavya'nın dağılma süreci ve akabinde yaşanan Bosna Krizi ve Kosova'daki çatışmalar, ODGP'nin daha tutarlı ve proaktif bir dış politika üretmedeki zayıflığını gözler önüne sermiş ve Birliğin bağımsız bir askeri yetenek inşa etme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Avrupa Birliği'nin daha bağımsız bir güvenlik rolüne sahip olması gerektiği fikrinden hareketle Fransa ve İngiltere, St. Malo Zirvesi ile Avrupa'nın güvenlik ve savunma kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik bir bildirme imzalamışlardır. Haziran 1999 tarihinde ise Köln'de gerçekleştirilen zirvede Avrupa liderleri, St. Malo Zirvesi'nde alınan kararları desteklemiş ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) oluşturularak birliğin Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası'nın güçlendirilmesini kararlaştırmışlardır. Akabinde 2000 yılının Haziran ayında gerçekleşen Feira Zirvesi'nde, NATO işbirliği ile düzenlenecek operasyonlar belirlenmiş ve AB üyesi olmayan ancak NATO üyeliğine sahip Avrupalı devletlerin AB komutasında gerçekleştirilecek operasyonlara dâhil edilmesi konusunda mutabık kalmıştır. Nihayetinde 2003 yılında imzalanan Berlin+ Anlaşması ile de AB, NATO'nun imkân ve kabiliyetlerinden yararlanma hakkına kavuşmuştur.

11 Eylül saldırıları ve sonrasında Irak ve Afganistan'a düzenlenen operasyonlar, değişen uluslararası risklere karşı yeni güvenlik stratejilerinin geliştirmesi ve bu risklere yönelik olarak uluslararası örgütlerin birlikte mücadele

etmesi zorunluluğunu doğurmuştur. 12 Aralık 2003 tarihinde Brüksel’de düzenlenen Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde, AB Yüksek Temsilcisi Javier Solana tarafından hazırlanan “*Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Avrupa*” başlıklı rapor ile ODGP’ye yeni bir kavramsal çerçeve kazandıran Avrupa Güvenlik Stratejisi (AGS) kabul edilmiştir. Bu stratejinin temel misyonu; Birliğin karşı karşıya olduğu tehditleri belirlemek, bu tehditlere yönelik olarak stratejik hedefleri tanımlayarak Avrupa için politik etkilerini ortaya koymaktır. Nitekim bir yıl sonra (2004) bu hedefe yönelik olarak özellikle kriz yönetimi alanındaki Avrupa savunma yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan Avrupa Savunma Ajansı (ASA) kurulmuştur.

2007 yılında imzalanarak 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, Avrupa Birliği’nin güvenlik hedeflerine ulaşmak için uyguladığı kapsamlı yaklaşımın önemli bir ayağı olan AGSP’nin gelişimi için yeni bir ivme sağlamış ve Birliğin küresel aktör rolüne dönüşebilmesine etki edecek bazı önemli kurumsal değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bu antlaşma ile AGSP, Ortak Güvenlik Savunma Politikası’na (OGSP) dönüştürülürken Maastricht Antlaşması ile şekillenen üç sütunlu yapı kaldırılmış, dış politika ve güvenlik konularında ortak ilke ve yaklaşımların geliştirilerek üye devletlerin karar alma sürecine dâhil edilmesi kararlaştırılmıştır. 2013 yılında ise Lizbon Antlaşması’nın yürürlüğe girmesinden sonra ilk kez, Avrupa Konseyi savunmayı tartışmış ve Ortak Güvenlik ve Savunma Politikalarının etkinliğinin artırılması, yeteneklerinin geliştirilmesi ve savunma endüstrisinin güçlendirilmesine yönelik savunma için öncelikli eylemleri belirlemiştir.

13 Kasım 2017 tarihinde AB Üyesi 23 ülkenin bakanları, Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) protokolünü imzalamışlardır. Güvenlik ve savunma alanındaki işbirliğini güçlendirmede kaydedilen önemli ilerlemenin vurgulandığı protokolde, Avrupa ülkelerinin savunma yeteneklerinin geliştirilmesi, ortak projelere yatırım yapılması ve silahlı kuvvetlerin operasyonel hazırlığının artırılması hususları üzerinde antlaşma sağlanmıştır. PESCO, AB üyesi devletler arasında savunma işbirliğini derinleştirmek için önemli bir süreçtir. Hedeflenen temel gaye ise ulusal ve çok uluslu (AB, NATO, BM vb.) görev ve operasyonların gerçekleştirilebilmesi için üye devletlerin tutarlı ve tam kapsamlı savunma yeteneklerine ulaşmalarının sağlanması ve savunma harcamalarının etkinliğinin en üst düzeye çıkarılmasıdır.

Günümüzde Avrupa Birliği, yeni ve karmaşık bir dizi güvenlik tehditiyle karşı karşıyadır. Bu tehditlerin bir kısmı, Avrupa coğrafyasına komşu ülkelerin istikrarsızlığından doğan şiddet ve terörist unsurlardan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu tehditler, Avrupa düzeyinde etkili bir işbirliği ve koordineli bir müdahale yaklaşımını da beraberinde getirmektedir.

Terörizm, Avrupa'da yeni bir tehdit değildir. Özellikle 1970'li yıllarda Avrupa ülkelerinde etkin faaliyet gösteren birçok terörist örgüt bulunmaktaydı. Avrupa devletleri bu terörist unsurlarla mücadele ederken kendi ulusal yasal mevzuatları çerçevesinde ve kendi sınırları içerisinde politik yaklaşımlar ve mücadele stratejileri geliştirerek başarılı müdahaleler gerçekleştirmişlerdir. Ancak, 1972 yılında Münih Olimpiyatları'nda meydana gelen terörist saldırılar artık terör faaliyetlerinin farklı coğrafyalardan Avrupa kıtasına taşındığının en somut örneği olmakla birlikte, terörizm sorununun ülkelerin bir iç meselesi olarak değerlendirilmesinin mümkün olmayacağı gerçeğini de gözler önüne sermiştir. Nitekim 1975 yılında üye devletlerin terörle mücadele konusunda işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla yönelik olarak, sonraki yıllarda Avrupa Polis Ofisi'ne (EUROPOL) dönüşecek Trevi Gurubu oluşturulmuştur.

11 Eylül saldırıları, alternatif bir küresel güç olma yolunda ilerleyen AB'nin terörizme bakışını etkilemiş, aynı zamanda Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası üzerinde de önemli bir dönüştürücü etki yaratmıştır. 11 Eylül'den sonra AB için küresel terörizmle mücadele öncelikli hedeflerden biri haline gelirken, bu mücadeleye yönelik yeni strateji arayışlarına girilmiş ve yeni politikalar geliştirilmeye yönelik girişimler hızlandırılmıştır. Ancak bu politikaların eyleme dönüşmesi noktasındaki başarısızlık, Madrid (2004), Londra (2005), Paris (2015) İstanbul ve Manchester (2017) gibi Avrupa başkentlerinde gerçekleşen terör eylemleri ile AB'nin, küresel terörün hedefi haline gelmesine neden olmuştur. Bu noktada Birlik, küresel terörizmi önleme adına yoğun bir gayret sarf etmeye ve terörizmle mücadele politikasını daha sağlam bir zemine oturtmak amacıyla yeni politikalar üretmeye devam etmektedir. Terörizm bugün hala AB'nin geleceğini etkileyecek en önemli sorunlardan biridir. Dolayısıyla Birlik, vatandaşlarının huzur ve güvenliğini sağlamaya yönelik olarak askeri tedbirlerin artırılması, sınır güvenliğinin geliştirilmesi, uluslararası örgütlerle koordinasyonun sağlanması gibi unsurlar da dahil olmak üzere etkin ve sağlıklı bir

mücadele stratejisi geliştirmek ve iç güvenlik konularında hızlı bir entegrasyon sürecine girmek zorundadır.

AB'nin en önemli güvenlik meselelerinden biri de kontrolsüz göçtür. Arap Baharı neticesinde birçok sığınmacı ve göçmen, daha güvenli ve daha iyi bir yaşam inşa etmek üzere Akdeniz'e veya Güneydoğu Avrupa üzerinden karada seyahat ederek Avrupa Birliği sınırlarına ulaşmak için harekete geçmişlerdir. Düzensiz ve yoğun göç akımlarına hazırlıksız yakalanan üye devletler, bu konuda uzun vadeli ve kalıcı çözümler aramak yerine kısa vadeli kararlar almayı tercih ederek göçün sınırlandırılmasına yönelik katı politikalar uygulamaya başlamışlardır. Bu politikalar sonuçta kişilerin ve grupların kontrolsüz ve yasa dışı bir şekilde AB topraklarına girmeye teşebbüs etmelerine neden olmuştur.

AB üyesi devletler, düzensiz göçün engellenmesine yönelik olarak Avrupa Birliği Sınır Güvenliği (FRONTEX) başta olmak üzere Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (EUROSUR), Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi (EURODAC), Vize Bilgi Sistemi (VIS), Schengen Bilgi Sistemi (SIS) gibi kurumları faaliyete geçirerek bir dizi önlem almaya çalışmışlardır. Ancak, Birlik içerisinde göçün nasıl yönetileceği ve kontrolsüz göçün engellenmesine yönelik hangi politikaların uygulanacağı konusunda bir uzlaşımın sağlanamaması, göç sorununun AB içerisinde siyasi bir krize dönüşmesine neden olmuştur. Macaristan, Polonya, Çekya ve Slovakya gibi ülkeler sığınmacıları kabul etmeyi reddeden katı politikalar izlenmesi gerektiğini belirtirken, Almanya ise özellikle İtalya'nın Dublin Tüzüğü doğrultusunda göçmenlerin ilk geldikleri ülkede kalmalarını koşuluna sadık kalmasını istemektedir. Diğer taraftan İtalya, tüm AB ülkelerinin, mültecilerin ve göçmenlerin paylaşımı konusunda adil bir şekilde davranması gerektiğini belirtmektedir.

Bu noktada Birliğin, mevcut göç ve iltica politikalarını gözden geçirerek uluslararası hukuka bağlı ve Avrupa'nın temel insani değerler ile çelişmeyen bir Avrupa İltica ve Göç Sistemi politikası oluşturulması doğrultusunda ortak hareket etmesi çok önemlidir. Bu politikaların hayata geçirilmesi amacıyla Avrupa, ortak sorunlara daha hızlı ve etkili bir şekilde cevap verebilecek kurumsal yapılanmayı bir an önce gerçekleştirmelidir. Ancak, Avrupa genelinde aşırı sağ partilerin yükselişi ve göçmenlik karşıtı popülist söylemler, böylesine uzun soluklu ve yüksek maliyetli ortak bir sığınma ve göç politikası hedefine ulaşılması noktasında ciddi bir engel teşkil

ederken göç meselesinin yakın gelecekte AB için daha ciddi bir güvenlik meselesi haline dönüşeceğinin sinyallerini de vermektedir.

Avrupa'nın en önemli siyasi ve ekonomik gücü olan Birleşik Krallık'ın Birlikten ayrılma kararı vermesi (BREXIT), Birliğin bugüne dek karşılaştığı en ciddi sorunlardan biridir. Henüz müzakere aşamasında olmasına rağmen Birlikten hangi koşullarda ayrılığın gerçekleşeceği konusunda belirsizliğini koruyan BREXIT süreci, ekonomik, siyasi ve hukuksal birçok yeni problemi de beraberinde getirmektedir. Ne tür bir BREXIT'in ortaya çıkacağından bağımsız olarak, hem Birleşik Krallık hem de AB güvenlik açısından ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilecektir.

Ekonomik göstergeler dikkate alındığında Birleşik Krallık tarafından, AB'nin güvenlik ve savunma politikalarına yapılan katkı azımsanamayacak derecede önemlidir. 2018 yılı itibarıyla AB'nin güvenlik faaliyetlerinin yaklaşık yüzde 16'sı savunma, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin ise yaklaşık yüzde 40'ı İngiltere tarafından finanse edilirken; İngiltere, GSYH'nin yüzde 2'sini savunma için harcamayı hedefleyen AB'nin birkaç üyesinden biridir. Birleşik Krallık, AB'nin en yüksek askeri bütçeye sahip savunma gücü olmakla beraber Fransa ile birlikte birliğin nükleer güce sahip iki üyesinden birisi durumundadır. Diğer taraftan, polis ve askeri otoriteler tarafından kullanılması planlanan ve Güney Atlantik bölgesinin güvenliğini sağlamaya yönelik ciddi katkılar sunması beklenen küresel bir uydu navigasyon sistemi projesini (Galileo Projesi) üstlenmiş durumdadır. Dolayısıyla Birleşik Krallık olmadan, AB'nin küresel sahnedeki konumunun zayıflayabileceği ve dış tehditlere karşı daha savunmasız hale gelebileceği öngörülmektedir.

Anlaşmasız bir BREXIT'in gerçekleşmesi durumunda Birleşik Krallık'ın EUROPOL ve Avrupa Terörle Mücadele Merkezi gibi kurumlarla işbirliğini sürdürmeye devam edip etmeyeceği konusu belirsizliğini korumaktadır. İç güvenlik konularında Birleşik Krallık'ın, AB Veri Koruma Sistemi, EUROPOL Ağı, Schengen Bilgi Sistemi gibi bilgi paylaşım mekanizmalarına erişiminin engellenmesi neticesinde polis ve adli işbirliği durma noktasına gelebilir. Bu durum yalnızca Birleşik Krallık'ın değil, aynı zamanda AB'de de organize suç ve terörle mücadele faaliyetlerini önemli ölçüde etkileyecektir. Diğer taraftan BREXIT'in ardından Birleşik Krallık, ABD ile güvenlik konularında daha yakın ilişkiler kurma eğiliminde olabilir. Bu yaklaşım aynı zamanda AB-NATO ilişkilerini de olumsuz yönde etkileyebilir.

AB ve Birleşik Krallık, ayrı olmaktan çok birlikte hareket ederek uluslararası bir güven ortamının tesis edilmesi noktasında başarıya ulaşabilirler. BREXIT sonrası yakın işbirliği, AB'nin Balkanlar, Rusya ve Çin'e yönelik dış politikasında hayati derecede öneme sahip olacaktır. AB ve Birleşik Krallık'ın birlikte hareket ederek, kalkınma işbirliği, AB-NATO ilişkileri, terörle mücadele ve güvenlik konuları da dâhil olmak üzere savunma politikalarının ortak inşa edilmesi noktasında daha güçlü rol oynayabilecekleri değerlendirilmektedir.

Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından Fransa ve Almanya başta olmak üzere bazı Avrupa'lı Devletler, Avrupa'nın NATO ve ABD'ye karşı stratejik özerkliğini oluşturmak için fırsat kovalarken; İngiltere, NATO'yu güçlendirmek için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği fikrinden hareketle transatlantik bağların desteklenmesi politikasını benimsemiştir. Ancak, Balkanlar'daki kriz, Irak Savaşı, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırarak Kırım'ı ilhakı ve son dönemde ABD ile yaşanan görüş ayrılıkları, AB üyelerini bir yandan transatlantik bağları korumaya zorlarken diğer yandan da Avrupa entegrasyonunun derinleştirilmesi ve stratejik özerkliğin artırılmasına yönelik yeni politikaları gündeme taşımalarına neden olmuştur.

Öte yandan ABD Yönetimi; Avrupa ile siyasi, ekonomik ve askeri işbirliği şartlarını yeniden tanımla ihtiyacının bir sonucu olarak, siyasi açıdan Trump Yönetimi, Avrupalı müttefikleri ile ilişkilerinde çok taraflı yaklaşımın değerini sorgulamaya başlarken Avrupa'nın ABD politikasına uyum sağlama konusunda daha fazla çaba göstermesi konusunda ısrarcı davranmaktadır. Askeri düzeyde ABD, Avrupalı müttefiklerin askeri potansiyellerini arttırarak değişen güç dengesini ayarlamalarını ve ABD'nin Avrupa'daki caydırıcılık politikasını desteklemelerini isterken, terörle mücadele faaliyetlerine de daha fazla katılım göstermelerini beklemektedir.

ABD dış politikası göz önüne alındığında Avrupa, Rusya ile stratejik rekabetin merkezidir ve bu nedenle ABD Yönetimi, Avrupalı müttefiklerini Avrupa savunmasının temel yapıtaşı fonksiyonunu koruyan NATO'ya daha fazla maddi katkı sağlamaları konusunda baskı yapmaktadır. Nitekim 2014 Galler Zirvesi'nde üye devletler, NATO'ya Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'nın en az yüzde 2'si tutarında ödeme yapacaklarını taahhüt ederken ABD Yönetimi'nin bu oranın yüzde 4'e çıkarılması gerektiğini savunması, ABD Yönetimi'nin AB üyelerinin NATO'ya bağımlılıklarını arttırmaları hususundaki politikalarını desteklemektedir.

AB ve NATO ülkelerinin Savunma Harcamalarına yönelik ekonomik veriler incelendiğinde Başkan Trump'ın hedeflediği yüzde 4 oranına ulaşan hiçbir ülke –*ABD dâhil*- bulunmamaktadır. Diğer taraftan Galler Zirvesi'nde üye devletlerin taahhüt ettiği yüzde 2'lik harcama oranını yakalayan beş ülkenin - *Estonya, Letonya, Lüksemburg, Yunanistan, Birleşik Krallık ve ABD-* ve NATO'nun ekipman harcamalarının toplam savunma harcamasının en az yüzde 20'si oranında gerçekleşmesi hedefine ulaşan onbeş ülkenin -*onikisi AB üyesi*- bulunması NATO, ABD ve AB arasındaki savunma harcamaları eğiliminin tutarsızlığını gözler önüne sermektedir.

Bu noktada, savunma araçlarının geliştirilerek savunma harcamalarının azaltılmasına yönelik olarak NATO ile gerçekleştirilecek olası bir işbirliğinin mali avantaj sağlayarak üye devletlerin üzerindeki ekonomik yükü hafifletebileceği, ancak ABD Yönetimi ve NATO'nun beklentileri doğrultusunda, AB üyesi devletlerin savunma harcamalarına eşit oranda katılımının kısa vadede yeterli seviyeye ulaşamayacağı öngörülmektedir. Diğer taraftan, Avrupa'nın savunma yeteneklerinin geliştirilmesi ve Avrupa savunma endüstrisinin rekabet gücünün artırılmasına yönelik oluşturulan Avrupa Savunma Fonu, NATO ile işbirliğinin güçlendirilmesi ve savunma teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik ulusal yatırımların desteklenmesi noktasında son derece önem arz etmektedir. Yenilikçi savunma teknolojileri ve ürünlerinde ortak bir araştırma için doğrudan AB bütçesinden finanse edilen hibelerin, 2017 yılı için 25 milyon Euro, 2019 yılının sonuna kadar 90 milyon Euro ve 2020 yılından sonra yılda 500 milyon Euro'ya ulaşması beklenirken, savunma teçhizatı ve teknolojilerinin kazanılmasına yönelik olarak 2019 ve 2020 yılları için toplam 500 milyon Euro, 2020'den sonra ise yılda 1 milyar Euro finansman sağlanması planlanmaktadır.

Avrupa Savunma Fonu, üye devletlerin ortak savunma kabiliyetlerinin artırılması ve geliştirilmesine yönelik harcamaların verimli kullanılması ve farklı üye devletlerin benzer harcamalarının engellenmesi ile AB içerisinde devletlerin savunma harcamalarının azaltılmasına katkı sağlayabilir. Hâlihazırda Avrupa Savunma Fonu tarafından desteklenen ve Avrupa Savunma Ajansı tarafından uygulanan OCEAN2020 (Avrupa Serbest Muhakemesi için Açık İşbirliği) projesi, on beş üye devletten kırk iki ortağı bir araya getiren bir konsorsiyum tarafından

yürütülmektedir. Avrupa Savunma Fonu'nun 2021 yılından itibaren tam teşekküllü hale gelmesi planlanırken, Birliğin diğer üyelerinin eşit oranda katkı sağlaması koşulu ile yenilikçi ve rekabetçi bir savunma sanayinin geliştirilmesi ve AB'nin stratejik özerkliğine katkıda bulunması açısından önemli bir proje haline dönüşmesi beklenmektedir.

Avrupa Komisyonu Başkanı Jean Claude Juncker'ın ortak bir dış politika ve güvenlik politikası oluşturmaya ve Avrupa'nın sorumluluğunu tüm dünyaya göstermeye yardımcı olacak ortak bir Avrupa Ordusu oluşturulması çağrısı, birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. BREXIT sürecindeki Birleşik Krallık'ın Birlikten ayrılması halinde AB içerisinde Atlantikçi görüşü benimseyen başat bir aktörün devre dışı kalacağı ihtimalinden hareketle, temelinde Avrupa savunması için NATO'ya para ödemek yerine kendi özerk bir savunma mekanizmasının oluşturulması fikrini barındıran politikalar, Avrupa gündemini meşgul etmeye başlamıştır. Nitekim kısa bir süre sonra yirmi üç AB üyesi tarafından, AB askeri birliklerinin operasyonel faaliyet gerçekleştirecek kapasiteye ulaşmalarını sağlamak ve nihai hedefi ortak bir Avrupa Ordusu oluşturulması olan Yapılandırılmış Daimi İşbirliği Savunma Anlaşması (PESCO) imzalanmıştır. Her ne kadar AB kanadından, PESCO'nun NATO'ya alternatif bir güvenlik yapılanması olmadığı yönünde açıklamalar gelmiş olsa da proje, bağımsız ancak işbirliğine açık bir Avrupa Ordusu yaratılması fikrini yansıtmaya açısından son derece önemlidir.

ABD-AB ilişkisi, dünyanın geri kalanını önemli ölçüde etkilemektedir. Fransa ve Almanya gibi ülkeler değişen jeopolitik sistemde "*Avrupa Egemenliği*" ne giden tek yolun özerk bir "*Avrupa Ordusu*" yaratılması olduğu noktasında fikir birliğine varmışlardır. Buna karşılık, Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un, AB'nin Rusya'ya karşı kendini savunmak için gerçek Avrupa Ordusu'na ihtiyacı olduğunu söylemi inandırıcılıktan uzaktır. Macron ve Merkel, aslında AB ülkelerinin savunma konularında daha fazla para harcamasını isteyen Atlantikçi söylemlerin aksine NATO için kaynak yaratmak yerine, kendi savunma politikalarının finansmanını ve teknolojik gelişmelerini artırmaya karar vermiş gibi görünmektedir. Şüphesiz bu kararın arkasındaki en önemli gerekçelerden biri, orantısız bir şekilde güçlenen ABD'nin yakın gelecekte en az Rusya ve Çin kadar Avrupalı devletler için bir tehdit oluşturabileceğine yönelik algıdır.

AB üyesi ülkeler tarafından desteklenen ve benimsenen bir AB Ordusu, Rusya ve Çin başta olmak üzere tüm dünyaya karşı birleşik ve güçlü bir Avrupa mesajı verebilir. Ancak bu mesajın inandırıcılığı, öncelikle Avrupalı devletlerin en az muhatapları kadar ortak bir savunma kültürü ve bütçesi inşa edebilmesi gerçeği ile doğru orantılıdır. Diğer taraftan, Avrupa'da aşırı sağ akımların yükselişi ile birlikte ortaya çıkan siyasi kaygılar, Avrupalı liderlerin ortak bir savunma konsepti geliştirebilmesi için karar almasını ve savunma için neden daha fazla para harcamak zorunda olduklarını izah etmelerini zorlaştırmaktadır. Özellikle bazı üye devletlerin vatandaşları, Fransa ve Almanya'nın Avrupa coğrafyasında askeri açıdan güçlenmesini siyasi ve ideolojik olarak tasvip etmemekle birlikte silahlandırılmış bir Avrupa fikrine sıcak bakmamaktadır.

Ortak bir savunma konsepti geliştirmek hâlihazırda Avrupa'nın, organize suçlar, insan kaçakçılığı, sınır güvenliği, uyuşturucu kaçakçılığı gibi iç güvenlik alanına giren bazı problemlerle mücadele etmesini kolaylaştırabilir. Ayrıca BREXIT sonrası Birliğin desteklenmesi noktasında herhangi bir parçalanma eğilimini engelleyen bir araç olarak da kullanılabilir ve Avrupa Birleşik Devletleri'ne giden yolda büyük bir adım olabilir. Bu noktada en önemli koşul ise böylesi bir yapılanmanın diğer uluslararası örgütlerle işbirliğini ve eşgüdümünü geliştirecek şekilde dizayn edilmesidir. AB, özerk bir orduya sahip olsa da birçok nedenden ötürü küresel tehditlerle tek başına mücadele edebilecek kapasiteye sahip değildir. Dolayısıyla, Batı'nın bütünlüğüne zarar verecek ve Avrupa'yı jeopolitik açıdan zayıflatacak bölgesel askeri politikaların benimsenmesi yerine ABD ile stratejik işbirliğinin artırılarak NATO'nun savunma yapısını destekleyecek kurumsal bir yapının hayata geçirilmesi son derece önemlidir. AB'nin artan savunma yetenekleri, bağımlılıktan ziyade işbirliğine dayalı bir dinamikle sonuçlandırılabilirse tüm dünyada barışın ve istikrarın sağlanmasına önemli katkılar sağlayacağı açıktır.

KAYNAKÇA

Açıkmeşe, “NATO-AB İlişkilerinde İşbirliği ve Çatışma Sinem Akgül, Cihan Dinamikleri”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 10, Sayı 40 (Kış Dizdaroğlu: 2014), s. 131-163

AGİT: Türkiye ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, (Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-_agit_.tr.mfa , 31 Ocak 2019.

Ağca, Fehmi: **AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye'nin Konumu**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2010.

Akalın, Şükrü **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Haluk: 11.Baskı, Ankara, 2011, s.1013

Aktaş, Murat: AB Ülkelerinde İslamofobi ve Terörizm, (Çevrimiçi) <https://www.ombudsman.gov.tr/dergilerimiz/makaleler/5-MuratAktas.pdf> , 19 Ocak 2019.

Amerikanın Amerikanın Sesi, (Çevrimiçi) Sesi: <https://www.amerikaninsesi.com/a/abd-ve-almanya-arasinda-savunma-harcamalari-gerilimi-artiyor/4864698.html> , 15 Şubat 2019.

Ankasam: ANKASAM, (Çevrimiçi) <https://ankasam.org/haber-analiz-abd-ab-iliskileri/> , 12 Şubat 2019.

Ankasam: ANKASAM, (Çevrimiçi)
<https://ankasam.org/avrupa-ordusu-tartismasi-ve-kuresel-jeopolitik/> , 20 Şubat 2019.

APNews: APNews, (Çevrimiçi)
<https://www.apnews.com/1bc78b7846764498a2b17b2c557e5217> , 03 Şubat 2019.

Arıboğan, **Globalleşme Senaryosunun Aktörleri Uluslararası**
D.Ülke.: **İlişkilerde Güç Mücadelesi**, Der Yayınevi, İstanbul, 2001.

Avrupa Birliği Ortak Göç ve Mülteci Politikaları ve İnsan Güvenliği İkilemi (Çevrimiçi)
https://www.academia.edu/20051180/Avrupa_Birli%C7i_Ortak_Go%C7_ve_M%C3%BClteci_Politikaları_ve_insan_G%C3%BCvenli%C7i_ikilemi , 15 Ocak 2019.

İkilemi

Aydın, Mustafa, Sinem Dayalı Güvenlik Tehditleri”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5,
Açıkmeşe: Sayı 18 (Yaz 2008), s. 197-214

Bal, İhsan: **Terörizm, Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, USAK Yayınları, Ankara, 2006.

Baylis, John: “Britain and Dunkirk Treaty: The Origins of NATO”,
Journal of Strategic Studies, 5:2, s. 236

BBC: BBC, (Çevrimiçi)
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151110_grafiklerle_gocmen_krizi , 18 Ocak 2019.

BBC: BBC, (Çevrimiçi)
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44789806> , 15 Şubat 2019.

Berlin Plus Berlin Plus Agreement, (Çevrimiçi)
Agreement: https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-_en , 2 Şubat 2019

Biscop, Sven, **The EU and The European Security Strategy**,
Andersson, Jan Joel: Oxon, Roudledge, 2008.

Bloomberg, Elizabeth Boomberg, John Peterson, Alexander
Elizabeth: Stubb, **The European Union:How does it work?**, New
York, Oxford University Press, 2008.

BMMYK ve **İltica ve Göç Mevzuatı**, (Ed. Sanem Baykal),
İçişleri Bakanlığı: Başkent Matbaası, Ankara, 2005.

BMVG: BMVG,(Çevrimiçi)
<https://www.bmvg.de/resource/blob/22180/a4b7d92394e5ff6b7689c79cc71fa9d9/20180216-download-eroeffnungsrede-englisch-data.pdf> , 23 Şubat 2019.

Bostanoğlu, **Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası**, İmge
Burcu: Kitapevi, 2.Baskı, Ankara, 2008.

Bozkur, “Kant’ın Ebedi Barış Üzerine Denemesinin
Enver: Günümüze Yansıması”, (Çevrimiçi)
http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/BOZKURT.pdf, 9 Ocak 2019.

Brauch, H. “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış,
Gunter : Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”,
Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s.1- 47.

Buzan, Barry: **People, States and Fear: An Agenda for
International Security Studies in Post-Cold War Era**,
ECPR Press Classics, 2008.

Carr, Edward **The Twenty Years Crisis 1919-1939**, Mcmillan and
H.: Co Limited, London, 1941.

Carrera, “In search of the perfect citizen?”, **Immigration and
Sergio: Asylum Law and Policy in Europe**, Volume: 17., s.6-7.

Cebeci, “NATO, AB ve Türkiye: OGSP Açmazı”, **Marmara
Münevver: Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 20, Sayı 2, 2012, s. 95-
120

CNBC: CNBC, (Çevrimiçi)
<https://www.cnbc.com/2017/05/28/merkel-says-europe-must-take-our-fate-into-our-own-hands-after-tough-g-7-nato-meetings.html> , 02 Şubat 2019.

Council of the European Union: Council of the European Union, Council conclusions on the global strategy on the EU's foreign and security policy, (Çevrimiçi)
https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/10/17/fac-eu-global-strategy/?utm_source=dsms-auto&utm_medium=email&utm_campaign=Council+conclusions+on+the+global+strategy+on+the+EU%27s+foreign+and+security+policy , 8 Şubat 2019.

Council of the European Union: Council of the European Union, Implementation Plan on Security and Defence, 14392/16, Brussels, 14 November 2016.

Çalış, Şaban, “Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapısökümü: Erdem Özlük: İdealizm-Realizm Tartışması”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl:2007,Sayı:18, s.226-235.

Çayhan, Esra: “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye” **Akdeniz Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 3, Yıl.2002 ,ss:42-55,

Çelik, Ümit: **Brexit sonrası Birleşik Krallık ve AB’nin Geleceği**, Akademos Yayınları, İstanbul, 2017.

Davignon Davignon Proposal, Historical Events in the European
Proposal: Integration Process (1945-2014), (Çevrimiçi)
[https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-
/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/56b69a5e-
3f16-4775-ba38-b4ef440fdccb](https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/56b69a5e-3f16-4775-ba38-b4ef440fdccb), 30 Ocak 2019.

Davignon Davignon Report, (Çevrimiçi)
Report: [https://www.cvce.eu/content/publication/1999/4/22/4176efc
3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5/publishable_en.pdf](https://www.cvce.eu/content/publication/1999/4/22/4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5/publishable_en.pdf) , 30
Ocak 2019.

Dedeoğlu, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, Yeni Yüzyıl
Beril: Yayınları, İstanbul, 2008.

Dijkstra, **Policy-Making in EU Security and Defense**,
Hylke: London, Palgrave Macmillan, 2013.

Dover, “The EU’s Foreign, Security and Defence Policies”,
Robert: **European Union Politics**, Ed.By.Michelle Cini, New York,
Oxford University Press, 2007, s.238-244.

Driver, Darrell Driver, “The European Union and the
Darrell: Comprehensive Civil-Military Approach in Euro-Atlantic
Security Matching Reality to Rhetoric”, **Strategic Studies
Quarterly**, Vol. 4, No. 3, Fall 2010, s. 138.

Efegil, Ertan: **Terörizm ve Terörle Mücadele Yöntemleri**,
Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2018.

Elmas, Fatma **Avrupa Kapı Duvar, Göç Yaklaşımında Söylem-**

Yılmaz: **Eylem Tutarsızlığı**, USAK Yayınları, Ankara, 2016.

EU Agenda Eu Agenda On Security, (Çevrimiçi)

on Security: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/basic-documents/docs/eu_agenda_on_security_en.pdf , 12 Ocak 2019.

EUObserver: EUObserver, (Çevrimiçi)

<https://euobserver.com/economic/141182> , 03 Şubat 2019.

Euronews: Euronews, (Çevrimiçi)

<https://tr.euronews.com/2018/12/14/ab-ve-ingiltere-kimin-kime-daha-fazla-ihiyaci-var> , 21 Ocak 2019.

Europe1: Europe1, (Çevrimiçi)

<https://www.europe1.fr/politique/montee-des-nationalismes-flambee-des-prix-de-lessence-affaire-benalla-retrouvez-les-temps-forts-de-linterview-demmanuel-macron-3794486> , 29 Şubat 2019.

European European Commission, European Defence Action

Commission: Plan: Towards a European Defence Fund, Press Release, 30 Kasım 2016.

European European Commission, (Çevrimiçi)

Commission: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-3654_en.htm , 29 Şubat 2019.

European Defence Agency, Defence Data 2016-2017, (Çevrimiçi)
Defence Agency: <https://www.eda.europa.eu/info-hub/publications/publication-details/pub/defence-data-2016-2017> , 22 Mart 2019.

European Defense Agency, (Çevrimiçi)
Defense Agency: <https://eda.europa.eu> , 22 Ocak 2019.

European Parliament, (Çevrimiçi)
Parliament: https://multimedia.europarl.europa.eu/en/debate-on-the-future-of-europe-opening-statement-by-angela-merkel-german-federal-chancellor-_I162933-V_rv , 29 Şubat 2019.

European Security Strategy, (Çevrimiçi)
Security Strategy: <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world> , 5 Ocak 2019.

European Union Counter Terrorism Strategy, (Çevrimiçi)
Union Counter Terrorism Strategy: <https://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014469%202005%20REV%204> , 7 Ocak 2019.

European Union External Action, CSDP structure, instruments, and agencies, (Çevrimiçi)
Action: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5392/csdp-structure-instruments-and-agencies_en , 7 Şubat 2019.

Europol: (Çevrimiçi),
<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016>, 10 Nisan 2019.

France in France in New Zeland, (Çevrimiçi)
New Zeland: <https://nz.ambafrance.org/Treaty-on-Franco-German-Cooperation-and-Integration-Speech-by-M-Emmanuel-Macron> , 29 Şubat 2019.

France24: France24 , (Çevrimiçi)
<https://www.france24.com/en/20181109-france-trump-macron-european-army-eu-insulting> , 29 Şubat 2019.

France24: France24, (Çevrimiçi)
<https://www.france24.com/en/20181114-china-says-no-threat-eu-after-macron-army-call> , 23 Nisan 2019.

Galbreath, **The Organization for Security and Co-operation**
David J.: **in Europe**, Oxon, Roudledge, 2007.

Ganzle, **The Changing Politics of European Security-**
Stefan, Allen G. **Europe Alone?**, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2007.

Sens:

Gheciu, **Securing Civilization**, New York, Oxford University
Alexandra: Press, 2008.

Gnesotto, “EU Security and Defence Policy: The First Five
Nicole: Years (1999-2004)”, **EU Institute for Security Studies**,
Paris, 2004, s.206, 225

Gözkaman, “Avrupa Savunma Topluluğu’nun Reddi Üzerine Bir Armağan: Analiz”, **Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, V 7(2), 2014, s. 6-19.

Hacısalihoglu, Yaşar: “Kuramsal ve Kavramsal Bir Çözümleme: Mekan-Güç-Çatışma ve Jeopolitik”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı;47,Yıl; 2006, s.1-14.

Hobbes, **Leviathan**, (Çev. S. Lim) Yapı Kredi Yayınları, Thomas: İstanbul, 2004.

Hunter, **The European Security and Defense Policy**
Robert E.: **NATO’s Companion or Competitor?**, Santa Monica, RAND, 2002..

Irish Time: Irish Times, (Çevrimiçi)
<https://www.irishtimes.com/news/world/europe/merkel-and-putin-accentuate-the-positive-in-sochi-meeting-1.3500604> , 29 Nisan 2019.

İktisadi Kalkınma Vakfı, Dış ve Güvenlik Politikası,
Kalkınma Vakfı: (Çevrimiçi) <https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=228> , 18 Ocak 2019

İncekara, “Güvenlik-İktisadi Kalkınma: Türkiye Odaklı Bir
Ahmet, Doğan, Değerlendirme”, **Genelkurmay Başkanlığı Stratejik**
Seyhun: **Araştırmalar Dergisi**, Cilt;5, Sayı;4,Yıl; 2004, s.23-43.

Joint Declaration by NATO and EU, (Çevrimiçi)
Declaration: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160708_160708-joint-NATO-EU-declaration.pdf , 25 Ocak 2019.

Karabel, Avrupa Birliği'nin 2016 Güvenlik Strateji Belgesi,
Sibel: BİLGESAM Analiz, No:1308, (Çevrimiçi)
<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-449-20160731541340.pdf> , 8 Şubat 2019.

Karabulut, **Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Boyutu**, Barış
Bilal: Kitapevi, Ankara, 2014.

Karaosmanoğ **NATO'nun Dönüşümü**, İstanbul Bilgi Üniversitesi
lu, Ali L.: Yayınları, İstanbul, 2012.

Kedikli, "Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele
Umut: Politikaları ve Hukuki Boyutu", **Uluslararası Hukuk ve
Politika**, 2006, Cilt 2 (7): 54-79

Keskin, **Doğru Sanılan Yanlışlarla Avrupa Birliği**, Avrupa
Hakan: Birliği Genel Sekreterliği, Ankara, 2010.

Keskin, **Mitos'tan Lizbon'a Avrupa Birliği El Kitabı**,
M.Hakan: Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s.41-42.

Kirchner, **EU Security Governance**, Manchester, Manchester
Emil, Sperling, University Press, 2007.

James:

Koops, “Theorising inter-organisational relations: the EU-
Joachim A.: NATO relationship as a catalytic case study”, **European
Security**, 26:3, s.318-319.

Kruls, H.J.: “The Defense of Europe”, **Foreign Affairs**, Council
on Foreign Relations, Vol.30, No.2, 1952.

Laçiner, **Bir Başka Açıdan İngiltere**, ASAM Yayınları,
Sedat: Ankara, 2001.

Lippmann, **U.S. Foreign Policy**, Little, Brown, Boston, 1943.
Walter:

Lukes, **Power A Radical View**, Macmillan Press, London,
Stepven: 1974.

MacFarlane, **Human Security and the UN A Critical History**,
S.Neil, Yuen Foong Indiana University Press, Bloomington, 2006.

Khong:

Moens, “The Challenges and Limits of NATO-ESDS Alexander: Synergy”, **The Changing Politics of European Security-Europe Alone?**, Ed.By. Stefan Ganzle, Allen G. Sens, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2007, s.186.

Morgenthau, **Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace** , (Ed. Kenneth W.Thompson, David Clinton) Mcgraw-Hill, 7th Edition, Boston, 2006.

NATO: NATO, (Çevrimiçi)
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34-eng.pdf , 25 Şubat 2019.

NATO: NATO, (Çevrimiçi)
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34-eng.pdf , 24 Nisan 2019.

NATO: NATO , (Çevrimiçi)
https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_161140.htm?selectedLocale=en , 29 Şubat 2019.

Nye, Joseph **Soft Power, The Means to Success in World S.: Politics**, Public Affairs, New York, 2004.

Nye, Joseph **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç**, S.: (Çev. R. Aydın) Elips Kitap, Ankara, 2005.

Özcan, **Avrupa Birliği Sığınma Hukuk: Ortak bir**
Mehmet: **Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı**, USAK Yayınları,
Ankara, 2005.

Özen, Emre: “Transatlantik İlişkilerde Trump’ın Rolü ve Avrupa
Güvenliği”, **Ankasam Bölgesel Araştırmalar Dergisi**,
Aralık 2018, s.129-159.

Özkan, “Toplum ve Devlet Öğretileri-II: Rönesans ve
Cengiz İskender: Modern Felsefenin Toplum ve Devlet Öğretileri”, (Ed. Harun
Tepe), **Siyaset Felsefesi I**, Ankara, 2011, s.52.

Paulo, Jorge “The European Defense Sector and EU Integration”,
Silva: **Connections**, Vol. 8, No. 1, Winter, 2008, s. 11-12.

Petersberg Petersberg Deklarasyonu, (Çevrimiçi)
Deklarasyonu <https://oldweb.ikv.org.tr/print.asp?id=1268&baslik=AB%20KAVRAMLARI%20S%D6ZL%DC%D0%DC> , 30 Ocak
2019

Pohl, **EU Foreign Policy and Crisis Management**
Benjamin: **Operations**, Oxon, Routledge, 2014.

Reuters: Reuters, (Çevrimiçi)
<https://www.reuters.com/article/us-nato-summit-pipeline/trump-lashes-germany-over-gas-pipeline-deal-calls-it-russias-captive-idUSKBN1K10VI> , 29 Nisan 2019.

RT: RT, (Çevrimiçi) <https://www.rt.com/news/443677-putin-macron-army-europe-trump/> , 29 Nisan 2019.

Sandole, **Peace and Security in the Postmodern World**,
Dennis J.D.: Abington, 2007.

Sipri: SIPRI, (Çevrimiçi)
<https://www.sipri.org/media/press-release/2019/world-military-expenditure-grows-18-trillion-2018> , 19 Şubat 2019.

Sipri: SIPRI, (Çevrimiçi)
<https://www.sipri.org/media/press-release/2019/world-military-expenditure-grows-18-trillion-2018> , 27 Şubat 2019.

Sjuren, “Understanding the Common Foreign and Security
Helene: Policy”, **Understanding the European Union’s External Relations**, Ed.By.Michele Knodt-Sebastian Princen,
London, Routledge, s.35-36

Sputnik: Sputnik, (Çevrimiçi)
https://tr.sputniknews.com/ceyda_karan_ksen/201903281038481641-cin-avrupa-italya-kusak-yol-ab-abd-tepki/ , 29 Nisan 2019.

Statista: Statista, (Çevrimiçi)
<https://www.statista.com/chart/16756/percentage-of-respondents-who-support-the-creation-of-an-eu-army/> , 29 Nisan 2019.

Stephanie C. **European Security in NATO's Shadow**,
Hofmann: Cambridge, Cambridge University Press, 2013.

Swedberg, **The Max Weber Dictionary: Key Words And**
Richard: **Central Concepts**, Standford Social Sciences, California,
2005.

Synder, **Contemporary Security and Strategy**, Palgrave
Craig: Macmillian, London, 1999.

Şöhret, "Avrupa Birliği'nin Güvenlik Yapılanmasının
Mesut: Tarihsel Gelişim Süreci ve Mevcut Durumu", **Uşak**
Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6/2, Uşak, 2013, s. 67-
70.

Tangör, "Avrupa Birliğinin Terörizmle Mücadele Stratejisi:
Burak, Sevinç Sayın: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı ?", **Ankara Avrupa**
Çalışmaları Dergisi, Cilt:11,Sayı:1, ss.85-118.

Tangör, **Avrupa Birliği Güvenlik ve Savunma**
Burak: **Politikası'nın Gelişimi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.

Tezkan, **Jeopolitikten Milli Güvenliğe**, Ülke Kitapları,
Yılmaz: İstanbul, 2005.

The Federal Government, (Çevrimiçi)
The Federal Government: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/issues/europe/speech-by-federal-chancellor-dr-angela-merkel-at-the-signing-of-the-treaty-between-the-federal-republic-of-germany-and-the-french-republic-on-franco-german-cooperation-and-integration-in-aachen-on-22-january-2019-1572746> , 29 Şubat 2019.

The Guardian: The Guardian, (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/world/2018/may/16/donald-tusk-condemns-donald-trump-transatlantic-trade-war> , 03 Şubat 2019.

The Guardian: The Guardian, (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/us-news/2018/nov/13/trump-macron-eu-army-german-second-world-war> , 29 Şubat 2019.

The Guardian: The Guardian, (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/us-news/2018/nov/13/trump-macron-eu-army-german-second-world-war> , 29 Şubat 2019.

The World Bank: The World Bank, SIPRI, Military Expenditure, Bank: (Çevrimiçi)
https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?name_desc=false, 22 Mart 2019

TRT: TRT, (Çevrimiçi)
<https://www.trthaber.com/haber/dunya/avrupa-ordusu-fikrine-sicak-bakan-ulkelerin-sayisi-artiyor-393914.html> , 29 Nisan 2019.

Trybus, **Buying Defence and Security in Europe**,
Martin: Cambridge, Cambridge University Press, 2014.

Türker, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Nobel
Haşim: Yayın Dağıtım, Ankara, 2007.

Türker, **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Nobel
Haşim: Yayıncılık, Ankara, 2007.

Uğrasız, “Uluslararası İlişkilerde İki Farklı Yaklaşım:
Bülent: İdealizm ve Realizm”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt;5, Sayı;2,Yıl; 2003, ss.1-16.

Ürütürk, “Avrupa birliği göç politikaları kapsam günümüzde
Nilüfer: mülteci sorunu”, (Çevrimiçi)
[http://www.academia.edu/33764166/Avrupa_birliđi_göç_po
litikaları_kapsam_günümüzde_mülteci_sorunu_Belge_alt_k
onu_başlığı_Nilüfer_ürütürk_Current_Topics_in_EU_Law](http://www.academia.edu/33764166/Avrupa_birliği_göç_politikaları_kapsam_günümüzde_mülteci_sorunu_Belge_alt_konu_başlığı_Nilüfer_ürütürk_Current_Topics_in_EU_Law) ,
17 Ocak 2019.

Varlık, Ali “Ulusal Güvenlik”, Milli Güvenlik Teorileri, (Ed.
Bilgin: Ümit Özdağ), Kripto Yayınevi, Ankara, 2015.

VOANews VOA News, (Çevrimiçi)
[https://www.voanews.com/a/trump-threatens-20-percent-
tariff-on-eu-cars/4450431.html](https://www.voanews.com/a/trump-threatens-20-percent-tariff-on-eu-cars/4450431.html) , 10 Şubat 2019.

VOX: VOX, (Çevrimiçi) <https://www.vox.com/policy-and-politics/2019/1/15/18183759/trump-pull-out-of-nato-nyt-mattis> , 29 Şubat 2019.

Waltz, **Man, The State and War: A Theoretical Analysis**,
Kenneth N.: Columbia University Press, New York, 2001.

Weiss, “Do We Need an EU Army?”, Mendel European
Tomas: Centre Policy Paper, Martin Striz Publishing, Bucovice,
Volume: 8, 2/2016, s.8

Wessel, “Common Foreign Security and Defence Policy”, A
Ramses A.: **Companion to European Union Law**, Ed.by. D.Patterson-
A. Södersten, Oxford, Wiley-Blackwell, 2016.

Winn, Neil: Neil Winn, “CFSP, ESDP and the Future of European
Security: Whither NATO?”, **The Brown Journal of World
Affairs**, Vol.9, No:2 (Winter/Spring 2003), s. 158.

Wright, **Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi Üzerine**
William H., M. **Bir Deneme**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1996.

Elvans:

Yapıcı, “Uluslararası İlişkiler Disiplininde Entegrasyon
Merve: Teorilerinin Yeri ve Etkinliği”, **Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl:2007/9 ,Sayı:3,
s.130-157

Yılmaz, Sait: **Güç ve Politika**, Alfa Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 2008.

Yiğittepe, “Avrupa Birliği’nin Güvenlik Politikası”,
Levent: **International Journal of Social and Educational Sciences**,
Vol.4, No.7, s. 13.

Zenginoğlu, “Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği”,
Samet: **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl:2016/3 ,Sayı:25, s.174.

ÖZGEÇMİŞ

Ahmet Taner Göksu, 1981 yılında Antalya’da doğmuştur. 2003 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü’nden mezun olan yazar, 2004 yılında askerlik hizmetini Yedek Subay olarak tamamlamış ve ardından 2005 yılında Başbakanlık tarafından açılan sınavı kazanarak Başbakanlık’ta Uzman kadrosu ile göreve başlamıştır. 2011 yılında Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümünde Tezli Yüksek Lisans eğitimini tamamlayan yazar, 2015 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalında öğrenim görmeye hak kazanmıştır. İyi derecede İngilizce bilen yazar, evli ve iki çocuk babasıdır.